

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΜΣ: ΧΩΡΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ - ΔΥΝΤΑΡ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το Τοπίο μοχλός ενεργοποίησης εδαφικών πόρων

Ο Θεσσαλικός Όλυμπος και το μέλι

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

ΚΑΚΙΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ - ΣΤΑΘΑΚΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ- ΜΑΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΓΑΚΗ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΜΕΛΟΣ ΕΔΙΠ

ΜΑΡΔΑΚΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ, ΜΕΛΟΣ ΕΔΙΠ

ΒΟΛΟΣ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής εργασίας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους καθηγητές κ. Πρόδρομο Μαρδάκη και Δήμητρα Γάκη του ΠΜΣ Dgnitar του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την καθοδήγηση και την άμεση ανταπόκριση σε όλα τα ζητήματα που προέκυπταν κατά τη συγγραφή της εργασίας.

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε την κ. Λαγκαδινού Ευγενία, Γεωλόγο- Περιβαλλοντολόγο MSc για την ευγενική παραχώρηση της μελέτης « Αξιολόγηση, Αναθεώρηση Εξειδίκευση ΠΧΣΣΑΑ Θεσσαλίας» η οποία πραγματοποιήθηκε από τη σύμπραξη μελετητών « Σ. Τσακίρης- Κ. Δασκαλάκης- Ε. Λαγκαδινού», τον κ. Γεώργιο Σαμαρά Γεωπόνο MSc για την άμεση ανταπόκριση στην παροχή στοιχείων σχετικά με τους ντόπιους παραγωγούς και τον Χρήστο Καβαρατζή, μελισσοκόμο και κάτοικο της Καρυάς Ολύμπου για την φιλοξενία του και την παροχή στοιχείων που αφορούν την σημερινή κατάσταση της Καρυάς.

Αναφορικά με τα εργαλεία της έρευνας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την εταιρεία Marathon Data Systems για την παραχώρηση δοκιμαστικής άδειας χρήσης του λογισμικού της για την δημιουργία χαρτών.

Τέλος, προσωπικά ευχαριστούμε τις οικογένειές μας για την ανοχή και υπομονή τους καθ' όλη τη διάρκεια της επιστημονικής μας προσπάθειας.

Περίληψη

Η αειφορική διαχείριση και προστασία της ταυτότητας, αναγνωσιμότητας και διαφορετικότητας του τοπίου στον ευρωπαϊκό χώρο απέκτησε γραπτή έκφραση στη Φλωρεντία το 2000 με την υπογραφή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο. Η εξέταση των δυνατοτήτων που προσφέρει αυτή η σύμβαση στη χώρα μας μέσω του χωροταξικού σχεδιασμού αποτέλεσε το βασικό κίνητρο συγγραφής της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Στην επιστημονική μας προσπάθεια εξετάζεται το ίδιο το τοπίο ως «εδαφικός πόρος» και μοχλός ανάπτυξης τόσο του ίδιου όσο και των «επιμέρους εδαφικών πόρων», υλικών και άυλων, που το απαρτίζουν. Προκειμένου να γίνει κατανοητό το μοντέλο εδαφικής ανάπτυξης και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται εκτίθεται ως μελέτη περίπτωσης το προστατευόμενο τοπίο του Θεσσαλικού Ολύμπου ως κύριος εδαφικός πόρος, το μέλι της περιοχής ως επιμέρους εδαφικός πόρος και εξετάζεται η δυνατότητα διακριτικοποίησης, ενεργοποίησης και εν τέλει ανάδειξης.

Λέξεις - κλειδιά

Χωροταξικός Σχεδιασμός, Τοπίο, Ιδιότυπα προϊόντα, Εδαφικοί πόροι, Εδαφική αγκύρωση

Abstract

The sustainable management and protection of the identity, comprehensibility and diversity of the landscape in the European region was expressed in written in Florence in 2000, with the European Landscape Convention. The research of the opportunities that are offered by this Convention using the Regional Planning tools was the main motive to conduct this thesis. Through our scientific attempt the Landscape is considered as a “territorial resource” and as a motive for development both for itself as well as for the “individual resources” tangible and intangible from which it is formed. In order for the model of territorial development and the used techniques to be comprehensible, it is herein presented the case study of the protected Landscape of the Thessaly Olympus as the main territorial resource, the honey of the region as an individual territorial resource and finally the possibility of the identification, activation and distinctness is examined.

Key-words

Spatial Planning, Landscape, Specific product, Territorial resources, Territorial anchorage

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	2
Περίληψη	3
Abstract.....	4
Περιεχόμενα	5
Περιεχόμενα πινάκων	7
Περιεχόμενα χαρτών.....	8
Συντομογραφίες.....	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	13
1.1. Θεσμικό πλαίσιο «Τοπίου»	13
1.1.1. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο για το Τοπίο	14
1.1.2. Η προστασία του Τοπίου στην ελληνική έννομη τάξη	14
1.2. Χωροταξικός Σχεδιασμός: Ένα εργαλείο ανάδειξης του Τοπίου	15
1.3. Εδαφική περιοχή: Διακριτότητα και ιδιοτυπία πόρων	20
1.3.1. Η αναγνώριση μέσα από το Τοπίο	20
1.3.2. Προϊόντα τόπου (terroir)	21
1.3.3. Ιδιότυπα Προϊόντα Γεωγραφική ένδειξης	22
1.3.4. Συμμετοχικό Σύστημα Εγγυήσεων.....	25
1.3.5. Εδαφικό μάρκετινγκ.....	27
1.3.6. Καλάθι εδαφοποιημένων προϊόντων και υπηρεσιών (panier des biens et services territorialisés)	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	29
2.1. Οργάνωση της έρευνας	29
2.2. Πηγές	29
2.3. Τεχνικές ανάλυσης	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	31
3.1. Φυσιογνωμία της περιοχής	32

3.1.1.	Χωροταξικά και Πολεοδομικά πλαίσια.....	33
3.1.2.	Περιβάλλον και φυσική κληρονομιά	37
3.1.3.	Χρήσεις γης- καλύψεις γης	38
3.1.4.	Δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία	39
3.1.5.	Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης.....	41
3.1.6.	Παραγωγοί, Σύλλογοι, Συνεταιρισμοί & Απόδημοι.....	41
3.2.	Υλικοί και άυλοι πόροι	42
3.2.1.	Ιστορικά στοιχεία της περιοχής μελέτης	42
3.2.2.	Οι «υλικοί πόροι» της περιοχής	42
3.2.3.	Οι «άυλοι πόροι» της περιοχής	44
3.3.	Το Τοπίο ως πόρος.....	44
3.3.1.	Αξιολόγηση Τοπίου Θεσσαλικού Ολύμπου	48
3.4.	Περίπτωση μελέτης: Μέλι Ολύμπου.....	50
3.4.1.	Το μέλι και τα παράγωγά του	50
3.4.2.	Κλίμα και χλωρίδα της περιοχής του Ολύμπου	50
3.4.3.	Ιδιότητες μελιού Ολύμπου	51
3.5.	Επιτόπια έρευνα - Συνάντηση με δρώντες.....	52
3.5.1.	Συμπεράσματα έρευνας	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ		57
4.1.	Αξιολόγηση σημερινής κατάστασης της μελισσοκομικής παράγωγης στην περιοχή	57
4.2.	Κοινότυπη οικονομική αξιοποίηση.....	57
4.3.	Αναγκαίες παρεμβάσεις για την ανάδειξη και ενεργοποίηση των επιμέρους πόρων και κατ' επέκταση του τοπίου	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....		60
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		63
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		67

Περιεχόμενα πινάκων

Πίνακας 1: Ορισμοί Τοπίου.....	18
Πίνακας 2: Τυπολόγηση Ζωνών Τοπίου	19
Πίνακας 3: Κριτήρια αξιολόγησης/ κατηγοριοποίησης Τοπίου	19
Πίνακας 4: Πληθυσμιακά στοιχεία Δ.Ε. Καρυάς.....	40
Πίνακας 5: Ηλικιακή διάρθρωση Τ.Κ. Καρυάς.....	40
Πίνακας 6: Προϊόντα με πιστοποιημένη Γεωγραφική Ένδειξη Δήμου Ελασσόνας.....	41
Πίνακας 7: Ζώνες Τοπίου	45
Πίνακας 8: Αξιόλογα Τοπία στη ΖΤ 1 (Ανατολικά παράλια Θεσσαλίας).....	47

Περιεχόμενα χαρτών

Χάρτης 1: Θέση της Τοπικής Κοινότητας Καρυάς στη περιφέρεια Θεσσαλίας.....	32
Χάρτης 2: Γεωμορφολογία της περιοχής.....	33
Χάρτης 3: Χωρικός προσδιορισμός ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων.....	34
Χάρτης 4: Γενικευμένες ζώνες- Χρήσεις γης- Ειδικές κατηγορίες του χώρου.....	35
Χάρτης 5: Χωρικός προσδιορισμός Διοικητικών- Αναπτυξιακών ενοτήτων	36
Χάρτης 6: Σχεδιασμός του χώρου.....	37
Χάρτης 7: Δίκτυο Natura 2000.....	38
Χάρτης 8: Καλύψεις γης (2012)	39
Χάρτης 9: Ζώνες Τοπίου.....	46
Χάρτης 10: Τοπίο Θεσσαλικού Ολύμπου	48
Χάρτης 11: Αποτύπωση επιτόπιας έρευνας.....	55

Συντομογραφίες

ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΒΑ	Βορειοανατολικά
ΓΕ	Γεωγραφική Ένδειξη
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
Δ-ΝΔ	Δυτικά - Νοτιοδυτικά
ΔΕ	Δημοτική Ενότητα
ΔΚ	Δημοτική Κοινότητα
ΕΖΔ	Ειδική Ζώνη Διατήρησης
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΙΠ	Εγγυημένο Παραδοσιακό Ιδιότυπο Προϊόν
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΖΕΠ	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
ΖΤ	Ζώνη Τοπίου
ΚΑΖ	Καταφύγιο Άγριας Ζωής
μ.	Μέτρα
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες επιχειρήσεις
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΓΕ	Προστασία Γεωγραφικής Ένδειξης
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΚΜ	Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας
ΠΟΠ	Προστασία Ονομασίας Προέλευσης
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣυσυΕ	Συμμετοχικό Σύστημα Εγγύησης
ΣΧΟΟΑΠ	Σχέδιο Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης
τ.χλμ	Τετραγωνικά χιλιόμετρα
ΤΙΦΚ	Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
ΤΚ	Τοπική Κοινότητα

Εισαγωγή

Η ύπαιθρος είναι μια κατηγορία χώρου που τις τελευταίες δεκαετίες έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία τόσο όσον αφορά στο διαχωρισμό μεταξύ “αγροτικού” και “αστικού” χώρου για το σχεδιασμό και την εφαρμογή χωρικών πολιτικών, αλλά και εξαιτίας της μεγάλης συμβολικής δύναμης της και της σύνδεσής της με την «ποιότητα», την «παράδοση», την «αυθεντικότητα» μεταξύ άλλων, ενώ τείνει να θεωρείται όλο και περισσότερο ως μια «δεξαμενή παράδοσης», από όπου μπορεί κανείς να αντλήσει ιδέες, αξίες και νοήματα, προσωπικά και «εθνικά» (Cloke, Marsden, & Mooney, 2006) (Woods, Rural (Key ideas in geography), 2010).

Η ύπαιθρος τείνει να αντικαταστήσει τον αγροτικό χώρο χωρικά και εννοιολογικά (Κίζος & Βακουφάρης, 2006). Η εννοιολογική διαφορά μεταξύ ‘αγροτικού χώρου’ και ‘υπαίθρου’ αναφέρεται τόσο σε χωρικό όσο και σε παραγωγικό επίπεδο: ο αγροτικός χώρος είναι μία γεωγραφική περιοχή στην οποία λαμβάνουν χώρα αγροτικές δραστηριότητες, είναι δηλαδή μία έννοια που περιγράφει δραστηριότητες που γίνονται σε ένα χώρο, ενώ η έννοια της υπαίθρου περιγράφει ένα χώρο στον οποίο πραγματοποιούνται κάποιες παραγωγικές, αλλά και καταναλωτικές δραστηριότητες (Woods, Γεωγραφία της υπαίθρου, 2011). Έτσι, πρέπει να θεωρηθεί ως ευρύτερη έννοια από τον αγροτικό χώρο, καθώς οι αγροτικές δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα στην ύπαιθρο, ενώ οι ‘υπαίθριες δραστηριότητες’ δεν είναι πάντα ‘αγροτικές’.

Στην Ελλάδα, οι ορισμοί αυτοί του χώρου και η κατηγοριοποίηση τους δεν ακόμη ολοκληρωθεί. Ενδεικτικό είναι ότι η έννοια της υπαίθρου ταυτίζεται με τις “αγροτικές περιοχές” (σύμφωνα με την ΕΛ.ΣΤΑΤ. όλες οι Δημοτικές Ενότητες με πληθυσμό <2000 κατοίκους) και όχι ως ύπαιθρος, ταυτίζοντας ουσιαστικά τον αγροτικό χώρο με την ύπαιθρο και θεωρώντας την ύπαιθρο ως “προνομιακό” χώρο των αγροτών και της αγροτικής παραγωγής, και ως εξαρτημένου χώρου, την ‘ενδοχώρα’ πόλεων (Λαμπριανίδης, 2012). Οι ορισμοί όμως αυτοί δεν εμπεριέχουν τον πραγματικό χώρο, καθώς όλες οι περιοχές με ίδιο πληθυσμό ουσιαστικά εκλαμβάνονται ως όμοιες. Δεν λαμβάνονται, δηλαδή, υπόψη τα φυσικό-γεωγραφικά χαρακτηριστικά (π.χ. υψόμετρο, ανάγλυφο, κλίμα, φυσική διάσπαση του χώρου) ή ανθρωπογεωγραφικά χαρακτηριστικά (π.χ. απόσταση από και δυνατότητα πρόσβασης σε πόλεις, εγγύτητα σε μεταφορικά δίκτυα, πληθυσμιακή πυκνότητα, κτλ.).

Ταυτόχρονα, αμφισβητείται η έννοια της υπαίθρου και η ύπαρξη μιας υπαίθρου χωρίς οικονομικές και κοινωνικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά π.χ. στο φύλο, στην εθνικότητα, στην ύπαρξη μειονοτήτων κτλ. Η νέα αυτή προσέγγιση αποδίδει τους μετασχηματισμούς και την πραγματικότητα της υπαίθρου και των κοινωνιών της, πέρα από τα χωρικά πλαίσια (Woods, Rural (Key ideas in geography), 2010) και με σύνδεση με κοινωνικές αναπαραστάσεις της. Η προσέγγιση αυτή οδηγεί σε πολλές διαφορετικές “υπαιθρότητες”, που ορίζονται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες (Cloke, Marsden, & Mooney, 2006). Τέλος, η μικρότερη σημασία που έχει η αγροτική παραγωγή στην ύπαιθρο και η αύξηση της σημασίας της

κατανάλωσης και των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, οδηγεί στη λεγόμενη μετα-παραγωγική υπαίθρο (Woods, Γεωγραφία της υπαίθρου, 2011).

Τα παραπάνω αφορούν και στο αγροτικό τοπίο και στο τοπίο της υπαίθρου. Το Τοπίο αποτελεί έναν μετασχηματισμό πολλών παραγόντων όπως αυτοί διαμορφώνονται και διαπλάθονται ιστορικά μέσα από τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας, της οικονομίας, του περιβάλλοντος, του χώρου και του χρόνου. Η ανάγκη για προστασία αξιόλογων τοπίων οδήγησε στην οριοθέτηση περιοχών, τη νομική κατοχύρωση και την απαγόρευση ανθρωπογενών δραστηριοτήτων προκειμένου να μείνουν αναλλοίωτα στο πέρασμα των χρόνων. Οι δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα στο τοπίο, οδήγησαν στη σχηματοποίηση της δομής του, την προστασία του και τη δημιουργία δύο σημαντικών στοιχείων του, της ιστορία και της παράδοσης που μέχρι σήμερα ανεπιτυχώς προστάτευσε το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο προστασίας των τοπίων περιόρισε σε σημαντικό βαθμό -έως του αποκλεισμού- τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες με αποτέλεσμα την απρόσμενη εμφάνιση αρνητικών επιπτώσεων σε αυτά, και την εξαίρεσή τους από το πεδίο εφαρμογής της χωροταξίας. Η χωροταξία μέσω του σχεδιασμού της στοχεύει στην αειφόρο ανάπτυξη μιας περιοχής, τη βιωσιμότητά της δηλαδή μέσα στο χρόνο. Στο πεδίο εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού η έννοια του Τοπίου ως μια περιοχή με παράδοση, ιστορία, ιδιοτυπίες και χαρακτηριστικά που χρήζουν ειδικής μέριμνας, δεν υφίσταται.

Στο πλαίσιο της χωροταξίας δεν προέχει απλώς η υιοθέτηση μιας ακόμη εκτενούς λίστας προστατευμένων τοπίων, αλλά η επέμβαση σε αυτά μέσω του σχεδιασμού, ούτως ώστε να αναδειχθούν η ιστορία, η παράδοση, τα ήθη και έθιμα, η τοπική κουλτούρα, τα προϊόντα και οι τεχνικές που συνέβαλαν στη διαμόρφωση και διατήρηση του τοπίου, προκειμένου αυτό να καταστεί βιώσιμο και ανταγωνίσιμο στη σημερινή εποχή.

Στην σημερινή εποχή στην οποία ο ανταγωνισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την προσφερόμενη ποιότητα, η ποιότητα ενός τοπίου δεν καθορίζεται μόνο από το σχεδιασμό, αλλά και από τους δρώντες που οφείλουν να σέβονται την ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά που το καθιστούν ιδιότυπο, σε οποιαδήποτε επιχειρούμενη δραστηριότητα. Η πρόληψη της ποιότητας, λοιπόν, είναι πλέον ζήτημα ηθικό, και μπορεί να εφαρμοσθεί με ένα συμμετοχικό σύμφωνο ποιότητας στους τοπικούς δρώντες. Η ταυτότητα, ο ανταγωνισμός και η φήμη μπορούν να ενισχυθούν με τη διαδικασία του εδαφικού μάρκετινγκ αυξάνοντας έτσι το επίπεδο εμπέλειας και το βαθμό αναγνωρισιμότητας του Τοπίου.

Στο κέντρο του ερευνητικού προβληματισμού μέσω του οποίου παράγεται μία ακολουθία ερωτημάτων που καλούνται προς μελέτη, βρίσκεται η έννοια του Τοπίου.

Μπορεί άραγε ο χωροταξικός σχεδιασμός μέσω της υιοθέτησης και κατηγοριοποίησης των Τοπίων να συνδράμει στη βιωσιμότητά τους; Το Τοπίο βάσει της ιστορίας και της παράδοσής του θα μπορούσε να ενισχύσει τα τοπικά προϊόντα του; Και εφόσον κάτι τέτοιο είναι εφικτό, πως θα μπορούσε να επιτευχθεί ένα ιδιωτικό σύμφωνο ποιότητας που θα φέρει το έμβλημα του Τοπίου;

Για την έρευνα αξιοποιήθηκε η ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, τα νομοθετικά κείμενα που αφορούν το «τοπίο» και τα ΠΧΣΑΑ. Περαιτέρω, αναφορικά με την έρευνα πεδίου αξιοποιήθηκε ως μελέτη περίπτωσης αφενός μεν, ο εδαφικός πόρος του προστατευόμενου τοπίου του Θεσσαλικού Ολύμπου και αφετέρου, ως επιμέρους εδαφικός πόρος, το μέλι της Τοπικής Κοινότητας της Καρυάς Ολύμπου.

Η εργασία διαρθρώνεται ως εξής: Στο πρώτο κεφάλαιο, παρατίθενται το θεσμικό πλαίσιο του τοπίου σε ελληνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, γίνεται επεξήγηση των βασικών εννοιών του τοπίου και της προστασίας που παρέχεται σε αυτό σε κάθε επίπεδο και του χωροταξικού σχεδιασμού ως εργαλείου ανάδειξης του τοπίου. Επίσης, γίνεται θεωρητική προσέγγιση των όρων της διακριτικότητας και ιδιοτυπίας των πόρων, των θεσπισμένων στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη γεωγραφικών ενδείξεων για τα γεωργικά προϊόντα και της δυνατότητας δημιουργίας Συμμετοχικών Συστημάτων Εγγυήσεων Προϊόντων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, εκτίθεται καταρχήν η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε βάσει του τρόπου οργάνωσης μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών του ελληνο-γαλλικού ΠΜΣ «Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου– DYN-TAR». Στη συνέχεια, γίνεται περιγραφή των πηγών άντλησης των δεδομένων της εργασίας και των τεχνικών μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για την επεξεργασία πινάκων, χαρτών και εικόνων που αποτυπώνουν στοιχεία και χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στον κύριο εδαφικό πόρο που είναι το Τοπίο του Θεσσαλικού Ολύμπου, στο χωρικό σχεδιασμό και τις κατευθύνσεις- πολιτικές που προτείνονται γενικώς και ειδικώς για την περιοχή της έρευνας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο όπως προβλέπονται από τα αντίστοιχα κείμενα πλαίσια. Στη συνέχεια, περιγράφονται οι υλικοί και άυλοι πόροι της περιοχής, τα δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία, εντοπίζεται η ζώνη του προστατευόμενου τοπίου και η έρευνα καταλήγει στην περίπτωση του μελιού Καρυάς Ολύμπου ως επιμέρους εδαφικού πόρου η ανάδειξη και ενεργοποίηση του οποίου ερευνάται κατά πόσο μπορεί να αναδείξει και να ενεργοποιήσει το τοπίο της περιοχής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται εφαρμογή της μεθοδολογίας και προτείνονται παρεμβάσεις για την ανάδειξη και ενεργοποίηση των επιμέρους εδαφικών πόρων και κατ' επέκταση του τοπίου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, εκτίθενται τα συμπεράσματα της έρευνας και οι απαντήσεις στους ερευνητικούς προβληματισμούς που αποτέλεσαν το κίνητρο για την συγγραφή της μεταπτυχιακής εργασίας.

Στο τέλος της μεταπτυχιακής εργασίας υπάρχει το Παράρτημα που αποτελείται από φωτογραφικό υλικό της επιτόπιας έρευνας στην Τοπική Κοινότητα Καρυάς Ολύμπου και φωτογραφικό υλικό από τις μελισσοκομικές εγκαταστάσεις τοπικών παραγωγών.

Κεφάλαιο 1^ο: Θεωρητική προσέγγιση

1.1. Θεσμικό πλαίσιο «Τοπίου»

Η προστασία του τοπίου στον Ευρωπαϊκό χώρο ως προς τις διαστάσεις της διαχείρισης και της αναγνώρισης της διαφορετικότητάς του αποτυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου η οποία υπογράφηκε στη Φλωρεντία το 2000 (Βλαντού, 2010). Στην Ελλάδα η σύμβαση αυτή κυρώθηκε με τον Ν. 3827/2010.

Με την σύμβαση αυτή εισήχθη στο εθνικό μας δίκαιο ένα ακόμα νομικό κείμενο για την προστασία του τοπίου η οποία πρέπει να διέπει τις πτυχές της δημόσιας ζωής, του πολιτικού σχεδιασμού και της κρατικής εν γένει δραστηριότητας. Από άποψη ορισμού της έννοιας του τοπίου η διαδικασία απόδοσης είναι σύνθετη. Κι αυτό γιατί το τοπίο δεν είναι μόνο οι υλικές παραστάσεις του, τα φυσικά στοιχεία του αλλά και οι άυλες παραστάσεις και συναισθήματα που αυτό δημιουργεί. Έχοντας το σύνολο αυτών των στοιχείων το Συμβούλιο της Ευρώπης διατύπωσε έναν συνοπτικό και περιεκτικό ορισμό στην σύμβαση. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 1 της Σύμβασης του Τοπίου, «Τοπίο» σημαίνει «μία περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από ανθρώπους, του οποίου ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και αλληλεπίδρασης των φυσικών και/ή ανθρώπινων παραγόντων» Αποτελείται, κατά συνέπεια, από το φυσικό περιβάλλον και την επέμβαση του ανθρώπου σ' αυτό, περιέχει έντονο το στοιχείο της ιστορικής εξέλιξης και ξεπερνά τις τομεακές περιβαλλοντικές προσεγγίσεις, αποτελώντας ενοποιητικό δεσμό περιβαλλοντικών και χωρικών συνιστωσών της περιοχής (Μπεριάτος, Για μια πολιτική του Τοπίου στην Ελλάδα, 2007). Κατά τη Σύμβαση, το τοπίο αναγνωρίζεται ως συστατικό στοιχείο της ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές, στην ύπαιθρο, σε περιοχές υψηλής ποιότητας ή υποβαθμισμένες, αλλά και ως «σημείο-κλειδί» για την ατομική και κοινωνική ευημερία», για τη στήριξη του δημοσίου συμφέροντος από περιβαλλοντικής, πολιτιστικής, οικονομικής και κοινωνικής άποψης. Στα κράτη μέλη εναπόκειται να αναλάβουν δράση ως προς την αύξηση της ευαισθητοποίησης, την κατάρτιση και την εκπαίδευση, την αναγνώριση και την εκτίμηση, την θέση στόχων ποιότητας τοπίων και την εφαρμογή πολιτικών τοπίων για την προστασία, σχεδιασμό και διαχείριση του τοπίου. (Νόμος 3827, 2010).

Η έλλειψη νομικής υποχρέωσης να κυρωθεί η σύμβαση από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδήγησε την χώρα μας να καθυστερήσει δέκα ολόκληρα χρόνια να προβεί στην κύρωση. Εξάλλου, δεν προβλέπονταν εντός της Σύμβασης σχετικοί ελεγκτικοί της εφαρμογής μηχανισμοί αλλά ούτε και μηχανισμοί επιβολής κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβάσεων. Δεν μπορεί, ωστόσο, να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η κύρωση συνέπεσε με μια εποχή απαρχής συνειδητοποίησης των προβλημάτων του φυσικού αλλά πολιτιστικού περιβάλλοντος και την ανάγκη άμεσης και επιτακτικής αντιμετώπισής τους. (Βλαντού, 2010).

1.1.1. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο για το Τοπίο

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η ανάγκη προστασίας πρωτίστως των ευρωπαϊκών πολιτιστικών θησαυρών έκρινε επιτακτική την ανάγκη υπογραφής το έτος 1972 της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο της UNESCO.

Στον ευρωπαϊκό χώρο, μετά τη διάσκεψη του Ρίο το 1992, εκδηλώθηκε η διάθεση προστασίας των υλικών και άυλων αξιών που συνθέτουν το τοπίο και αποτελούν κοινή κτήση των ευρωπαϊκών κρατών. Η εκδήλωση της διάθεσης προστασίας του τοπίου οδήγησε στην υιοθέτηση της Σύμβασης για το Τοπίο από το Συμβούλιο της Ευρώπης ως μέσο *sine qua non* εξασφάλισης αφενός μεν, της ανάπτυξης αφετέρου δε, της αειφορικής διαχείρισης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Προ της υιοθέτησης βέβαια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο είχε ήδη ανακύψει η ανάγκη εισαγωγής μέτρων προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος λόγω κυρίως της βιομηχανικής επανάστασης και της συνακόλουθης φρενήρους ανάπτυξης.

Δεν είναι τυχαίο ότι, ήδη από την πρώτη δεκαετία του 1900, οι Σκανδιναβικές χώρες (Σουηδία, Νορβηγία, Φιλανδία) μερίμνησαν για την προστασία του περιβάλλοντος και των πολιτιστικών τόπων και μνημείων. Το 1906, η Γαλλία εισήγαγε στο νομοθετικό σύστημά της τα μέτρα για την προστασία του τοπίου και των φυσικών μνημείων. Ακόμα και σήμερα, η πολιτική της Γαλλίας ως προς το περιβάλλον βασίζεται στο Νόμο « Τοπίο» που ψηφίστηκε το έτος 1993 και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου που ψηφίστηκε και ενσωματώθηκε στο εσωτερικό δίκαιο της χώρας το έτος 2006. Το υπουργείο περιβάλλοντος είναι αρμόδιο για τα θέματα του τοπίου, υφίσταται δε και κωδικοποίηση της νομοθεσίας του περιβάλλοντος αναλόγως του τομέα ενδιαφέροντος δηλαδή το περιβάλλον, την πολεοδομία, την αγροτική ανάπτυξη και τα δάση. Η αξιολόγηση των τοπίων γίνεται βάσει κριτηρίων και, ανάλογα με την κατηγοριοποίηση, είτε κηρύσσονται ως προστατευόμενα τοπία είτε υπό παρακολούθηση προκειμένου να αποφευχθεί υποβάθμιση κάθε είδους. Μάλιστα, υπάρχει ειδική άδεια τοπίου η οποία εκδίδεται με συγκεκριμένη διαδικασία προκειμένου να εκτελεστεί οποιαδήποτε εργασία μπορεί να θέσει σε κίνδυνο το τοπίο. Στην έκδοση αυτής της άδειας εμπλέκεται τόσο το αρμόδιο Υπουργείο όσο και οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι το 1,4% της εδαφικής επιφάνειας της Γαλλίας να καλύπτεται από προστατευόμενα τοπία. (Νόμος 1126 & 1127, 1981; Βλαντού, 2010).

1.1.2. Η προστασία του Τοπίου στην ελληνική έννομη τάξη

Στην Ελλάδα παρατηρείται η αντίφαση μεταξύ της ύπαρξης πληθώρας νομικών κειμένων σχετικά με την προστασία του τοπίου και της υποβάθμισης του. Η ελληνική έννομη τάξη εισήγαγε στο σύστημα δικαίου διατάξεις που αφορούσαν όχι μόνο στην προστασία των φυσικών αλλά και των πολιτιστικών πόρων του περιβάλλοντος. Με τον Ν. 1469/1950 εισήχθη η έννοια των τόπων ή έργων « χαρακτηρισιζομένων ως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους» ενώ εισήχθη και καθεστώς προστασίας «περί αρχαιοτήτων» δυνάμει των διατάξεων του κ.ν.

5351/1932. Η ευθύνη για τον χαρακτηρισμό των παραπάνω τόπων και έργων ανήκε στο Υπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως ενώ στη συνέχεια το έτος 1986 μεταφέρθηκε στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. Ο Δασικός Κώδικας (ΝΔ.86/1969) συμπλήρωσε την υφιστάμενη από το έτος 1938 προστασία οικοσυστημάτων. Επίσης, εισήγαγε επιπλέον δύο κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών και συγκεκριμένα τα «αισθητικά δάση» που έχουν τέτοια ιδιαίτερη αισθητική, υγιεινή και τουριστική σημασία, ώστε να επιβάλλεται η προστασία της πανίδας, της χλωρίδας και του ιδιαίτερου φυσικού κάλλους τους και τα «Διατηρητέα Μνημεία της φύσης» στα οποία περιλαμβάνονται μεμονωμένα δένδρα ή συστάδες δένδρων με ιδιαίτερη βοτανική, οικολογική, αισθητική ή ιστορική και πολιτισμική αξία καθώς και εκτάσεις με σπουδαίο οικολογικό, παλαιοντολογικό, γεωμορφολογικό ή άλλο ενδιαφέρον. Το Σύνταγμα του 1975 με το άρθρο 24 εισήγαγε για πρώτη φορά πρόβλεψη για την προστασία του περιβάλλοντος την οποία κατέστησε υποχρέωση του κράτους και στοιχείο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε όλους τους τομείς της δραστηριότητας του κράτους. Η εναρμόνιση των νομοθετικών κειμένων μετά το Σύνταγμα του 1975 αποδεικνύεται και από την έννοια που λαμβάνει το περιβάλλον στον Ν. 1650/1986. Σύμφωνα με το άρθρο 2 περιβάλλον είναι «το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες». Ο δε σκοπός του νόμου είναι η θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος, ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Για τον Ν. 1650/1986 η προστασία του περιβάλλοντος είναι θεμελιώδης και συστατικό στοιχείο της πολιτιστικής, αναπτυξιακής και πολιτικής διαδικασίας. Η βούληση του νομοθέτη ενισχύθηκε με την εισαγωγή της έννοιας του οικοσυστήματος (σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων), η προστασία του οποίου απαιτείται να είναι συνολική και συγχρόνως εξατομικευμένη στη βάση των, κατά περίπτωση, ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του (Καρακώστας, 2000, σ. 59). Συνοδοιπόρος στην προσπάθεια προστασίας τόσο του φυσικού όσο και του πολιτιστικού περιβάλλοντος υπήρξε το ΣτΕ η νομολογία του οποίου βασίστηκε και συνεχίζει να βασίζεται στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Ειδικότερα, το Στε με τις αποφάσεις του κατέστησε σαφές ότι «επιβάλλεται ειδική προστασία και των περιοχών των οποίων τα οικοσυστήματα έχουν ιδιαίτερη αισθητική αξία συνδυαζόμενη, μάλιστα, και με πολιτιστικά ανθρωπογενή χαρακτηριστικά με τα οποία αποτελούν ενιαίο σύνολο». Περαιτέρω, «ενιαία και αυτοτελή συστήματα τοπίου φυσικού και πολιτιστικού χαρακτήρα δεν μπορούν να γίνουν αντικείμενα πολεοδόμησης ούτε να ενταχθούν στον οικιστικό ιστό της πόλης ως χώροι πρασίνου».

1.2. Χωροταξικός Σχεδιασμός: Ένα εργαλείο ανάδειξης του Τοπίου

Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα έχει μακρά ιστορία όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, με τη πρώτη αναγνώριση για τη προστασία του περιβάλλοντος στα μισά του προηγούμενου αιώνα. Στο πέρασμα των χρόνων οι προκύπτουσες ανάγκες οδήγησαν στον

εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας και στην ανάγκη υιοθέτησης νέας, ιδίως την τελευταία δεκαετία, με βαρύνουσα σημασία τόσο για το περιβάλλον, όσο και για το Τοπίο. Χαρακτηριστικό του νομοθετικού πλαισίου είναι η τεράστια ανάγκη για την προστασία τόπων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (ΥΠΕΚΑ, 2011).

Ένα χρόνο μετά τη μεταπολίτευση του 1974, η αναθεώρηση του Συντάγματος (1975) και ειδικότερα το άρθρο 24 ανέδειξε δύο σημαντικές παραμέτρους: πρώτον, την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και δεύτερον τη χωροταξική αναδιάρθρωση, που αποτέλεσε ουσιαστικά το έναυσμα χάραξης χωροταξικής πολιτικής της χώρας. Η αναθεώρηση του 2001 εισήγαγε την αρχή της αειφορίας, ακόμη μία σημαντική έννοια για το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής. Η έννοια της χωροταξίας συνδέθηκε άρρηκτα με την αειφορία και οποιαδήποτε ενέργεια όφειλε να σέβεται το χώρο και το χρόνο.

Μετά την κύρωση της ευρωπαϊκής σύμβασης για το Τοπίο στη Φλωρεντία το 2000 και παράλληλα την υιοθέτησή της στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο το 2010, το Τοπίο αποκτά διαφορετική έννοια και εικόνα τόσο για τη προστασία του, όσο και για το χωρικό σχεδιασμό. Τα καταρτισθέντα εθνικά και περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού, ενώ λάμβαναν υπόψη τη προστασία του περιβάλλοντος σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο, παρέβλεπαν την ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση των ευθραύστων τοπίων από ανθρωπογενείς δραστηριότητες. Η χρονική αλληλουχία πολλών γεγονότων οδήγησε στην υποβάθμιση του τοπίου, τη ριζική μεταμόρφωσή του, την απώλεια άρθρωσης μιας διακριτής ταυτότητας και την έλλειψη ιστορικών δεσμών μέσα από τις διαρκείς μεταλλάξεις του (Τσιλιμίγκας & Γουργιώτης, 2014).

Στο χωρικό σχεδιασμό η πολιτική προστασίας του τοπίου αποδείχθηκε ανεπαρκής, καθώς έως τώρα περιοριζόταν σε ό,τι όριζε το νομοθετικό πλαίσιο περί προστασίας του περιβάλλοντος. Σε ορισμένες περιπτώσεις δε, παρατηρήθηκε το φαινόμενο της υπερπροστασίας τοπίων, όπως σε περιπτώσεις παραδοσιακών οικιστικών πυρήνων όπου η ανάπτυξή τους υποβάθμιζε τη γειτνιάζουσα περιοχή και αποτελούσε τον υποδοχέα πιέσεων έχοντας ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση και πολλές φορές την καταστροφή του συνόλου του τοπίου, τη στιγμή που το τοπίο θεωρείται **ο κατεξοχήν εκφραστής της ταυτότητας** της χώρας μας (Δοξιάδης & Λιβέρη, 2013). Όπως αναφέρει ο Παπαγιάννης (2012), «ο χωροταξικός σχεδιασμός είναι ένα εργαλείο, σχεδιάζει με αειφορικό τρόπο την ανάπτυξη χρησιμοποιούμενος το χώρο συνειδητά και καθιερώνοντάς τον ως το βασικό πόρο, εξασφαλίζοντας τη διαχείριση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων και την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αποφεύγοντας τις συγκρούσεις χρήσεων γης» (Γουργιώτης, 2014).

Ο ν. 4046/2012 γνωστός και ως δεύτερο μνημόνιο υποχρέωσε την ελληνική κυβέρνηση στην επανεξέταση και αναθεώρηση του νομικού πλαισίου περί χωροταξίας και πολεοδομίας όπως επίσης στην απλούστευση και επιτάχυνση της διαδικασίας των χωροταξικών σχεδίων, με αποτέλεσμα την επικείμενη αναθεώρηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων. Η αναγκαιότητα αναθεώρησης δεν περιορίσθηκε μόνο στα χωροταξικά πλαίσια αλλά και στο σύστημα του χωρικού σχεδιασμού, καθώς η οικονομική κρίση του 2010 ανέδειξε νέα

δεδομένα και ζητήματα σχεδιασμού, οδηγώντας στην αλλαγή και τον εκσυγχρονισμό της χωροταξικής πολιτικής (Γιαννακούρου & Καυκαλάς, 2014).

Η όλη διαδικασία της αναθεώρησης των χωροταξικών πλαισίων ενσωμάτωσε την έννοια του τοπίου όπως αυτή ορίζεται από την ομώνυμη ευρωπαϊκή σύμβαση. Οι προδιαγραφές εκπόνησης των πλαισίων αναφέρουν χαρακτηριστικά την αναγνώριση τοπίων ιδιαίτερης σημασίας στην περιφέρεια με στόχο την πρόταση συντονισμένων δράσεων ανάδειξης και διαχείρισης. Αξιοσημείωτο είναι πως το τοπίο αναγνωρίζεται ως **πόρος** περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού, αποτελεί δηλαδή **συγκριτικό πλεονέκτημα** για τη χώρα (ΥΠΕΚΑ, 2011).

Η αντίληψη του τοπίου ως μία λίστα υιοθετούμενη στο χωρικό σχεδιασμό και προστατευόμενη από το νομικό πλαίσιο αλλάζει, μελετώντας το έτσι ως διαχειριστικό και σχεδιαστικό εργαλείο. Πλέον, λαμβάνονται υπόψη εκτός των φυσικών χαρακτηριστικών, οι πολιτισμικές διαδικασίες και διεργασίες μέσα στο χώρο και το χρόνο οδηγώντας το σύστημα σχεδιασμού στη βέλτιστη διαχείριση των αλλαγών επί του τοπίου, εναρμονίζοντας ταυτόχρονα τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες με τις περιβαλλοντικές διεργασίες. «*Η οριζόντια ενσωμάτωση του τοπίου στο σχεδιασμό είναι η εξασφάλιση της από κοινού διαφύλαξης και διαχείρισης φύσης και πολιτισμού, κάτι που μέχρι τώρα δεν εξασφαλιζόταν μόνο με την αναγνώριση μιας περιοχής Natura ή ΤΙΦΚ*» (ΥΠΕΚΑ, 2011).

Όπως αναφέρουν οι Δοξιάδης και Λιβέρη (2013) «*απαιτείται καταρχήν η αναγνώριση του τοπίου ως θεμελιώδους στοιχείου του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπικού τουριστικού προϊόντος και κατά δεύτερον η επένδυση στα καινούργια εργαλεία που θα εξασφαλίσουν την βιώσιμη διαχείριση των εν λόγω πόρων*».

Μεταξύ άλλων οι Δοξιάδης και Λιβέρη (2013) αναφέρονται στη μελέτη «*Ανάπτυξη προγράμματος δράσεων για την Ανάδειξη Ειδικών Τουριστικών Προορισμών*» που εκπονήθηκε για λογαριασμό του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης, από τους ΚΡΙΤΙΑΣ Α.Ε. – Δοξιάδης το 2007, όπου προτείνουν στη θεσμική αναγνώριση του τοπίου τα εξής:

- Θεσμοθέτηση **δικτύου** περιοχών προστασίας τοπίου με εθνικό, περιφερειακό και τοπικό ενδιαφέρον
- Θεσμοθέτηση νέων **φορέων** και **μηχανισμών** με ειδική και συμπληρωματική δράση για την προστασία του τοπίου,
- Θεσμοθέτηση ειδικού ταμείου για την χρηματοδότηση των παραπάνω νέων θεσμών
- Θεσμοθέτηση **συμμετοχικών** διαδικασιών

Ωστόσο, οι μεταγενέστερες βέβαια της προηγούμενης μελέτης προδιαγραφές του ΥΠΕΚΑ (2011), προτείνουν την καταγραφή, την τυπολόγηση και τον ορισμό κατευθύνσεων προστασίας και διαχείρισης προκειμένου να εκμηδενίζονται οι επιπτώσεις από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Οι ορισμοί του τοπίου όπως προβλέπονται για τα χωροταξικά πλαίσια αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα:

Ορισμός	Περιγραφή		
Στοιχεία του τοπίου	Αποτελούν τα επιμέρους συστατικά που κατ' επανάληψη απαρτίζουν και χαρακτηρίζουν το τοπίο, όπως οι πεζούλες, οι φυτοφράκτες, τα ρυάκια κλπ.		
Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τοπίου (τοπόσημα)	Αποτελούν εκείνα τα εξέχοντα ή ιδιαίτερος διακριτά στοιχεία του τοπίου όπως π.χ. ιδιαίτεροι γεωλογικοί σχηματισμοί, ένα ποτάμι, ένα κάστρο κλπ.		
Χαρακτήρας του τοπίου	Είναι το σύνολο των εξεχόντων, αναγνωρίσιμων και επαναλαμβανόμενων στοιχείων σε ένα τοπίο, που κάνουν αυτό το τοπίο να είναι διαφορετικό και αντιληπτά διακριτό από ένα άλλο, όχι όμως καλύτερο ή χειρότερο.		
Ποιότητα του τοπίου	Καθορίζεται με βάση το βαθμό αλλοίωσης ενός τοπίου από οπτικής, λειτουργικής και οικολογικής σκοπιάς. Η ποιότητα ενός τοπίου είναι διαφορετική από την αξία του. Για παράδειγμα ένα τοπίο υψηλής αξίας πχ. Ένας παραδοσιακός οικισμός μπορεί να είναι χαμηλής ποιότητας λόγω της κατάστασής του, δηλαδή τα σπίτια να είναι εγκαταλελειμμένα, γκρεμισμένα ή αλλοιωμένα.		
Αξία του τοπίου	Είναι η σημαντικότητα ενός τοπίου που προκύπτει από τη γενικότερη συναίνεση τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Η αξία καθορίζεται μέσα από την ενιαία αξιολόγηση	α.	του αισθητικού και φυσικού κάλλους
		β.	της αντιπροσωπευτικότητας
		γ.	της αναγνωρισιμότητας
		δ.	της ποιότητας και του αναλλοίωτου χαρακτήρα
		ε.	της παρουσίας προστατευόμενων στοιχείων και τοπόσημων
		στ.	της μοναδικότητας (σπανιότητας)
		ζ.	της λειτουργίας ως φυσικού πόρου, του τοπίου

Πίνακας 1: Ορισμοί Τοπίου

Πηγή: (ΥΠΕΚΑ, 2011), *Ιδία επεξεργασία*

Για την οριζόντια ενσωμάτωση του Τοπίου στο χωρικό σχεδιασμό, πρέπει στο σύνολο της περιφέρειας να ορισθούν (ΥΠΕΚΑ, 2011):

- Γενικές πολιτικές και κατευθύνσεις για την προστασία, ανάδειξη και αειφορική διαχείριση
- Ζώνες Τοπίου (ΖΤ)
- Στόχοι ποιότητας των τοπίων, προκειμένου να εξασφαλίζεται η συμβατότητα με αναπτυξιακά έργα
- Προτάσεις ελαχιστοποίησης πιέσεων και αλλοίωσης του τοπίου

Η τυπολόγηση του Ζωνών Τοπίου ανά περιφέρεια θα πρέπει να απαντά στις παρακάτω κατηγορίες (ΥΠΕΚΑ, 2011):

Τυπολογία ΖΤ		
Αναγνωρισιμότητα	Κατευθύνσεις	Χαρακτηριστικά
Διεθνή	Πολιτικές και	Περιγραφή συγκεκριμένων χαρακτηριστικών

Εθνική	προτεραιότητες	και στοιχείων του Τοπίου (πχ. Πεζούλες, χαρακτηριστική αρχιτεκτονική κλπ)
Περιφερειακή		
Ιδιαίτερος υποβαθμισμένα	Διαχείρισης	

Πίνακας 2: Τυπολόγηση Ζωνών ΤοπίουΠηγή: (ΥΠΕΚΑ, 2011), *Ιδία επεξεργασία*

Τα οριζόμενα από τις προδιαγραφές χαρακτηριστικά τυπολόγησης και αναγνώρισης των τοπίων συνθέτουν σε ένα πίνακα ολοκληρωτικά οι Τσιλιμίγκας & Γουργιώτης (2014), επιβεβαιώνονται βέβαια και από το ειδικό παράρτημα για το τοπίο της περιφέρειας Θεσσαλίας:

Αξιολόγηση/ χαρακτηριστικά	Περιγραφή
Αισθητικό και φυσικό κάλλος	Ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο τοπίο χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερο αισθητικό και φυσικό κάλλος.
Αντιπροσωπευτικότητα	Ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο τοπίο αποτελεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα τύπου τοπίου.
Αναγνωρισιμότητα	Ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο τοπίο : (α) έχει αναγνωρισθεί και καταγραφεί σε διεθνές, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο (πχ αναπαράσταση σε έργα τέχνης, ταινίες, αναφορά σε λογοτεχνία κτλ). (β) έχει συνδεθεί με διεθνούς, εθνική και περιφερειακής σημασίας ιστορικά
Αναλλοίωτος χαρακτήρας – αξιολογη ποιότητα	Ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο τοπίο έχει μείνει αναλλοίωτο από αρνητικές παρεμβάσεις, διατηρώντας τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του. Τα στοιχεία που προσδιορίζουν το συγκεκριμένο τοπίο χαρακτηρίζονται αυθεντικά.
Ήδη αναγνωρισμένα προστατευόμενα στοιχεία	Ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο τοπίο ήδη διακρίνεται από σειρά προστατευόμενων φυσικών και πολιτισμικών στοιχείων (πχ. Αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, οικότοπους προτεραιότητας κλπ)
Μοναδικότητα- σπανιότητα	Ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο τοπίο είναι μοναδικό σε διεθνές, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Βάσει της σπανιότητάς του, της παρουσίας δηλαδή μοναδικών στοιχείων που το χαρακτηρίζουν, του προσδίδεται ιδιαίτερη αξία για προστασία και ανάδειξη.
Η αξία του τοπίου ως φυσικού πόρου	Ο βαθμός στο οποίο το τοπίο αποτελεί σπάνιο ή ευαίσθητο φυσικό πόρο (πχ τουριστικό αξιοθέατο)

Πίνακας 3: Κριτήρια αξιολόγησης/ κατηγοριοποίησης Τοπίου

Πηγή: (Τσιλιμίγκας & Γουργιώτης, 2014), (ΥΠΕΚΑ, 2011), (ΥΠΕΚΑ, 2014)

Εκτός του χωροταξικού σχεδιασμού, ένα σημαντικό και αξιοσημείωτο εργαλείο είναι η χωρική διακυβέρνηση, η οποία εξετάζει το χώρο ως μία κοινωνική κατασκευή σε ένα πλέγμα αξιών και πόρων, υλικής και άυλης υπόστασης¹. Πρόκειται για μία σύνθετη διαδικασία εφαρμογής των γενικών αρχών διακυβέρνησης, σε μία χωρική ενότητα άμεσα επηρεαζόμενη από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. (Παγώνης & Βασενχόβεν, 2010).

Οι διαδικασίες συμμετοχικότητας και διαβούλευσης αποτελούν τον κορμό της χωρικής διακυβέρνησης και συνδράμουν στη διαχείριση των εδαφικών δομών και διαιρέσεων του

¹ Εννοιολογικά ο χώρος ως μία κοινωνική κατασκευή απαντάται και από τον όρο «χωρικό κεφάλαιο». Το χωρικό κεφάλαιο περιλαμβάνει χωρικά εντοπισμένα κοινά αγαθά, συλλογικού χαρακτήρα, άρρηκτα συνδεδεμένα με ένα ορισμένο τόπο, και προϊόντα παράδοσης και/ ή ιστορικού παρελθόντος (Παγώνης & Βασενχόβεν, 2010).

χώρου όπως προκύπτουν από το χωρικό σχεδιασμό. Η χαμηλή αποδοτικότητα της συμμετοχικής διαδικασίας μεταξύ φορέων και πολιτών είναι απόρροια της χρόνιας κρίσης αξιοπιστίας μεταξύ δημοσίων φορέων και κοινωνίας. Ως εκ τούτου, «η δημιουργία και σύσταση ουσιαστικών και κατάλληλων φορέων διαχείρισης των περιοχών αυτών που να μπορούν να ενσωματώνουν τους εκπροσώπους των τοπικών δρώντων» θα έφερνε θετικά αποτελέσματα καθώς «χωρίς τη συμμετοχή τους, η πραγμάτωση της χωρικής διακυβέρνησης είναι ανέφικτη» (Μπεριάτος, Χωροταξικός σχεδιασμός και εδαφικές - διοικητικές δομές: Ζητήματα χωρικής διακυβέρνησης σε τοπική κλίμακα, 2013).

1.3. Εδαφική περιοχή: Διακριτότητα και ιδιοτυπία πόρων

Το τοπίο, όπως ορίζεται στο σχεδιασμό, αποτελεί μία συγκεκριμένη χωρική ενότητα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, πόρους και δεσμούς που αντιπροσωπεύουν την τοπική κοινωνία. Εάν η τοπική κοινωνία, επιδιώξει την πύκνωση των οριζόντιων δεσμών και την αγκύρωση των πόρων στο χώρο -με τη διαδικασία της εδαφοποίησης-, η χωρική ενότητα οικοδομείται σε εδαφική περιοχή. Η εδαφική περιοχή βασίζεται σε δύο παράγοντες, αφενός στην οργάνωση των δρώντων εσωτερικά της, αφετέρου στην κατασκευή ιδιότυπων προϊόντων. Σημαντικό στοιχείο της εδαφικής περιοχής είναι η ικανότητα κατασκευής και μετατροπής των δικών της κοινότυπων πόρων -με τη διαδικασία της ιδιοτυποποίησης- σε ιδιότυπους εδαφικούς. Καθοριστικός παράγοντας στην ιδιοτυποποίηση των εδαφικών πόρων είναι η συλλογικότητα, που ενσωματώνει πρώτον τα στοιχεία της οργάνωσης και συντονισμού των δρώντων και δεύτερον της διαχείρισης των κοινών αγαθών και της κληρονομιάς, που αποτελούν επίσης πόρους (Γούσιος Δ. , 2013).

Οι εδαφικοί πόροι διακρίνονται σε κοινότυπους και ιδιότυπους, οι μεν πρώτοι προϋπάρχουν στο χώρο είναι δυνητικοί και ενεργοποιήσιμοι με βάση την αποδοτικότητα, ενώ οι δεύτεροι είναι απόρροια κατασκευής μιας κοινωνικής δημιουργίας που ενσωματώνει τη διαδικασία της ιδιοτυποποίησης. Οι δρώντες είναι υποκινητές της εν λόγω διαδικασίας, η οποία συμβάλει στην ενίσχυση της σχέσης χώρου - πόρων, ενσωματώνονται τα άυλα στοιχεία της περιοχής συμπεριλαμβανομένης και της κληρονομιάς, δημιουργώντας έτσι την αγκύρωση του πόρου με το χώρο (Γούσιος Δ. , 2013).

1.3.1. Η αναγνώριση μέσα από το Τοπίο

Η ενσωμάτωση του τοπίου στο χωροταξικό σχεδιασμό οδηγεί στην αναγνώριση των ιδιαίτερων και μοναδικών χαρακτηριστικών μιας περιοχής. Οι περιοχές αυτές έχουν αξία, προσωπικότητα, εικόνα και ταυτότητα, διαμορφώθηκαν και μετασχηματίστηκαν μέσα στο χρόνο ως το αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης των κοινωνικό- οικονομικών σχέσεων με το χώρο, δημιουργώντας μία παράδοση γενεών και ιστορία αιώνων.

Σύμφωνα με τους Beletti & Marescotti, (2013) οι Barjolle, Boisseaux and Dufour (1998) αναφέρουν ότι η ιδιοτυπία των προϊόντων σχετίζεται άμεσα με την ανθρώπινη παρέμβαση, περιλαμβάνει «*ιδιαίτερα γνωρίσματα πρακτικών και τεχνικών επεξεργασίας και μεταποίησης*

πρώτων υλών». «Πρόκειται για πολύ συγκεκριμένες ιδιότυπες πρακτικές, οι οποίες διαμορφώθηκαν και κληροδοτήθηκαν με το πέρασμα των χρόνων, προήλθαν δε από την εξέλιξη της γνώσης και την προσαρμογή των τεχνικών επεξεργασίας στο ιδιαίτερο κάθε φορά κοινωνικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο της περιοχής» (Beletti & Marescotti, 2013).

Οι περιοχές διαθέτουν ταυτότητα, η οποία ορίζεται σε συνάρτηση με την τοπική ιστορία και κουλτούρα δημιουργώντας ένα υπόβαθρο για τα τοπικά παραγόμενα προϊόντα. Τα προϊόντα της περιοχής παραγόμενα από παραδοσιακές τεχνικές και συνταγές εκφράζουν την ταυτότητα και ιδιοτυπία της περιοχής ενσωματώνοντας τους άυλους πόρους που κληροδοτήθηκαν από γενιά σε γενιά (Beletti & Marescotti, 2013).

Όπως γράφουν οι Beletti & Marescotti (2013) «η ίδια η τοπική κοινωνία οφείλει να διαφυλάξει την αυθεντικότητα του προϊόντος και την ατέρμονη χρήση των ιδιότυπων τοπικών πόρων, οι οποίοι προσδίδουν στο προϊόν ένα μοναδικό και μη αναπαραγόμενο χαρακτήρα».

1.3.2. Προϊόντα τόπου (terroir)

Η έννοια του terroir προσδιορίζεται ως:

Ένας γεωγραφικός χώρος οριοθετημένος και ορισμένος μέσω μιας κοινότητας που κατασκεύασε ιστορικά ένα σύνολο διακριτών πολιτιστικών γνωρισμάτων, γνώσεων και πρακτικών βασιζόμενων σε ένα σύστημα αλληλεπιδράσεων μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρώπινων παραγόντων (Γούσιος Δ. , Terroir, 2017).

Ο παραπάνω ορισμός απαντά στον όρο «γαιότοπος» που αντιπροσωπεύει όσο το δυνατόν καλύτερα την έννοια του terroir καθώς δεν υπάρχει ακριβής μετάφραση στην ελληνική². Ο ορισμός είναι σύμφωνος με την υιοθέτηση της χάρτας και ορισμού του terroir από την UNESCO το 2005 (Planète Terroirs, 2010).

Τα προϊόντα τόπου (προϊόντα terroir) και Γεωγραφικής Ένδειξης έχουν σαφή και εμφανή την γεωγραφική αναφορά τους. Οι Γεωγραφικές Ενδείξεις δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο αναγνώρισης των προϊόντων και κατοχύρωσης των πνευματικών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Τα προϊόντα ΓΕ και terroir -σε μεγαλύτερο βαθμό- συνδέονται με ενδείξεις ποιότητας, ενώ αμφότερα «μεταφέρουν εικόνες και αναπαραστάσεις επενδυμένες με αξίες που τους προσδίδουν χαρακτήρα δημόσιου αγαθού» (Allaire, 2013).

Σε διεθνές επίπεδο επικρατεί προβληματισμός όσον αφορά τη διασύνδεση του terroir στο πλαίσιο συζητήσεων σχετικά με τις ΓΕ, μία διαμάχη αναφορικά με την **καταγωγή** του προϊόντος, αν δηλαδή αποτελεί απλά «ένα χαρακτηριστικό **γνώρισμα** ή προσδίδει μία ουσιαστική **ποιότητα** και μία **ιδιαιτέρη ταυτότητα**». Το όνομα τόπου είναι η δήλωση προέλευσης/ καταγωγής ενός προϊόντος που ενδεχομένως να αναφέρεται με μία γεωγραφική

² Η γαλλική ορολογία «terroir» μεταφράζεται ως «γαιότοπος» από το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαιθρου – DYNSTAR» που αποτελεί συνεργασία των πανεπιστημίων Θεσσαλίας και Blaise Pascal του Clermond- Ferrand της Γαλλίας, <http://www.dyntar.prd.uth.gr/index.php/el/>.

ένδειξη και ένα λογότυπο. Ωστόσο, μπορεί να αναφέρεται και σε μία «περίπλοκη γνώση για το προϊόν αναφορικά με μια πολλαπλότητα εμπειριών και αξιών» (Allaire, 2013).

Με τον όρο γαιότοπο (terroir) δεν γίνεται απλώς μία αναφορά στην γεωγραφική περιοχή του τόπου, αλλά στην ποιότητά του, όχι τη «φυσική αλλά την **κατασκευασμένη πολιτισμική**» (Allaire, 2013). Ο γαιότοπος είναι συγκεκριμένος χώρος προσδιορισμένος από υλικά και άυλα γνωρίσματα, τα μεν αναφέρονται στην συνύπαρξη πολλών *γεωγραφικών παραγόντων* (έδαφος, γεωλογία, γεωμορφολογία, μικροκλίμα), τα δε στην άυλη υπόσταση που περιλαμβάνει την «*πολιτισμική διάσταση αντανακλώντας την κοινωνία που τον αξιοποιεί και την ιστορία της σε συγκεκριμένη γεωργική δραστηριότητα*» (Γούσιος Δ. , Terroir, 2017). Η γεωγραφική οριοθέτηση της παραγωγής ενός προϊόντος εξαρτάται από τον εντοπισμό του γαιότοπου στον οποίο παράγεται και γίνεται εμφανής η αλληλεπίδραση των φυσικών και ανθρώπινων πόρων στην πάροδο του χρόνου³ (Εργαστήριο Αγροτικού Χώρου - ΠΘ, 2015).

Το terroir έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα σε σημαντικό βαθμό και αναλύεται στο βαθμό που προσπαθεί να εκλάβει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ως απόρροια της ποιότητας του προϊόντος. Στο σύνολο των προσεγγίσεων που επιχειρούνται, το terroir αναλύεται υπό το πρίσμα των σχέσεων εδάφους - κλίματος, των εργαλείων παραγωγής, της κατάδειξης ιδιότυπων ικανοτήτων μη αναπαράξιμες αλλού -μεταφραζόμενες μέσα από το προϊόν- και τη διασφάλιση της αναπαραγόμενης ποιότητας μέσα στο χρόνο (Allaire, 2013).

Τα προϊόντα ενός terroir αντιπροσωπεύουν τα ιδιαίτερα στοιχεία του. Φέρουν τη φήμη και το όνομα του τόπου, μπορούν να διακρίνονται με ένα σήμα ποιότητας και επομένως των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του. Χαρακτηρίζονται από το συλλογικό χαρακτήρα ο οποίος λαμβάνει σημαντική θέση στην ανάδειξη, διαφύλαξη και ποιότητα των πόρων, δημιουργεί την πρόσδεση/ αγκύρωση με τον τόπο. Τέλος, η επιτυχία του εγχειρήματος των προϊόντων terroir βασίζεται στην αυθεντικότητά τους (Allaire, 2013).

1.3.3. Ιδιότυπα Προϊόντα Γεωγραφική ένδειξης

Η παραγωγή, παρασκευή και διανομή των γεωργικών προϊόντων κατέχει σημαντική θέση στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μάλιστα, στο πλαίσιο του επαναπροσανατολισμού της κοινής ευρωπαϊκής αγροτικής πολιτικής, η διαφοροποίηση της ευρωπαϊκής παραγωγής και η αναζήτηση ιδιότυπων προϊόντων ήταν καθοριστικός παράγοντας προκειμένου να βρεθεί ένα σημαντικό πλεονέκτημα που θα ενίσχυε τον αγροτικό κόσμο ιδίως στις μειονεκτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Στη γεωγραφική καταγωγή λοιπόν, ήδη, προ 30ετίας και ειδικότερα το έτος 1992 δόθηκε και επισήμως η σημασία που εξ ορισμού διέθετε αναφορικά με τα γεωργικά προϊόντα. Με τον κανονισμό (ΕΟΚ) ΑΡΙΘ. 2081/1992 της 14^{ης} Ιουλίου 1992

³ Η οριοθέτηση του terroir βασίζεται στη σχέση του προϊόντος και της γεωγραφικής του προέλευσης βάσει των κριτηρίων: Οικολογικοί παράμετροι, Τεχνογνωσία- ιδιαίτερες τεχνικές και παραδόσεις, Ιστορικό της παραγωγής, Παραγωγικά στάδια και οικονομικά δεδομένα, Κοινωνικό δίκτυο, Υφιστάμενες ζώνες.

καθορίστηκε το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των γεωργικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωγραφικών προϊόντων και τροφίμων.

Ως «**ονομασία προέλευσης**» (ΠΟΠ) νοείται η ονομασία που ταυτοποιεί ένα προϊόν: α) το οποίο κατάγεται από συγκεκριμένο τόπο, περιοχή ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, χώρα, β) του οποίου η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο ιδιαίτερο γεωγραφικό περιβάλλον που συμπεριλαμβάνει τους εγγενείς φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες και γ) του οποίου όλα τα στάδια της παραγωγής εκτελούνται εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.

Ως «**γεωγραφική ένδειξη**» (ΠΓΕ) νοείται η ονομασία που ταυτοποιεί ένα προϊόν: α) το οποίο κατάγεται από συγκεκριμένο τόπο, περιοχή ή χώρα, β) του οποίου ένα συγκεκριμένο ποιοτικό χαρακτηριστικό, η φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορεί να αποδοθεί κυρίως στη γεωγραφική του προέλευση και γ) του οποίου ένα τουλάχιστον από τα στάδια της παραγωγής εκτελείται εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.

Το 2006, με στόχο τη βελτίωση του συστήματος, οι παραπάνω κανονισμοί αντικαταστάθηκαν από τους 510/06 και 509/06 αντίστοιχα, χωρίς ωστόσο να μεταβληθεί το πεδίο εφαρμογής τους και η σκοπιμότητά τους. Εντούτοις, ο κανονισμός 509/06 επέκτεινε την προστασία και στα τρόφιμα που χαρακτηρίζονται ως εγγυημένα παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα. Ως **εγγυημένο παραδοσιακό ιδιότυπο προϊόν** (ΕΠΙΠ) νοείται ένα ιδιότυπο προϊόν ή τρόφιμο το οποίο: α) παρασκευάζεται με τρόπο παραγωγής, μεταποίησης ή σύνθεσης που αντιστοιχεί στην παραδοσιακή πρακτική για το εν λόγω προϊόν ή τρόφιμο ή β) παράγεται από πρώτες ύλες ή συστατικά που είναι τα χρησιμοποιούμενα παραδοσιακά. Για να μπορεί να καταχωρισθεί μια ονομασία ως ονομασία εγγυημένου παραδοσιακού ιδιότυπου προϊόντος, πρέπει: α) να χρησιμοποιείται κατά παράδοση για την περιγραφή του ιδιότυπου προϊόντος ή β) να προσδιορίζει τον παραδοσιακό χαρακτήρα ή τον ιδιότυπο χαρακτήρα του προϊόντος.

Με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ.1151/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Νοεμβρίου 2012 συγχωνεύτηκαν σε ενιαίο κείμενο οι προαναφερόμενοι κανονισμοί και επιπλέον προστέθηκαν και άλλα σχήματα ποιότητας. Ειδικότερα, καθιερώθηκε ένα **σύστημα προαιρετικών ενδείξεων ποιότητας** με σκοπό να διευκολυνθεί η γνωστοποίηση, εντός της εσωτερικής αγοράς, των χαρακτηριστικών ή στοιχείων γεωργικών προϊόντων που προσδίδουν αξία, από τους παραγωγούς των προϊόντων αυτών. Τα κράτη μέλη απέκτησαν την δυνατότητα να διατηρούν εθνικούς κανόνες για τις προαιρετικές ενδείξεις ποιότητας οι οποίες δεν καλύπτονται από τον κανονισμό 1151/2012, εφόσον οι εν λόγω κανόνες συνάδουν με το δίκαιο της Ένωσης. Καθιερώθηκε, μάλιστα, ως προαιρετική ένδειξη ποιότητας ο όρος «**προϊόν ορεινής παραγωγής**» για τη περιγραφή προϊόντων που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση και των οποίων: α) τόσο οι πρώτες ύλες όσο και οι ζωοτροφές για τα ζώα εκτροφής προέρχονται κυρίως από ορεινές περιοχές και β) στην περίπτωση μεταποιημένων προϊόντων, η μεταποίηση λαμβάνει επίσης χώρα σε ορεινές περιοχές. Επίσης, καθιερώθηκε ως προαιρετική ένδειξη ποιότητας ο όρος «**προϊόν νησιωτικής γεωργίας**» για την περιγραφή

των προϊόντων για ανθρώπινη κατανάλωση των οποίων οι πρώτες ύλες προέρχονται από νησιωτικές περιοχές. Επιπλέον, προκειμένου η ένδειξη να χρησιμοποιείται για μεταποιημένα προϊόντα, η μεταποίηση πρέπει επίσης να γίνεται σε νησιωτικές περιοχές, εάν αυτό επηρεάζει ουσιαστικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τελικού προϊόντος.

Στις 15 Ιουλίου 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε δημόσια διαβούλευση για μια Πράσινη Βίβλο σχετικά με την **πιθανή επέκταση της προστασίας των γεωγραφικών ενδείξεων για μη γεωργικά προϊόντα** (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Είναι χαρακτηριστική η δήλωση του επιτρόπου Εσωτερικής Αγοράς και Υπηρεσιών Μισέλ Μπαρνιέ: «*Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πλούσια σε αυθεντικά μη αγροτικά προϊόντα που βασίζονται σε μακράιωνες γνώσεις και σε παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής, και συχνά είναι άρρηκτα συνυφασμένα με την πολιτιστική και κοινωνική κληρονομιά μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής, από το κρύσταλλο Βοημίας και τα σκωτσέζικα ταρτάν, μέχρι το μάρμαρα της Καράρα και τις ταπισερί Ομπισόν. Τα προϊόντα αυτά αποτελούν όχι μόνο μέρος των παραδοσιακών γνώσεων και δεξιοτήτων της Ευρώπης, αλλά κρύβουν επίσης σημαντικές οικονομικές δυνατότητες, που ενδεχομένως δεν εκμεταλλευόμαστε πλήρως. Η επέκταση της προστασίας ΓΕ στα εν λόγω προϊόντα σε ολόκληρη την ΕΕ θα μπορούσε να αποφέρει σημαντικά οφέλη στις ΜΜΕ και τις ευρωπαϊκές περιφέρειες. Θα μπορούσε επίσης να διατηρήσει τη μοναδική και ποικιλόμορφη κληρονομιά μας, και παράλληλα να συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη και απασχόληση στην Ευρώπη*» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Μετά τη λήξη της διαβούλευσης στις 28 Οκτωβρίου 2014, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 22-9-2015 δημοσίευσε έκθεση σχετικά με την **πιθανή επέκταση της ενωσιακής προστασίας της γεωγραφικής ένδειξης σε μη γεωργικά προϊόντα**. Η έκθεση αυτή περιελάμβανε τις γνωμοδοτήσεις της επιτροπής εσωτερικής αγοράς και προστασίας των καταναλωτών, της επιτροπής διεθνούς εμπορίου, της επιτροπής πολιτισμού και παιδείας οι οποίες κατέληξαν σε θετική ψηφοφορία για το θέμα. Απομένει, λοιπόν, η νομοθετική πρόταση της ευρωπαϊκής επιτροπής νομικών θεμάτων η οποία θα αποσκοπεί στη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού συστήματος προστασίας των γεωγραφικών ενδείξεων για μη γεωργικά προϊόντα και η οποία θα διασφαλίζει ότι λαμβάνονται πλήρως υπόψη τα αποτελέσματα του νέου συστήματος για τους παραγωγούς, τους ανταγωνιστές τους, τους καταναλωτές και τα κράτη μέλη. Η εν λόγω νομοθεσία μπορεί να τονώσει την καινοτομία στις παραδοσιακές διαδικασίες παραγωγής και στη δημιουργία νεοφυών επιχειρήσεων για παραδοσιακά προϊόντα, καθώς και να συμβάλει στη βιωσιμότητα των θέσεων εργασίας που δημιουργούνται σε **περιοχές με χαμηλή ανάπτυξη**, ιδίως παρέχοντας στις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, που αποτελούν την πηγή σχεδόν του 80% των τυπικών τοπικών προϊόντων που θα μπορούσαν να τύχουν προστασίας βάσει του συστήματος γεωγραφικών ενδείξεων, τόσο την **ευκαιρία να τονώσουν τις πωλήσεις** τους μέσω αποτελεσματικότερων δράσεων μάρκετινγκ όσο και το **κίνητρο να συνεργαστούν στενότερα, λαμβανομένου υπόψη του συλλογικού χαρακτήρα του συστήματος** (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2015).

Γίνεται αντιληπτό από όλους τους μέχρι σήμερα κανονισμούς ότι, αφενός μεν, αυτοί καλύπτουν **γεωργικά προϊόντα προοριζόμενα για ανθρώπινη κατανάλωση** αφετέρου δε, ότι τα γεωργικά προϊόντα ή τρόφιμα που φέρουν τέτοια γεωγραφική περιγραφή θα πρέπει να πληρούν ορισμένους όρους που περιλαμβάνονται στις προδιαγραφές αλλά και **συγκεκριμένες απαιτήσεις με στόχο την προστασία των φυσικών πόρων ή του τοπίου** στην περιοχή παραγωγής ή τη βελτίωση της διαβίωσης των εκτρεφόμενων ζώων. Δεν μπορεί ωστόσο να μην σημειωθεί και το γεγονός ότι, από το 2012 και έπειτα, μετά την έκδοση του κανονισμού 1151/2012, ανοίγει ο δρόμος για συστήματα προαιρετικών ενδείξεων ποιότητας που, να μεν μπορεί να μην προβλέπονται στον κανονισμό, ωστόσο συνάδουν με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα τέτοιο, λοιπόν, σύστημα ποιότητας θα μπορούσε να είναι η ένδειξη ποιότητας που συνδυάζεται με το προστατευόμενο τοπίο η σημασία του οποίου έχει αναγνωριστεί προ πολλού μέσω της Ευρωπαϊκής σύμβασης για το τοπίο και μάλιστα, ενόψει και της πρόθεσης επέκτασης της προστασίας και σε μη γεωργικά προϊόντα.

1.3.4. Συμμετοχικό Σύστημα Εγγυήσεων

Το υφιστάμενο νομοθετικό και γενικά θεσμικό πλαίσιο τόσο σε ευρωπαϊκό αλλά και σε εθνικό επίπεδο στη χώρα μας δεν προβλέπει προς το παρόν την αναγνώριση «προϊόντων προστατευόμενου τοπίου». Είναι παγιωμένο ότι, οι γεωγραφικές ενδείξεις αφορούν τα γεωργικά προϊόντα προοριζόμενα για ανθρώπινη κατανάλωση και μάλιστα, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, κάτω από συγκεκριμένες ονομασίες και βάσει συγκεκριμένων προδιαγραφών.

Ωστόσο, δεδομένης της δρομολόγησης επέκτασης της προστασίας γεωγραφικών ενδείξεων και σε μη γεωργικά προϊόντα, στο στάδιο αυτό είναι εφικτό να αξιοποιηθούν τα ήδη υφιστάμενα σχήματα εκούσιας προστασίας των προϊόντων αυτών έστω και σε εθελοντική βάση στο πλαίσιο **«συνεργατικής πρωτοβουλίας»** (Γούσιος Δ. , Εδαφική προσέγγιση και χωροταξία της υπαίθρου, (Ελληνο-γαλλικό Μεταπτυχιακό: Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου (DYNTAR)), 2016-2017, σ. 18).

Υπό αυτό το πρίσμα είναι αναγκαίο να αξιοποιηθούν νέες δυναμικές «εκ των κάτω» οι οποίες έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό την *ισχυροποίηση των δεσμών τους με οριοθετημένες γεωγραφικές περιοχές* (Γούσιος Δ. , Εδαφική προσέγγιση και χωροταξία της υπαίθρου, (Ελληνο-γαλλικό Μεταπτυχιακό: Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου (DYNTAR)), 2016-2017).

Η ανάπτυξη δεν αφορά πλέον τον αγροτικό χώρο ή έστω την διευρυμένη πλέον έννοια «ύπαιθρο χώρο» αλλά επί της ουσίας έχει μετουσιωθεί σε έναν ολοκληρωμένο όρο που αποδίδεται ως «εδαφική ανάπτυξη». Σύμφωνα με τον Γούσιο (2016-2017) *«εδαφική ανάπτυξη ορίζεται μια διαδικασία κινητοποίησης των δρώντων (παραγωγοί, επιχειρηματίες, εκπρόσωποι κοινωνικών και δημοσίων φορέων) μιας περιοχής, η οποία καταλήγει στην επεξεργασία μιας στρατηγικής προσαρμοσμένης στους εξωτερικούς καταναγκασμούς, στη βάση μιας συλλογικής ταυτοποίησης, μια πολιτιστικής κληρονομιάς και μιας εδαφικής*

περιοχής».

Σ' αυτή τη προσέγγιση είναι σημαντικό πριν από όλα να εντοπιστεί και ταυτοποιηθεί γιατί και πώς η εδαφική περιοχή αποτελεί ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα» (Γούσιος Δ. , Εδαφική προσέγγιση και χωροταξία της υπαίθρου, (Ελληνο-γαλλικό Μεταπτυχιακό: Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου (DYN-TAR)), 2016-2017, σ. 25).

Επομένως, σε όλη αυτή τη διαδικασία είναι εξαιρετικής σημασίας οι ενέργειες των δρώντων μια περιοχής προς την **κατεύθυνση της ιδιοτυποποίησης των πόρων της εδαφικής περιοχής** οι οποίοι από κοινότητα θα πρέπει να μετατραπούν σε ιδιότυπους δημιουργώντας την αγκύρωση στο χώρο ώστε και εν τέλει και η ίδια η εδαφική περιοχή να ιδιοτυποποιηθεί.

Αυτονόητο είναι ότι θα πρέπει να κατασκευαστεί μία ταυτότητα γύρω από προϊόντα, τοπία τεχνολογία και κτίσματα, μια εικόνα που αποτελείται από το παρόν και το παρελθόν. Μέσα από αυτή την πορεία θα μπορέσει να υπάρξει αξιοποίηση και των εργαλείων αναγνώρισης (πιστοποίησης) από τρίτους (Label, ΠΟΠ) αλλά και από τοπικά συμμετοχικά συστήματα εγγύησης των εδαφικών ιδιοτυπιών συμβάλλοντας μ' αυτόν τον τρόπο στη διακριτικότητα των πόρων.

Το Συμμετοχικό Σύστημα Εγγυήσεων (ΣυΣυΕ) το οποίο βασίζεται στην ενεργή συμμετοχή των φορέων και παραγωγών, μπορεί να εγγυηθεί την ποιότητα προϊόντων, των δεσμών τους με τον τόπο παραγωγής, τη διασφάλιση δίκαιης αναδιανομής της προστιθέμενης αξίας στους μικρούς παραγωγούς και χειροτέχνες και τη διαχείριση μιας αειφορικής σχέσης μεταξύ ανθρώπων, ζώων και φύσης.

Ένα τέτοιο συμμετοχικό σύστημα μπορεί να:

- υποστηρίζεται από τις εξειδικευμένες υπηρεσίες ενός φορέα που θα συσταθεί από τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, τα συνεργαζόμενα πανεπιστημιακά εργαστήρια με την χρήση εργαλεία υψηλής τεχνολογίας,
- αναπτύσσει δικά του μέσα εγγύησης και να ενσωματώνει τις επίσημες πιστοποιήσεις (ΠΟΠ, εργαστήρια) εκεί που ήδη επιτρέπεται και μελλοντικά σε όποιες άλλες αναγνωριστούν βάσει ευρωπαϊκών κανονισμών,
- στηρίζεται σε προδιαγραφές που αφορούν όλους τους τομείς του προστατευόμενου τοπίου σύμφωνα με τις προδιαγραφές βάσει των οποίων το τοπίο έχει αναγνωρισθεί και προστατεύει
- εγγυάται το Σήμα Ποιότητας των επιχειρήσεων που έχουν αποφασίσει να συμμετέχουν στο σύστημα εγγύησης προστατευόμενου τοπίου
- αποτελεί έναν οδηγό καλών πρακτικών συνέχιση της προστασίας του προστατευόμενου τοπίου και της διαχείρισής του.

Το σύστημα αυτό εναρμονίζεται πλήρως και με τα γενικά μέτρα που προβλέπονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το τοπίο που μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν τη θεσμοθέτηση

διαδικασίας για τη συμμετοχή των πολιτών, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στον καθορισμό και την εφαρμογή της πολιτικής για το τοπίο (Νόμος 3827, 2010).

Μια πετυχημένη μορφή ΣυΣυΕ είναι το Terra Thessalia Lactis που ήδη εφήρμοσε το συμμετοχικό αυτό σύστημα σε μικρές γαλακτοκομικές εδαφικές περιοχές της Θεσσαλίας. Μια τέτοια μορφή θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε προϊόντα γεωργικά και μη, με ονομασία προστατευόμενου τοπίου, αποτελώντας επί της ουσίας τον προθάλαμο της επίσημης ευρωπαϊκής αναγνώρισης που είναι θέμα χρόνου να υλοποιηθεί (Terra Thessalia, 2015).

1.3.5. Εδαφικό μάρκετινγκ

Το ζήτημα της προβολής και ανάδειξης αποτελεί ίσως ένα από τα τελευταία στάδια αναγνωρισιμότητας της πολυδιάστατης σχέσης μεταξύ τοπίου, δρώντων, προϊόντος και καταναλωτών. Η διαδικασία της εδαφοποίησης μιας περιοχής και ιδιοτυποποίησης των πόρων είναι τα βασικά παραγωγής ενός ιδιαίτερου προϊόντος, ωστόσο η προβολή του, η ανάδειξη, η προώθηση και η αειφορική διαχείριση στο πλαίσιο της αγοράς διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη φήμη και ταυτότητα της περιοχής.

Η κινητοποίηση των δρώντων στην εδαφική περιοχή περιλαμβάνει την μετατροπή των κοινότυπων σε ιδιότυπους πόρους, την επιτυχή αγκύρωση των παραγόμενων προϊόντων στο χώρο προσδίδοντας τα άυλα στοιχεία του τόπου καθιστώντας τα ταυτόχρονα μη αναπαραγωγίσιμα και μεταβιβάσιμα σε άλλες περιοχές. Εφόσον πρόκειται για προϊόντα ενός τοπίου στο πλαίσιο της εδαφικής ανάπτυξης, είναι αναγκαίο προς όφελος της εδαφικής περιοχής η καθιέρωση ενός πλαισίου, αφενός διαχείρισης των πόρων με αειφορικό τρόπο ώστε να επιτευχθεί η «ατέρμονη χρήση» τους (Beletti & Marescotti, 2013), αφετέρου σωστής προβολής, προώθησης και ανάδειξης στο καταναλωτικό κοινό μέσω της ταυτότητας και της φήμης του τοπίου.

Γίνεται λόγος δηλαδή για μία ονομασία του τόπου ή όπως παραθέτουν οι Δοξιάδης και Λιβέρη (2013) από τη μελέτη των Κριτίας ΑΕ και Δοξιάδης (2007) «*τοπικής επωνομασίας και η σχέση με το τοπίο*». Παρά το γεγονός ότι η μελέτη αναφέρεται στο τουριστικό προϊόν επιχειρεί να αναδείξει ένα όνομα τόπου και προορισμού, βάσει των φυσικών και υλικών χαρακτηριστικών, των ιστορικών και πολιτιστικών αξιών που φέρει ο τόπος και το τοπίο του, των τοπικών προϊόντων (γεωργικά, χειροτεχνίας κτλ), υπηρεσιών και ειδικών δραστηριοτήτων.

Στο πλαίσιο της προβολής και ανάδειξης των τοπικών προϊόντων μιας περιοχής, το **εδαφικό σύμβολο** του τοπίου καθορίζει και προσδιορίζει την μοναδικότητα και τις ιδιαιτερότητές του, τα χαρακτηριστικά στοιχεία των παραγόμενων προϊόντων, κρύβοντας από πίσω του εμφανώς τη «*διαφύλαξη της αυθεντικότητας του προϊόντος*» και την «*ιστορική μνήμη του εντόπιου πληθυσμού*» (Beletti & Marescotti, 2013) (δρώντες), τη γνώση, την κουλτούρα και την παράδοση που κληροδοτήθηκε από γενιά σε γενιά και που οδήγησαν στην προσαρμογή των παραδοσιακών τεχνικών και συνταγών καθιστώντας ένα τυπικό προϊόν ιδιότυπο.

Η ανάδειξη ενός ιδιότυπου προϊόντος δεν προκύπτει από την απρόσωπη διαδικασία branding και marketing, αλλά από το «εδαφικό μάρκετινγκ» που εμπλέκει στην όλη διαδικασία της προβολής και ανάδειξης τους δρώντες, τους τοπικούς φορείς διαχείρισης και τους συλλόγους. Συμπεριλαμβάνει την εκπαίδευση και πληροφόρηση των καταναλωτών, αποδεικνύοντας και επαληθεύοντας την αξιοπιστία του συμμετοχικού συστήματος εγγυήσεων και της ποιότητας που φέρουν τα ιδιότυπα προϊόντα τοπίου.

Τέλος, το εδαφικό σύμβολο πέραν της εγγύησης ποιότητας που παρέχει, συμβάλλει στη διατήρηση της φήμης και της ταυτότητας ενός τοπίου, προσδίδει όμως και μία διακριτικότητα που πλέον θεωρείται απαραίτητη (Ευαγγέλου & Τσιλίρας, 2013) καθιστώντας το αναγνωρίσιμο για την ιδιαιτερότητα, τη μοναδικότητα και τα ιδιότυπα προϊόντα του.

1.3.6. Καλάθι εδαφοποιημένων προϊόντων και υπηρεσιών (*panier des biens et services territorialisés*)

Στη διαδικασία ανάδειξης και ενεργοποίησης του εδαφικού πόρου του «τοπίου» δημιουργείται το ζήτημα κατά πόσο τα διαθέσιμα εργαλεία που προαναφέρθηκαν (γεωγραφικές ενδείξεις, εθελοντικά συμμετοχικά συστήματα εγγύησης, εδαφικό μάρκετινγκ) είναι από μόνα τους ικανά να επιτύχουν την ενεργοποίηση του πόρου. Δεδομένου ότι, ο πόρος «τοπίο» της παρούσας μελέτης συντίθεται όχι μόνο από υλικά αλλά και από άυλα κυρίως χαρακτηριστικά (πολιτισμός, παράδοση) κρίνεται ιδιαίτερης σημασίας η εφαρμογή του μοντέλου της προσφοράς του καλάθιού εδαφοποιημένων προϊόντων και υπηρεσιών (Pecqueur, 2001).

Το μοντέλο αυτό εμπεριέχει την προσφορά όχι μόνο προϊόντων αλλά και υπηρεσιών αγκυρωμένων στην εδαφική περιοχή. «Στην πραγματικότητα ο καταναλωτής αγοράζει τη θετική εικόνα, την καλή φήμη της εδαφικής ποιότητας και τα χαρακτηριστικά που εκτιμά, δηλαδή έναν συνδυασμό αγαθών, δημοσίων και ιδιωτικών (τρόφιμα, γαστρονομία, τοπία, περιβάλλον, ιστορία...) που διαμορφώνουν τη συνολική αυτή θετική εικόνα της περιοχής.» (Ανθοπούλου, 2013)

Υπό αυτό το πρίσμα, απαιτείται συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων ώστε εξ αφορμής των προϊόντων γεωγραφικής ένδειξης να δημιουργηθεί ένα εδαφικό σήμα το οποίο θα ενεργοποιεί και το άυλο κεφάλαιο του πολιτισμού και της παράδοσης και θα συντελεί στην ανάδειξη και των λοιπών υπάρχοντων προϊόντων και υπηρεσιών (πχ. επισιτισμού, δομών φιλοξενίας, εκδηλώσεων, δραστηριοτήτων κ.α).

Κεφάλαιο 2^ο: Μεθοδολογία

2.1. Οργάνωση της έρευνας

Η οργάνωση της παρούσας εργασίας βασίζεται στον τρόπο οργάνωσης μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών του ελληνο-γαλλικού ΠΜΣ «Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου– DYNSTAR». Τα βασικά ερωτήματα που τέθηκαν, απαντώνται σταδιακά, επιχειρώντας την κατανόηση βασικών εννοιών της χωροταξίας και ορολογιών του DYNSTAR, μεταφέροντας τον αναγνώστη από την θεωρία στην πράξη, που αφορά την ανάλυση μιας περιοχής και την περίπτωση εφαρμογής των συγκεκριμένων εννοιών.

Η εργασία διαρθρώνεται από την εισαγωγή και τα πέντε κατά αύξουσα σειρά κεφάλαια: θεωρητικό πλαίσιο, μεθοδολογία, ανάλυση της περιοχής μελέτης, εφαρμογή της μεθοδολογίας και συμπεράσματα. Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται εκτενής ανάλυση του θεσμικού πλαισίου που αφορά το τοπίο διεθνώς και στην Ελλάδα, μελετάται το τοπίο υπό το πρίσμα του ελληνικού χωρικού σχεδιασμού ενώ κλείνει αναλύοντας έννοιες μεταξύ των οποίων η εδαφική περιοχή, η ιδιοτυπία των πόρων το συμμετοχικό σύστημα εγγυήσεων και το εδαφικό μάρκετινγκ. Το παρόν κεφάλαιο (δεύτερο), αφορά τη μεθοδολογία, την οργάνωση, τις πηγές και τεχνικές ανάλυσης της εργασίας. Στο τρίτο κεφάλαιο, ακολουθεί η ανάλυση της περιοχής μελέτης, του τοπίου της περιοχής, των εδαφικών πόρων υλικών και άυλων, τη δραστηριότητα συλλόγων, συνεταιρισμών και αποδήμων της περιοχής. Το τέταρτο αφορά στην εφαρμογή της μεθοδολογίας και τις αναγκαίες παρεμβάσεις, ενώ το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αφορά στα συμπεράσματα που οδηγήθηκε η ομάδα μελέτης. Τέλος η εργασία κλείνει παραθέτοντας την βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε και το παράρτημα που περιλαμβάνει υλικό από την επιτόπια έρευνα.

2.2. Πηγές

Για την εκπλήρωση των απαιτήσεων της έρευνας πραγματοποιήθηκαν τα ακόλουθα:

- **Αναζήτηση σε βιβλιογραφικές πηγές** προκειμένου να διερευνηθούν οι ορισμοί που δίδονται στην έννοια Τοπίο, η εξελικτική διάσταση της σύμβασης του Τοπίου στον ελληνικό και Ευρωπαϊκό χώρο, η ιδιοτυπία των αγροδιατροφικών προϊόντων και η θέση όλων αυτών στην χωροταξία της υπαίθρου.
- **Αναζήτηση νομοθετικών κειμένων** στη βάση δεδομένων NOMOS Intrasoft και στην ευρωπαϊκή βάση πληροφοριών CELEX (Advanced Information Databases Inc)
- **Αναζήτηση πληροφοριών σε στατιστικές πηγές** για να είναι δυνατή η αποτύπωση της φυσιολογίας της περιοχής. Αξιοποιήθηκαν πηγές της ΕΛΣΤΑΤ για τα οικονομικά και δημογραφικά στοιχεία της περιοχής μελέτης
- **Αναζήτηση πληροφοριών σε άρθρα του περιοδικού ΑΕΙΧΩΡΟΣ**

- **Αξιοποίηση προηγούμενων ερευνών και βάσεων δεδομένων.** Ειδικότερα αξιοποιήθηκαν:
 - Η αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας – Στάδιο Β1 – Ειδική Ενότητα ΠΠΧΣΑΑ για το τοπίο (σύμπραξη μελετητών: Σ. Τσακίρης- Κ. Δασκαλάκης- Ε. Λαγκαδινού, Οκτώβριος 2015)
 - Το στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης για την καλλιέργεια, επεξεργασία και εμπορία των Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών στην Ελλάδα (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Μάιος 2017)
 - Το επιχειρησιακό σχέδιο Δήμου Ελασσόνας 2012-2014 (Δήμος Ελασσόνας, Περιφέρεια Θεσσαλίας)
 - Μελέτες της Σχολής Επιστημών Υγείας του Τμήματος Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας αναφορικά με τις αντιμικροβιακές ιδιότητες του μελιού Ολύμπου
 - Το επιχειρησιακό σχέδιο « Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της διευρυμένης κοινότητας Καρυάς και Αξιοποίηση των Φυσικών και Πολιτισμικών Στοιχείων του Ολύμπου που εκπονήθηκε τον Νοέμβριο 2002 από τον φορέα ΑΕΝΑΛ ΑΕ με τη συνεργασία της ANEK Ολύμπου
- **Πραγματοποίηση επιτόπιας έρευνας** η οποία περιελάμβανε επίσκεψη στην Καρυά Ολύμπου και συνάντηση με μελισσοκόμο της περιοχής.

2.3. Τεχνικές ανάλυσης

Η τεχνική ανάλυση βασίσθηκε στην επεξεργασία πινάκων, χαρτών και εικόνων που αποτυπώνουν στοιχεία και χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης. Η συγγραφή του κειμένου και επεξεργασία πινάκων έγινε στη σουίτα Microsoft Office -εμπορικό λογισμικό- Word και Excel αντίστοιχα. Χρησιμοποιήθηκε η σουίτα του ArcGIS -εμπορικό λογισμικό- για την αποτύπωση των στοιχείων της επιτόπιας έρευνας, την ανάλυση και επεξεργασία πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, καθώς και την παραγωγή χαρτών ως τελικό αποτέλεσμα. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε το λογικό Adobe Photoshop Elements για την επεξεργασία χαρτών που παρασχέθηκαν από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας για το σκοπό εκπλήρωσης της μεταπτυχιακής διατριβής.

Κεφάλαιο 3^ο: Ανάλυση των πόρων της περιοχής μελέτης

Η διερεύνηση των δυνατοτήτων αξιοποίησης του κεφαλαίου του τοπίου της ορεινής περιοχής της Καρυάς Ολύμπου υιοθετεί την προσέγγιση της **εδαφικής ανάπτυξης** με γνώμονα τα ιδιαίτερα υλικά και άυλα χαρακτηριστικά της περιοχής και με στόχο την διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο μπορούν να συμβάλλουν στην ιδιοτυποποίηση του εδαφικού πόρου του μελιού με αποτέλεσμα την αύξηση της προστιθέμενης αξίας του. Κύριος πυρήνας είναι ο πόρος του «τοπίου» της Καρυάς Ολύμπου και δορυφόροι του εδαφικού αυτού πόρου είναι οι επιμέρους υλικοί και άυλοι πόροι που το συνθέτουν. Τόσο ο βασικός πόρος όσο και οι επιμέρους αποκτούν εδαφικότητα όταν γίνουν αντικείμενο διαχείρισης και αγκύρωσης από τους τοπικούς δρώντες (τοπική κοινωνία, παραγωγοί, δημόσιοι φορείς και σύλλογοι). Σε αυτήν την προσέγγιση δίνεται σημασία στην ανάδειξη της έννοιας του «προστατευόμενου τοπίου» με τους ενσωματωμένους *sine qua non* υλικούς και άυλους πόρους του. Συνακόλουθα, διερευνάται αν χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να αποτελέσει τη βάση αναγνώρισης προϊόντων «προστατευόμενου τοπίου»). Σε όλη αυτή τη διερεύνηση ουσιώδη σημασία έχει η διερεύνηση της συμμετοχής των δρώντων στη διαχείριση και την ανάδειξη. Με την χρήση ως παραδείγματος του εδαφικού πόρου του «μελιού» επιχειρείται διερευνηθεί αν η αγκύρωση, η ανάδειξη και η ενεργοποίηση μπορεί να επιτευχθεί και με ποιο τρόπο.

Λαμβάνοντας υπόψη το παραπάνω πλαίσιο, η διάγνωση της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή μελέτης συνδυάζει την αξιολόγηση:

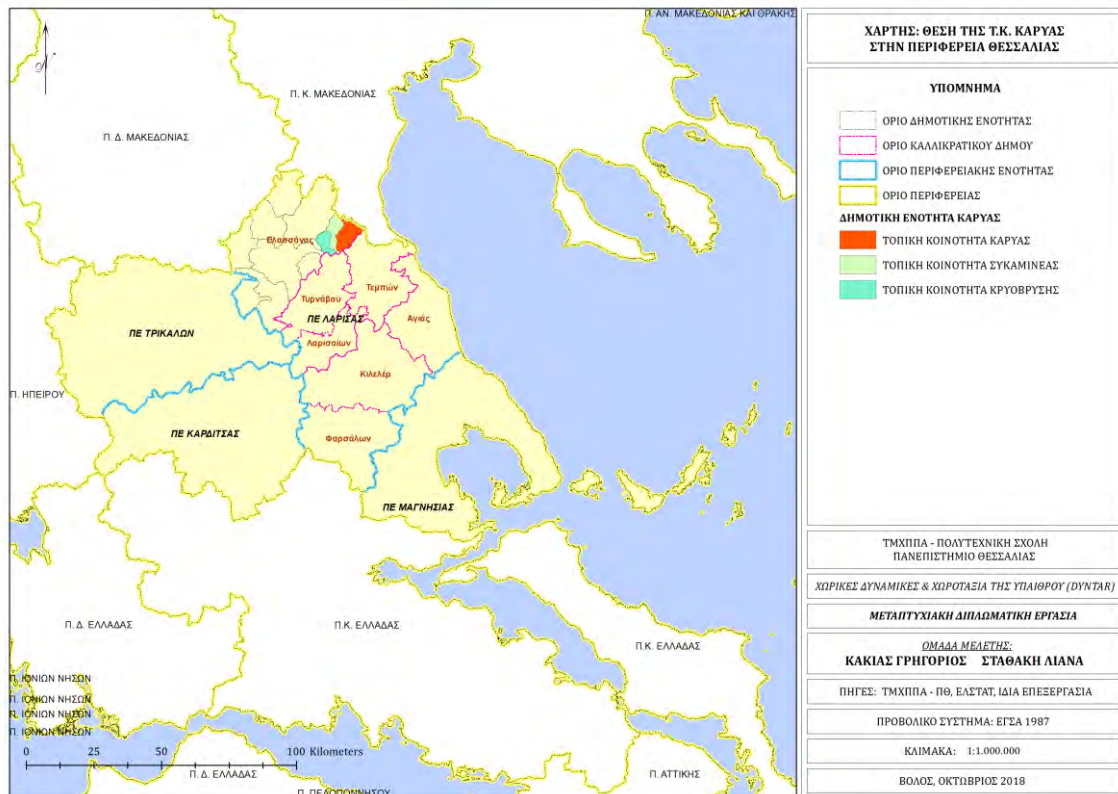
- ~ του υλικού χώρου του τοπίου (φυσιογνωμία της περιοχής, χωροταξικά και πολεοδομικά πλαίσια, περιγραφή του φυσικού περιβάλλοντος, κλίματος, φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, χρήσεων- καλύψεων γης, δημογραφικών και οικονομικών στοιχείων, προϊόντων γεωγραφικής ένδειξης και παραγωγών, συλλόγων, συνεταιρισμών και αποδημών) και του ευρισκόμενου εντός αυτού εδαφικού πόρου του μελιού,
- ~ των υλικών και άυλων πόρων της περιοχής
- ~ του βαθμού ιδιοτυπίας του εδαφικού πόρου του τοπίου γενικότερα με βάση τα υλικά και άυλα συστατικά του.

Η διάγνωση θα ολοκληρωθεί με την εξέταση των δυνατοτήτων:

- ενσωμάτωσης των επιμέρους εδαφικών πόρων στον ευρύτερο εδαφικό πόρο «τοπίο»
- προσαρμογής του ευρύτερου εδαφικού πόρου προς τους επιμέρους και αντιστρόφως
- ενίσχυσης των δεσμών με την περιοχή (παραγωγή μελιού – παράγωγα προϊόντα). Γι' αυτό το λόγο θα εξετασθούν οι υφιστάμενες δομές και ο βαθμός αξιοποίησης με σκοπό την αναδιάρθρωσή τους ώστε να αποκτηθεί «ταυτότητα».

3.1. Φυσιογνωμία της περιοχής

Ο οικισμός της Καρυάς ή όπως χαρακτηριστικά προσδιορίζεται από τους ντόπιους κατοίκους «Καρυά Ολύμπου» αριθμεί τους 542 μόνιμους κατοίκους, βρίσκεται κτισμένος στα 906μ. και αποτελεί το μοναδικό οικισμό της Τοπικής Κοινότητας Καρυάς που καταλαμβάνει έκταση 75,18 τ.χλμ (ΕΛΣΤΑΤ, 2011). Γεωγραφικά η ΤΚ Καρυάς εντοπίζεται στη Περιφερειακή Ενότητα Λάρισας με διοικητική υπαγωγή στο Δήμο Ελασσόνας (πρώην επαρχία Ελασσόνας) (Παπαϊωάννου, 2014) και τη Δημοτική Ενότητα Καρυάς. Τα διοικητικά της όρια αποτελούν ταυτόχρονα μέρος των ΒΑ ορίων της Περιφέρειας Θεσσαλίας, ενώ συνορεύει και με την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.

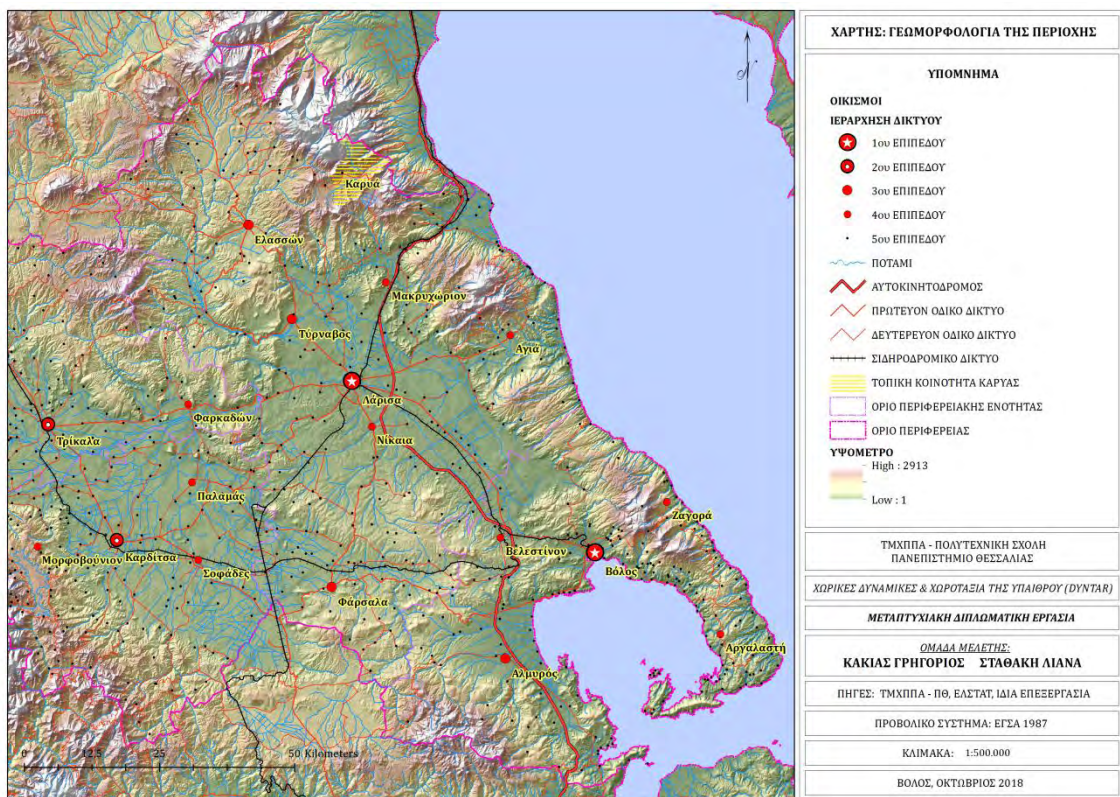
Χάρτης 1: Θέση της Τοπικής Κοινότητας Καρυάς στη περιφέρεια Θεσσαλίας

Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης

Η οικονομία της περιοχής βασίζεται κατά κύριο λόγο στις δραστηριότητες της κτηνοτροφίας, της γεωργίας και της υλοτομίας που ευνοούνται από τη γεωμορφολογία του εδάφους, τους βοσκοτόπους, τα δάση και το κλίμα. Στην περιοχή συναντώνται αξιόλογα μνημεία πολιτισμικής κληρονομιάς, κτήρια πολιτιστικής σημασίας, σπήλαια, μονοπάτια τοπικά και διεθνούς σημασίας (Δήμος Ελασσόνας, 2018).

Η ΤΚ Καρυάς συνορεύει με τους Δήμους Τεμπών Δ-ΝΔ (ΔΚ Γόννων, ΤΚ Καλλιτεύκης) και Τυρνάβου στο Νότιο τμήμα της (ΤΚ Ροδιάς), ενώ Ανατολικά συνορεύει με την ΤΚ Συκαμινέας. Με την ΠΚΜ συνορεύει με το Δήμου Δίου - Ολύμπου της ΠΕ Πιερίας. Συγκεκριμένα, Βόρεια με την ΤΚ Λιτοχώρου και ΔΚ Λεπτοκαρυάς, ενώ Βορειοανατολικά με την ΤΚ Σκοτινής.

Η προσπελασιμότητα του οικισμού είναι εφικτή μόνο μέσω του οδικού δικτύου, του οποίου η πύκνωση και συγκέντρωση στην ευρύτερη περιοχή είναι αρκετά ικανοποιητική δεδομένου του ορεινού χαρακτήρα της. Η πρόσβαση στον οικισμό της Καρυάς επιτυγχάνεται από την επαρχιακή οδό Λάρισα- Καλλιπεύκη, η οποία επιτρέπει τη σύνδεση του οικισμού δυτικά με την ευρύτερη περιοχή της Ελασσόνας και την Εθνική Οδό Κατερίνης- Ελασσόνας (ΕΟ13), Νότια με την περιοχή του Τύρναβου και κατ' επέκταση την πόλη της Λάρισας, ενώ στα Ανατολικά με τα παράλια της ΠΕ Πιερίας και τον Αυτοκινητόδρομο Αιγαίου (ΠΑΘΕ - Α1). Τέλος η χρονοαπόσταση μεταξύ του οικισμού της Καρυάς και των μεγάλων αστικών κέντρων Λάρισας και Κατερίνης είναι στα 60' και στα 50χλμ. και 59χλμ. αντίστοιχα, με τις πλησιέστερες κωμοπόλεις της ΠΕ Λάρισας Ελασσόνα στα 47' και 38χλμ. και Τύρναβο στα 51' και 41χλμ., ενώ με την πλησιέστερη κωμόπολη της ΠΕ Πιερίας τη Λεπτοκαρυά στα 44' και 29χλμ.

Χάρτης 2: Γεωμορφολογία της περιοχής
Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης

3.1.1. Χωροταξικά και Πολεοδομικά πλαίσια

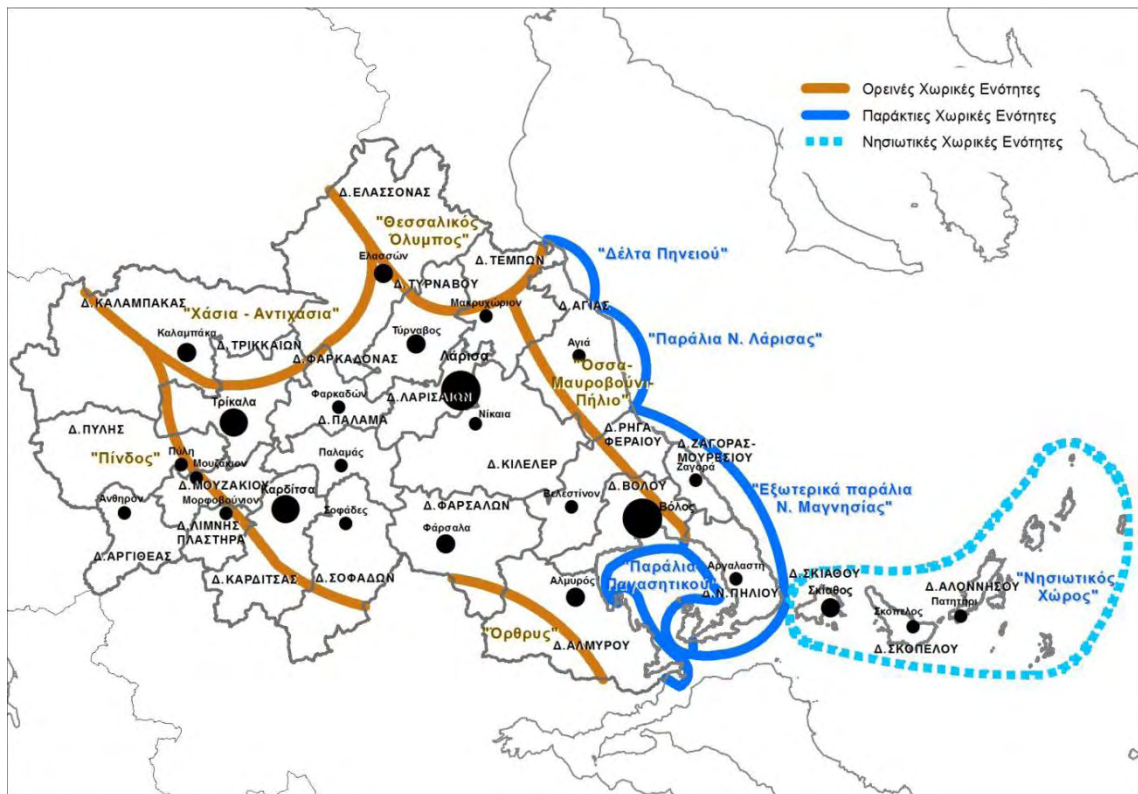
Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο χωρικό σχεδιασμό και τις κατευθύνσεις- πολιτικές που προτείνονται γενικώς και ειδικώς για την περιοχή της έρευνας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, όπως προβλέπονται από τα αντίστοιχα κείμενα πλαίσια.

Η διοικητική αναδιάρθρωση των ΟΤΑ με το πρόγραμμα «Καλλικράτης» του 2010⁴ όπως και η προτεινόμενη από το ΓΠΧΣΑΑ⁵ ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου οδηγούν στην επανεξέταση

⁴ Νόμος 3852/2010, Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης.

της διάρθρωσης και ιεράρχησης των οικισμών σε Θεσσαλικό επίπεδο. Έτσι στην Περιφέρεια Θεσσαλίας προτείνεται η Πόλη της Λάρισας ως οικισμός 1^{ου} επιπέδου -Πρωτεύοντες εθνικοί πόλοι-, της Ελασσόνας σε 3^{ου} επιπέδου -Λοιπά κέντρα ΠΕ, αστικά κέντρα με πληθυσμό > 10.000κατ. και άλλα σημαντικά κέντρα-, ενώ ο οικισμός της Καρυάς εντάσσεται στην κατηγορία 5^{ου} επιπέδου όπου αντιστοιχούν λοιποί οικισμοί ΟΤΑ⁶ (ΥΠΕΚΑ, 2014).

Ο χωρικός σχεδιασμός χωρίζει την περιφέρεια Θεσσαλίας σε τρεις κατηγορίες ευρύτερων ανθρωπογεωγραφικών χωρικών ενότητων: ορεινές, παράκτιες και νησιωτικές. Η ΤΚ Καρυάς εντάσσεται στις χωρικές ενότητες του ορεινού χώρου, ο οποίος κατηγοριοποιείται σε τέσσερα τμήματα λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών. Εξειδικεύοντας η Καρυά ανήκει στο τμήμα του Θεσσαλικού Ολύμπου όπου γίνεται λόγος για το σχεδιασμό στο σύνολο του ορεινού όγκου με κύριο στόχο την αξιοποίηση του διεθνούς σημασίας «ονόματος» και την πλήρη προστασία του (ΥΠΕΚΑ, 2014).

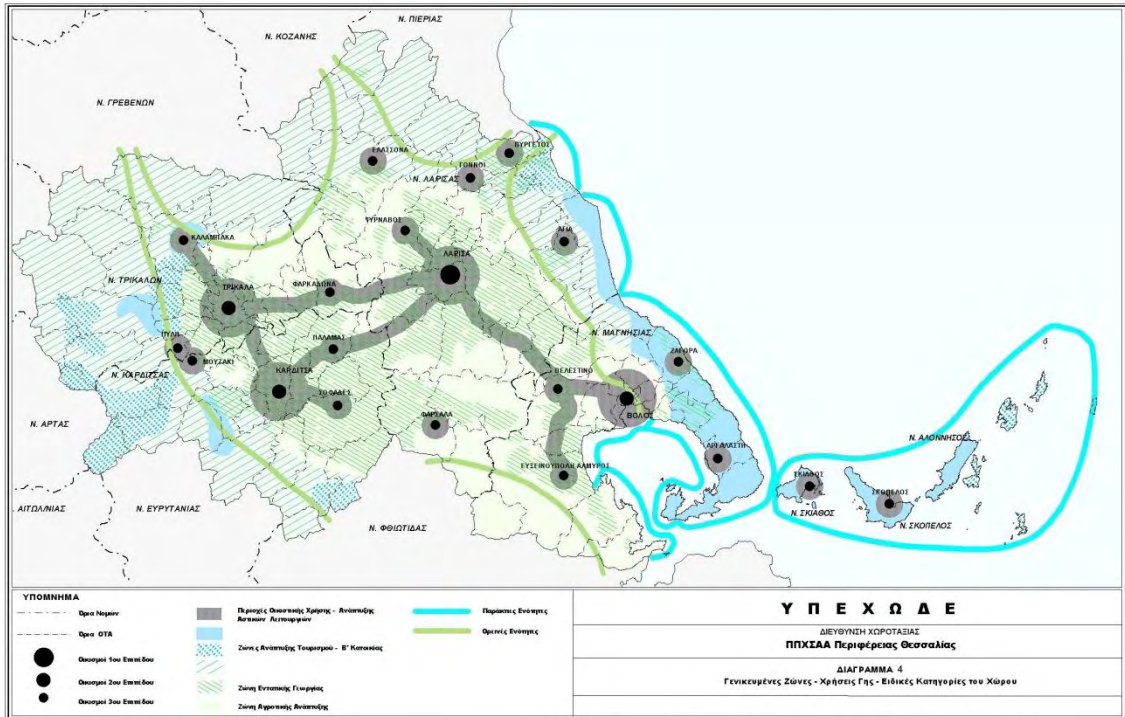

Χάρτης 3: Χωρικός προσδιορισμός ανθρωπογεωγραφικών ενότητων
Πηγή: (ΥΠΕΚΑ, 2014)

Στο παρόν σημείο πρέπει να αναφερθεί πως η κατηγοριοποίηση των χωρικών ενότητων βασίζεται στο ήδη θεσμοθετημένο από το 2003 ΠΠΧΣΑΑ Θεσσαλίας και διαφοροποιείται σε μικρό βαθμό.

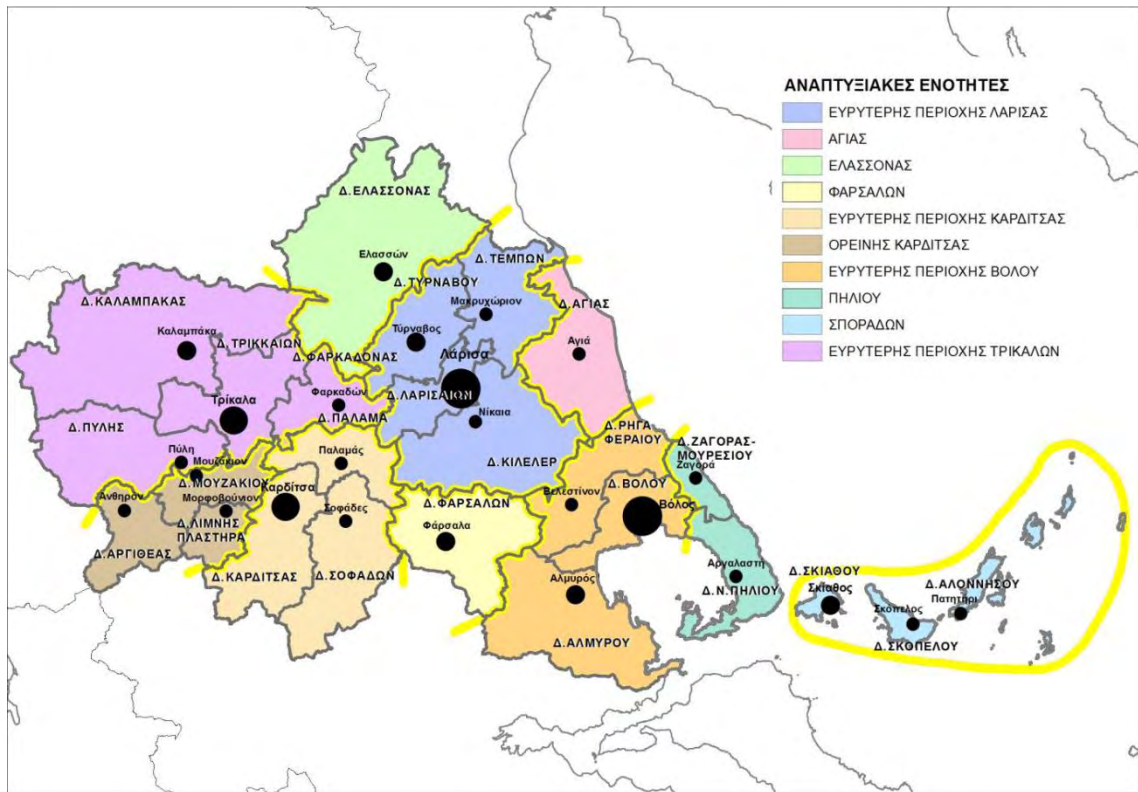
⁵ Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, 2008.

⁶ Η παρούσα ιεράρχηση αποτελεί την πρόταση της αναθεώρησης του περιφερειακού πλαισίου Θεσσαλίας (φάση Β' στάδιο Β1) και αντιστοιχεί τους οικισμούς της Λάρισας και Ελασσόνας με την πρόταση του ΓΠΧΣΑΑ σε 2^{ου} και 5^{ου} επιπέδου αντίστοιχα.

Χάρτης 4: Γενικευμένες ζώνες- Χρήσεις γης- Ειδικές κατηγορίες του χώρου
Πηγή: (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2003)

Με βάση τα προηγούμενα στοιχεία, την αναπτυξιακή φυσιολογία, τη γεωμορφολογία και άλλων ιδιαίτερων γνωρισμάτων γίνεται χωρικός προσδιορισμός των βιώσιμων διοικητικών και αναπτυξιακών ενοτήτων σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Ο χώρος προσδιορίζεται σε δέκα ενότητες με την ΤΚ Καρυάς να περιλαμβάνεται στη διοικητική- αναπτυξιακή ενότητα Ελασσόνας. Η συγκεκριμένη χωρική ενότητα ταυτίζεται με τα Καλλικρατικά όρια του δήμου παρουσιάζει αυτοτέλεια αφενός λόγω της ύπαρξης ενός σχετικά σημαντικού οικιστικού κέντρου, αφετέρου λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της (Ευρύτερη Ζώνη αγροτικών δραστηριοτήτων και τμήμα της Ζώνης αναπτυσσόμενου ορεινού τουρισμού στην περιοχή του Ολύμπου) και της έκκεντρης σχετικά θέσης της (ΥΠΕΚΑ, 2014).

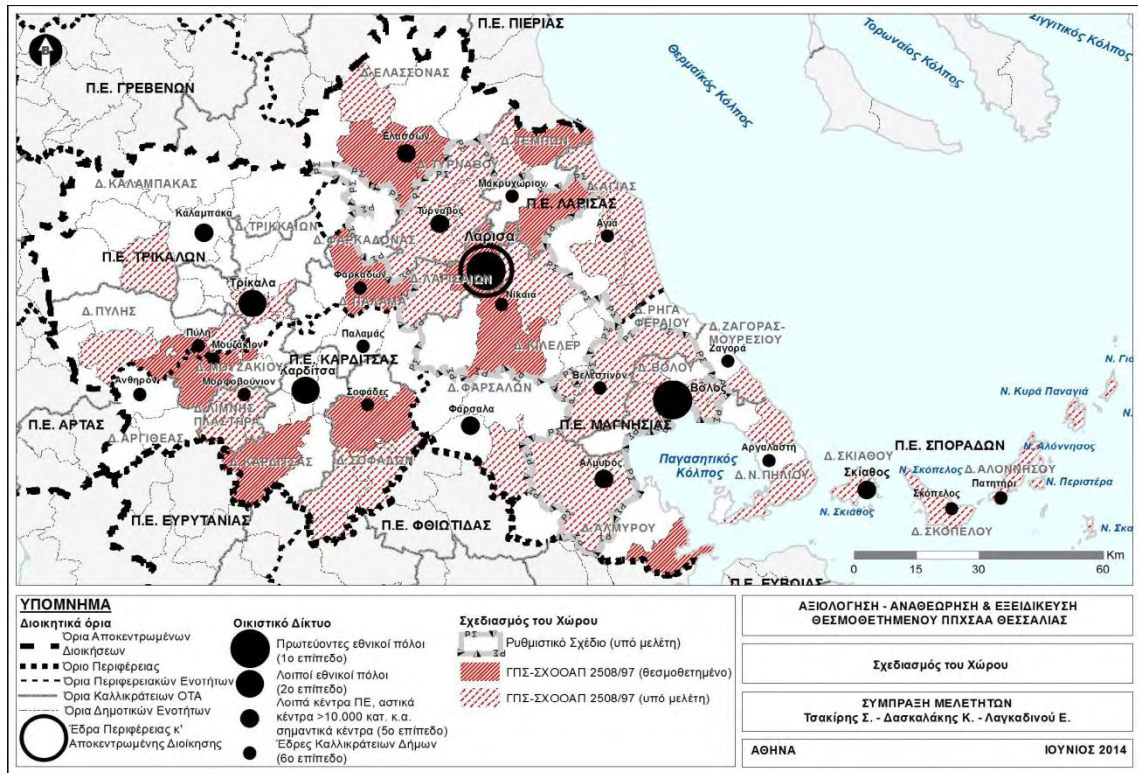
Χάρτης 5: Χωρικός προσδιορισμός Διοικητικών- Αναπτυξιακών ενοτήτων
Πηγή: (ΥΠΕΚΑ, 2014)

Στο θέμα του τουρισμού, η αναθεώρηση του περιφερειακού πλαισίου λαμβάνει υπόψη το ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού όπου το σύνολο σχεδόν της ενότητας του Θεσσαλικού Ολύμπου εντάσσεται στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (κατηγορία Β1) (ΥΠΕΚΑ, 2014).

Όσον αφορά τις χρήσεις του αγροτικού τομέα στο σύνολο της Θεσσαλίας, προτείνεται (ΥΠΕΚΑ, 2014):

- αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και αύξηση των ποιοτικών προδιαγραφών θεσσαλικών προϊόντων,
- η προστασία και προώθηση των επώνυμων/ τοπικών προϊόντων ποιότητας που θα ωφελήσει ταυτόχρονα την εθνική και τοπική οικονομία ιδιαίτερα στην προσπάθεια ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού στις ορεινές και προβληματικές περιοχές της περιφέρειας,
- η υποστήριξη της παραγωγής "Βιολογικών" προϊόντων (περιλαμβανομένων των κτηνοτροφικών) κατά προτεραιότητα στις εκτεταμένες περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος,
- η στήριξη ομάδων παραγωγών για την οργάνωση εμπορικών δικτύων και την προώθηση της τοπικής παραγωγής στις διεθνείς αγορές και την υποστήριξη σύνδεσης μεταποίησης και υπηρεσιών και διασύνδεση της αγροτικής παραγωγής με τα ερευνητικά κέντρα.

Στο χωρικό σχεδιασμό κατωτέρου επιπέδου της περιφέρειας, δηλαδή ΓΠΣ – ΣΧΟΟΑΠ, στην ΤΚ Καρυάς δεν υπάρχει εγκεκριμένο σχέδιο ανάλογης φύσεως με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν περιορισμοί στην ανάπτυξη ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και έλεγχος για πιθανές συγκρούσεις χρήσεων γης.

Χάρτης 6: Σχεδιασμός του χώρου

Πηγή: Πηγή: (ΥΠΕΚΑ, 2014)

3.1.2. Περιβάλλον και φυσική κληρονομιά

Η περιφέρεια Θεσσαλίας χαρακτηρίζεται από τον ορεινό, τον παράκτιο και το νησιωτικό της χώρο κάτι που την καθιστά ιδιαίτερη και αξιόλογη. Όσον αφορά την περιβαλλοντική προστασία όπως την ορίζει ο Ν.3937/11, η περιφέρεια αριθμεί τις 148 θεσμοθετημένες και οριοθετημένες περιβαλλοντικές περιοχές που αφορούν Περιοχές Προστασίας της Φύσης (2), Φυσικά Πάρκα (4), Περιοχές Προστασίας Οικοτόπων και Ειδών (ΕΖΔ, ΖΕΠ, ΚΑΖ) (100), Προστατευόμενα Τοπία και Φυσικοί Σχηματισμοί (32), Μικροί Νησιωτικοί Υγρότοποι (10), ενώ δεν παρατηρείται καμία Περιοχή Απόλυτης Προστασίας της Φύσης (Νόμος 3937, 2011).

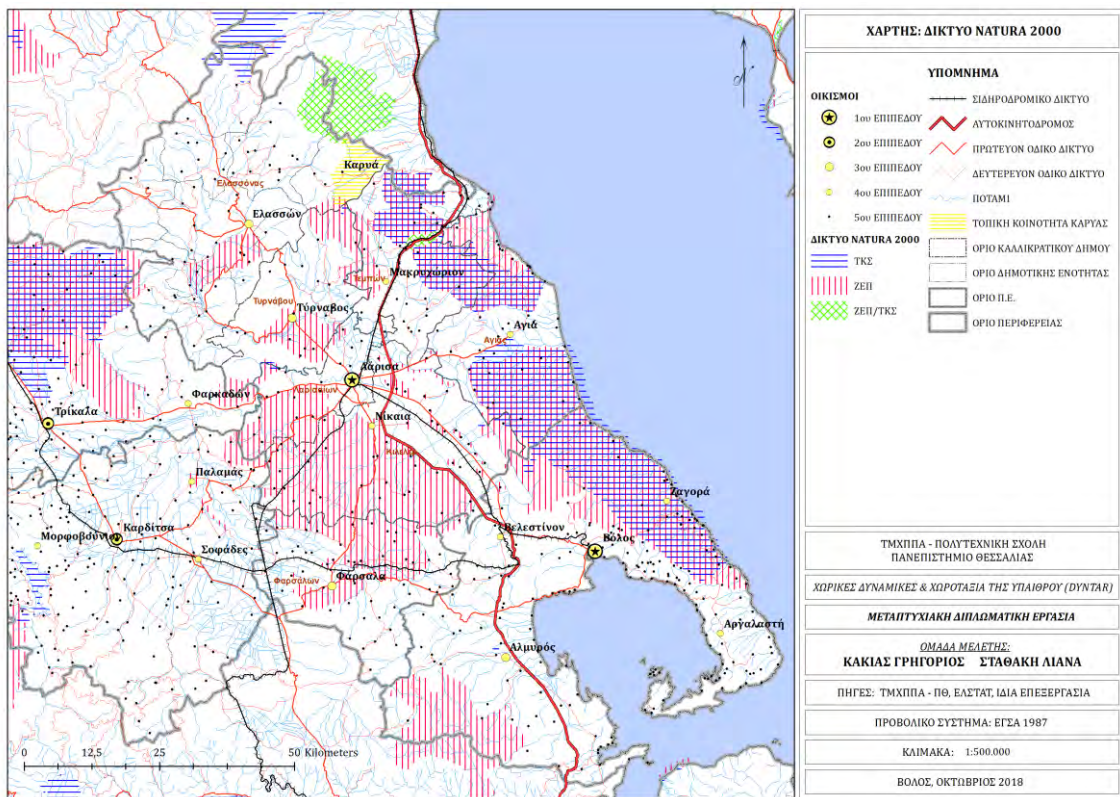
Η περιφέρεια Θεσσαλίας χαρακτηρίζεται από ένα ικανοποιητικό και εκτενές δίκτυο φυσικών πόρων χωρίς την ανάγκη υιοθέτησης νέων προστατευόμενων περιοχών, εξαιρουμένων των προτεινόμενων ζωνών τοπίου σύμφωνα με την ευρωπαϊκή σύμβαση για το τοπίο. Παρόλα αυτά δεν υπάρχουν σχέδια διαχείρισης των ήδη θεσμοθετημένων προστατευόμενων περιοχών που να καθορίζουν τις επιτρεπόμενες ανθρώπινες δραστηριότητες και χρήσεις. Στο ευρύτερο περιβάλλον οι περιοχές που δεν διέπονται από ειδικό καθεστώς προστασίας όπως ο ορεινός χώρος με το εντυπωσιακό ανάγλυφο, τα δάση και τα λιβάδια καθιστούν αξιόλογους φυσικούς πόρους της περιοχής, χρήζουν ιδιαίτερης μέριμνας και διαχείρισης του χώρου όπως

και διατήρησης στο χρόνο προκειμένου να είναι αξιοποιήσιμα στον τουριστικό κλάδο και τον πρωτογενή τομέα (ΥΠΕΚΑ, 2014).

Στην ΤΚ Καρυάς εντοπίζονται δύο από τις προαναφερθείσες περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών, ενώ σε κοντινή απόσταση βρίσκεται ο εθνικός δρυμός Ολύμπου. Οι περιοχές του δικτύου φύση 2000 καταλαμβάνουν σχετικά από μία μικρή έκταση της κοινότητας στο βόρειο και νότιο τμήμα των ορίων της, όπως αντίστοιχα αναφέρονται παρακάτω:

- Όρος Όλυμπος ΖΕΠ/ΕΖΔ (Code: GR1250001, SPA/SAC)
- Κάτω Όλυμπος – Όρος Γοδαμάνι και Κουλάδα Ροδιάς ΖΕΠ (Code: GR 1420008, SPA)

Το κλίμα της Καρυάς είναι εξαιρετικό, συνδυάζει το χαρακτηριστικό κλίμα των χωρών της Μεσογείου με το ορεινό κλίμα που προσφέρει το όρος Όλυμπος.

Χάρτης 7: Δίκτυο Natura 2000
Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης

3.1.3. Χρήσεις γης- καλύψεις γης

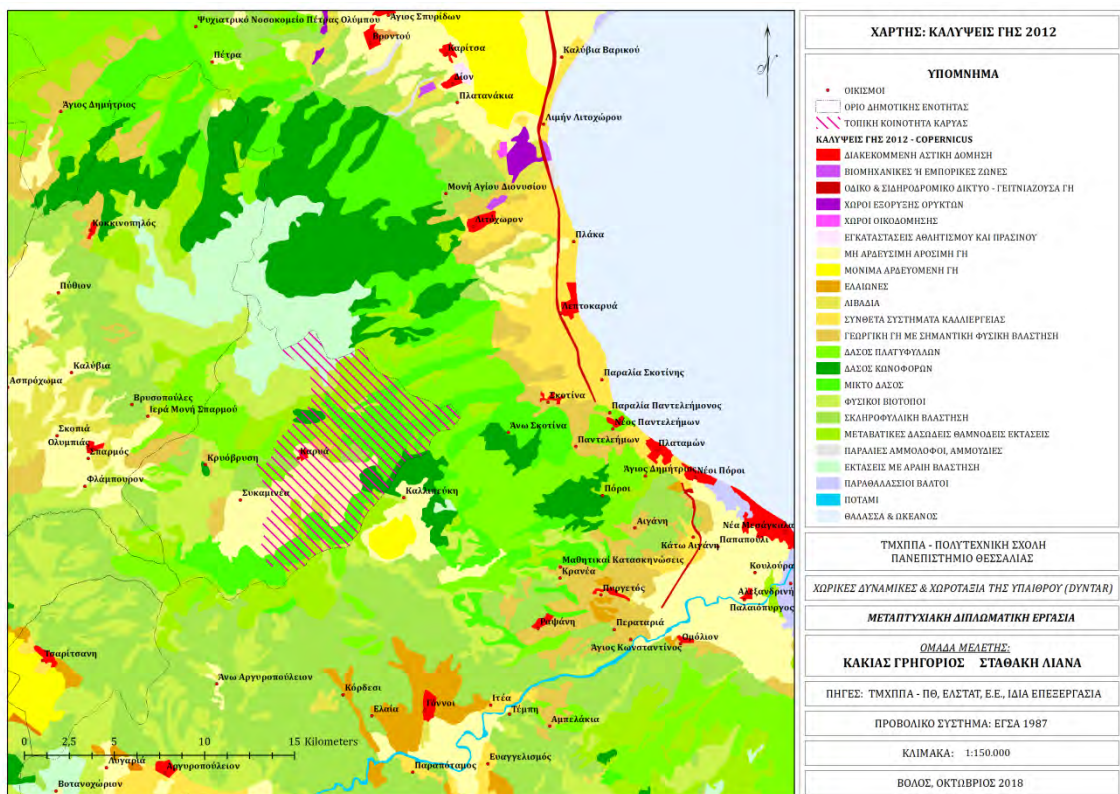
Η Δημοτική Ενότητα Καρυάς καταλαμβάνει στο σύνολο έκταση περί τα 158,7τ.χλμ., εκ των οποίων τα 75,18τ.χλμ. ανήκουν στην ομώνυμη τοπική κοινότητα. Οι χρήσεις γης στην ΤΚ δεν παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία, περιορίζονται σε δάσος (26%) 10τ.χλμ δημόσιο και 10τ.χλμ ιδιωτικό, σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις (14%) 11,2τ.χλμ και βοσκοτόπους με ημιδασικές και χορτολιβαδικές εκτάσεις (60%) 44,2τ.χλμ (ΑΕΝΑΛ Α.Ε., 2002).

Στο σύνολο της ΔΕ η καλλιεργήσιμη έκταση αγγίζει το 14% (όσο και η ΤΚ) τη στιγμή που για τις αντίστοιχες ΔΕ του Θεσσαλικού Ολύμπου είναι διπλάσιο. Οι χαρακτηρισμένες χρήσεις

βοσκοτόπου καταλαμβάνουν τη μεγαλύτερη έκταση στη ΔΕ (¾ της έκτασης), ενώ το σύνολο των οικισμών κατέχει τη μικρότερη κατοχή γης (0,6% επί του συνόλου της ΔΕ) 0,9τ.χλμ (ΑΕΝΑΛ Α.Ε., 2002).

Οι οργανωμένες καλλιέργειες της ΔΕ Καρυάς φθάνουν τα 105τ.χλμ (περίπου 71%), ενώ η καλλιέργειες είναι ετήσιες με σιτηρά, καλαμπόκι, σίκαλη, τριφυλλιού, πατάτας, φασολιού, όπως ισχύει στην ευρύτερη περιοχή του Θεσσαλικού Ολύμπου (7/10 στρέμματα). Ο ορεινός χαρακτήρας δεν ευνοεί στην ανάπτυξη δενδρωδών καλλιεργειών και αμπελιού. Η αγρανάπαυση στο σύνολο της ΔΕ αγγίζει περίπου το 27%, κατά δέκα ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο σε σύγκριση με το Θεσσαλικό τμήμα Ολύμπου (περίπου 17%) (ΑΕΝΑΛ Α.Ε., 2002).

Τέλος, οι καλύψεις γης αντιπροσωπεύουν -σε μικρότερη κλίμακα βέβαια- την επικρατούσα κατάσταση της επιφάνειας της γης. Τα πλησιέστερα στο σήμερα δεδομένα (2012) καλύψεων γης από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Corinecuis αποτυπώνουν για την ΤΚ Καρυάς δασώδεις εκτάσεις (πλατύφυλλα, κωνοφόρα, θαμνώδη και μικτού δάσους), σκληροφυλλική βλάστηση, εκτάσεις με αραιή βλάστηση, μη αρδύσιμη αρόσιμη γη, γεωργική γη με σημαντική φυσική βλάστηση, λιβάδια και φυσικοί βιότοποι. Στην ευρύτερη περιοχή του Θεσσαλικού Ολύμπου οι καλύψεις γης δεν διαφοροποιούνται, παρά μόνο στο μέγεθος της κάθε έκτασης.

Χάρτης 8: Καλύψεις γης (2012)
Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης

3.1.4. Δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία

Η τοπική κοινότητα Καρυάς ανήκει στην Δημοτική Ενότητα Καρυάς του Δήμου Ελασσόνας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2011, οι μόνιμοι κάτοικοι της ΔΕ ανέρχονται σε

542. Ο οικισμός της Καρυάς είναι χτισμένος σε υψόμετρο 900μέτρων στις νοτιοδυτικές πλαγιές του Ολύμπου. Η κύρια απασχόληση των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία και η υλοτομία δεδομένου ότι στην περιοχή υπάρχουν βοσκοτόπια αλλά και τα δάση του νοτίου Ολύμπου. Η Καρυά έχει άριστο κλίμα και σπουδαίο φυσικό περιβάλλον. Αξιοσημείωτες είναι στην περιοχή η Μονή Κανάλων του 11^{ου} αιώνα στη οποία συναντώνται σημαντικές τοιχογραφίες, η Μονή Κλημάδων η οποία διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στον αγώνα για την ελευθερία από τους Τούρκους κατακτητές. Κοντά στο χωριό υπάρχει το αξιόλογο (αλλά ανεξερεύνητο) σπήλαιο Μοριά με σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

Από την Καρυά διέρχεται το διεθνές μονοπάτι O2 που συνδέει τον Όλυμπο με το Πήλιο, οπότε και το χωριό αποτελεί ιδανική αφετηρία για ανάβαση στις κορυφές του Ολύμπου: Μεταμόρφωση (2699 μ.), Φράγκου Αλώνι (2677 μ.), Κακάβρακα (2618 μ.), Εννέα Πύργους (2450 μ.). Επίσης υφίστανται οι ακόλουθες διαδρομές: α) το διεθνές μονοπάτι O2 προς τον Όλυμπο (συναντά το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 που έρχεται από τον Κοκκινοπηλό), β) Καρυά - Καλλιτεύκη.

Η Καρυά ακολουθώντας την εξέλιξη των ορεινών κοινοτήτων της Θεσσαλίας και της Ελλάδας όπως φαίνεται από τον πίνακα 4, απώλεσε μεταξύ 2001 και 2011 το 1/6 σχεδόν του πληθυσμού του. Ιδιαίτερως, η έδρα του Δήμου, η Ελασσόνα, όντας μια πόλη μεσαίου μεγέθους και ως κυρίαρχη πόλη του οικιστικού δικτύου του Δήμου, επωφελείται της δυναμικής που έχει αποκτήσει τα τελευταία χρόνια η Λάρισα, ως κέντρο της περιφέρειας Θεσσαλίας αλλά και ως αναπτυξιακός πόλος της Ελλάδας. Ωστόσο όμως, ο δυναμισμός αυτός σταδιακά απορροφάται και ενσωματώνεται στην πρωτεύουσα του νομού, με αποτέλεσμα οι πόλεις – δορυφόροι όπως η Ελασσόνα πολύ περισσότερο οι τοπικές κοινότητες όπως αυτή της Καρυάς να χάνουν σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού τους, το οποίο μεταναστεύει προς μεγαλύτερες πόλεις προς αναζήτησης καλύτερων συνθηκών ζωής και απασχόλησης (Δ. Ελασσόνας, 2016; Elassona.com.gr, 2018).

Γεωγραφικό επίπεδο	2001	2011	Μεταβολή (%)
Δ.Ε. Καρυάς	874	719	-17,73

Πίνακας 4: Πληθυσμιακά στοιχεία Δ.Ε. Καρυάς

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ομάδας μελέτης

Αναφορικά με τις ηλικιακές κατηγορίες του πληθυσμού παρατηρείται μείωση του πληθυσμού στην ηλικιακή κατηγορία μέχρι 59 ετών, στις παραγωγικές δηλαδή ηλικίες και αντιστοίχως αύξηση στην ηλικιακή κατηγορία άνω των 60 ετών που υποδηλώνει μείωση των γεννήσεων και αντιστοίχως αύξηση του γεροντικού πληθυσμού.

	Τοπική Κοινότητα Καρυάς						
	Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-59	60-74	75+
1991	1075	138	170	142	237	248	140
2001	874	87	133	114	132	277	131

Πίνακας 5: Ηλικιακή διάρθρωση Τ.Κ. Καρυάς

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία ομάδας μελέτης

Στο Δήμο Ελασσόνας στον οποίο ανήκει η ΤΚ Καρυάς το βασικό εισόδημα των κατοίκων προέρχεται από τον ζωικό πληθυσμό. Στη περιοχή βρίσκεται ζωικός πληθυσμός αιγοπροβάτων και βοοειδών κρεατοπαραγωγής (ελεύθερης βοσκής) που αποτελεί το 35% του Νομού Λάρισας και από όπου παράγονται και γαλακτοκομικά προϊόντα εξαιρετικής ποιότητας τα οποία διατίθενται στην εσωτερική αγορά αλλά και στο εξωτερικό. Παρατηρείται ωστόσο, μια έλλειψη επενδυτικού ενδιαφέροντος στη περιοχή οφειλόμενη κυρίως στο γεγονός ότι δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση σχετικά με τις δυναμικές της περιοχής.

3.1.5. Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης

Η Περιφέρεια Θεσσαλίας είναι ανάμεσα στις πρώτες περιφέρειες της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παραγωγή και εμπορία παραδοσιακών και ποιοτικών ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντων. Τα προϊόντα του Δήμου Ελασσόνας που εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα είναι κατοχυρωμένα με εισήγηση οργανώσεων παραγωγών και του Υπουργείου Γεωργίας και έχουν αναγνωριστεί με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σύμφωνα με τον κανονισμό 1151/2012.

ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΟΠ/ ΠΓΕ ΔΗΜΟΥ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ
ΤΥΡΙΑ ΠΟΠ
Φέτα, κασέρι, μανούρι, Γαλοτύρι, Μπάτζος Θεσσαλίας
ΚΡΕΑΤΑ ΠΟΠ
Αρνάκι και Κατσικάκι Ελασσόνας

Πίνακας 6: Προϊόντα με πιστοποιημένη Γεωγραφική Ένδειξη Δήμου Ελασσόνας
Πηγή: Περιφέρεια Θεσσαλίας⁷

3.1.6. Παραγωγοί, Σύλλογοι, Συνεταιρισμοί & Απόδημοι

Το έτος 2017 ιδρύθηκε ο **Αγρο-κτηνοτροφικός Συνεταιρισμός Καρυάς Ολύμπου από 30 παραγωγούς** που αποτελούν τα ιδρυτικά μέλη εκτρέφουν αιγοπρόβατα, αγελάδες ελευθέρως βοσκής και καλλιεργούν ζωοτροφές, πατάτες και το γνήσιο τσάι του Ολύμπου. Μεταξύ των στόχων του συνεταιρισμού είναι η συλλογική διαπραγμάτευση των παραγόμενων προϊόντων, καθώς και όλων των εισροών με τελικό σκοπό την παραγωγή επώνυμων προϊόντων Καρυάς Ολύμπου.

Οι πολιτιστικοί σύλλογοι που δραστηριοποιούνται στην Καρυά Ολύμπου είναι οι εξής δύο:

1. Ο Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Καρυωτών, Μ.Ε.Σ.Κ. «ΟΛΥΜΠΟΣ» Καρυάς ο οποίος εδρεύει στην Καρυά Ολύμπου.
2. Ο σύλλογος αποδήμων Καρυωτών Λάρισας και περιχώρων «Ο ΖΕΥΣ». Ο Σύλλογος αρχικά λειτούργησε σαν εξωραϊστικός κάνοντας σημαντικά πράγματα, ανάλογα με τις δυνατότητες και τις ανάγκες της εποχής όπως κοινωφελή έργα: παραδοσιακές βρύσες, πλακοστρώσεις, πρόσφερε οικονομική βοήθεια για την συντήρηση των

⁷ <https://www.thessaly.gov.gr/main.aspx?catid=185>

εκκλησιών και δημιούργησε τον γνωστό χώρο αναψυχής στον «Ξερόλακκα». Από το 2005 καθιέρωσε το Καρυώτικο Αντάμωμα, εκδίδει περιοδικό και διοργανώνει στην Καρυά, στη Λάρισα, στη Θεσσαλονίκη και αλλού, διάφορες εκθέσεις, ημερίδες και εκδηλώσεις που έχουν σκοπό να αναδείξουν την ιστορία του τόπου μας, τα ήθη και έθιμά μας, που δυστυχώς χάνονται και ξεχνιούνται και που εμείς τα μέλη του ΔΣ τα αναζητούσαμε με σεβασμό και αγάπη όπως κάθε τι το Ελληνικό, σαν νοσταλγία, σαν αξία, σαν ιστορική και κοινωνική πορεία, πριν ο χρόνος σβήσει τις αναμνήσεις (karyalymrou.gr, 2014).

3.2. Υλικοί και άυλοι πόροι

3.2.1. Ιστορικά στοιχεία της περιοχής μελέτης

Η περιοχή μελέτης έχει ιδιαίτερη ιστορική αξία. Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, στο όρος Όλυμπος (Τιτνάτα) κατοικούσαν οι δώδεκα τιτάνες, πρώτος λαός πριν από τους δώδεκα θεούς και οι επτά μούσες. Η ευρύτερη περιοχή λεγόταν Περραιβία και οι κάτοικοι της ήταν οι Περραιβοί. Μάλιστα, τα όρια της Πιερίας και της Περραιβίας εντοπιζόνταν στην περιοχή της Καρυάς. Τον 4^ο αι. π.Χ. έγινε Μακεδονική περιοχή ενώ το 197π.Χ. καταλήφθηκε από τους Ρωμαίους. Από την περιοχή διήλθαν τα περσικά στρατεύματα του Ξέρξη ενώ στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η εκστρατεία των Ρωμαίων.

Η Καρυά αλλά και η ευρύτερη περιοχή δέχθηκαν επιδρομές από Γαλάτες, Γότθους, Βανδάλους, Σλάβους, Αβαρούς, Βούλγαρους, Φράγκους, Ενετούς και Τούρκους. Αυτή ήταν και η περίοδος δημιουργίας βυζαντινών μοναστηριών που χρησίμευσαν ως κέντρα αντίστασης μέχρι την περίοδο της γερμανικής κατοχής. Η Καρυά όπως και τα άλλα δύο χωριά Σικαμινέα και Κρύοβρυση υπήρξαν κέντρα στρατολόγησης κλεφτών και αμαρτωλών και κατάφεραν να στηριχθούν οικονομικά μέσω της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της υφαντικής τέχνης.

Κατά τη γερμανική κατοχή και συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 1943, λόγω της φιλοξενίας του Αρχηγείου Ολύμπου των ανταρτών, τόσο η Καρυά όσο και τα άλλα δύο χωριά πυρπολήθηκαν από τους Γερμανούς. Μόνο στην Καρυά χάθηκαν 93 κάτοικοι. Κατά τον εμφύλιο πόλεμο πολλοί κάτοικοι μετανάστευσαν ως πολιτικοί πρόσφυγες στη Σοβιετική Ένωση, ενώ υπήρξε και οικονομική μετανάστευση στην Αυστραλία, στον Καναδά και στην Γερμανία.

3.2.2. Οι «υλικοί πόροι» της περιοχής

Ιεροί Ναοί και Μονές

*** Μονή Κανάλων**

Βρίσκεται στην είσοδο του στενού μέσω του οποίου διέρχεται από την πεδιάδα της Καρυάς στην Πιερία, ο μικρός ποταμός Συς ή Ζηλιάνα που χωρίζει τον Όλυμπο από τον Κάτω Όλυμπο. Η ονομασία της μονής οφείλεται στο φυσικό περιβάλλον. Από κάποιο σημείο κοντά στη Μονή πήγαζαν 4 κανάλια (χείμαρροι) που δημιουργούσαν τον μικρό ποταμό Ζηλιάνα.

* Μοναστήρι Κλημάδων

Από τους ντόπιους ονομάζεται και « παλαιομονάστηρο», βρίσκεται σε ένα κοίλωμα της γης, σε απόσταση 7,5 χιλιομέτρων βόρεια της Καρυάς. Το 1833, στις 25 προς 26 Δεκεμβρίου κάηκε ολοσχερώς από κάποιον μοναχό Ευγένιο. Στη θέση του, το 1913, κτίστηκε ένας πλήνιος μονόχωρος ναός που αποτελεί πόλο έλξης επισκεπτών την ημέρα της γιορτής της Αγίας Τριάδας

* Εκκλησάκι της Αγίας Ανάληψης

Στο εκκλησάκι αυτό, υπήρχε παλιότερα πηγή, το νερό της οποίας θεωρείτο αγιασμένο. Τα «Θεοφάνεια» υπήρχε το έθιμο οι κοπέλες να πλένουν τις εικόνες στη πηγή ως έκφραση της πίστης τους στις ιδιότητες του νερού.

* Εκκλησία του Αγίου Νεκταρίου

Είναι πρόσφατα κτισμένη και φωταγωγημένη ώστε να διακρίνεται από όλα τα σπίτια της Καρυάς.

* Εκκλησία της Παναγίας στην Καρυά

Σύμφωνα με την παράδοση στο μικρό εκκλησάκι που βρίσκεται σε μικρή απόσταση από την εκκλησία της Παναγίας μπορεί να διακρίνει κανείς το αποτύπωμα της Παναγίας. Από τις 15 Αυγούστου ξεκινάει τοπικό πανηγύρι με πλήθος πολιτιστικών, θεατρικών και μουσικών εκδηλώσεων.

* Προφήτης Ηλίας

Βρίσκεται σε απόσταση 3 χλμ από την Καρυά και στις 20 Ιουλίου, που τιμάται η μνήμη του αγίου συγκεντρώνονται οι κάτοικοι στη Θεία Λειτουργία.

Τοποθεσίες

▪ Σέλωμα

Είναι τοποθεσία σε απόσταση 2 χιλιομέτρων από το ναό του Αγίου Νεκταρίου όπου εκτελέστηκαν 6 αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης από τους Γερμανούς.

▪ Μπεχτές

Βρίσκεται σε υψόμετρο 1500μ. βόρεια της Καρυάς. Θεωρείται από τις πιο ελκυστικές τοποθεσίες χάρη στη θέα που προσφέρεται από αυτή τη τοποθεσία και τις πηγές που βρίσκονται εκεί.

▪ Τούμπα

Είναι ένα βουναλάκι στο δρόμο Καρυάς- Τούμπα όπου σύμφωνα με την παράδοση υπάρχει κρυμμένος ο θησαυρός του Μ. Αλεξάνδρου. Κατά τη θερινή περίοδο, οι κάτοικοι της περιοχής συλλέγουν το τσάι βουνού.

▪ Αμπέλια

Είναι τοποθεσία στην οποία βρίσκεται ένας μεγάλος σταυρός στη μνήμη των βασανισμένων και θανατωθέντων την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης.

- Κονόσπολη

Η ονομασία σημαίνει κονιορτοποιημένη πόλη. Το 1908 ανακαλύφθηκε σε αυτή την τοποθεσία το μνημείο του στρατηγού Μαρδοχαίου που αναφέρεται στη Αγία Γραφή καθώς και τον χρυσοϋφαντο χιτώνα του βασιλιά των Συρίων που φυλάσσεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών.

- Λείβυθρα

Βρίσκεται 9 χιλιόμετρα ανατολικά της Καρυάς όπου και εντοπίστηκε η αρχαία πόλη Λείβυθρα.

- Σπήλαιο Οξιάς- Τινάτα

Το σπήλαιο διαπερνά το όρος Τινάτα και επικοινωνεί με τη Καρυά. Σύμφωνα με την παράδοση, υπάρχει διασύνδεση μεταξύ των χωριών Καρυάς και Συκαμινέας.

Προϊόντα

Τα κύρια κτηνοτροφικά προϊόντα που παράγει η περιοχή είναι το γάλα ,το κρέας, το τυρί, το γιαούρτι, το μαλλί και το **μέλι**. Από το γάλα το 90% δίδεται σε εμπόρους ενώ το υπόλοιπο μοιράζεται σε φίλους και κατακρατείται για τις ανάγκες της οικογένειας των κτηνοτρόφων.

Τα ζώα σφαγιάζονται συνήθως στη Καρυά, την Καλλιθέα, την Ελασσόνα και τη Μηλέα και παρακολουθούνται από το κτηνιατρείο της Καλλιθέας Ολύμπου. Όλο το τυρί που παράγεται από τους ντόπιους κτηνοτρόφους σε τυροκομεία της Ελασσόνας και της Ολυμπιάδας, παραμένει για ιδιοκατανάλωση ή δίδεται σε φίλους και γνωστούς. Κάτι αντίστοιχο με το τυρί συμβαίνει με το μέλι, το οποίο προωθείται σε εμπόρους. Τέλος, το γιαούρτι που παράγεται παραμένει για ιδιοκατανάλωση. Γενικά η διευρυμένη κοινότητα Καρυάς παρουσιάζει μία αρκετά ικανοποιητική εικόνα σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή ωστόσο απουσιάζει η ιδιοτυποποίηση προϊόντων υψηλής φυσικής αξίας που προέρχονται από αυτή την περιοχή ειδικά ώστε να αποκτήσουν υψηλή προστιθέμενη αξία.

3.2.3. Οι «άυλοι πόροι» της περιοχής

Στις 23 Αυγούστου κάθε χρόνο γιορτάζονται τα εννιάμερα της Παναγίας. Κατά τη διάρκεια του Αυγούστου στην τοποθεσία Μπεχτές γίνεται εκδήλωση για την δημιουργία το 1942 της πρώτης αντάρτικης ομάδας. Στις 7 και 8 Σεπτεμβρίου στο Μοναστήρι των Κανάλων γίνεται πανηγύρι. Στις 28 Φεβρουαρίου, τελευταία νύχτα του χειμώνα, ομάδες νέων με κουδούνες και καμπανάκια «κυνηγούν «τον χειμώνα και υποδέχονται την άνοιξη.

3.3. Το Τοπίο ως πόρος

Το τοπίο εντάσσεται πλέον ως μία ιδιαίτερη ενότητα του χώρου που χρήζει ιδιαίτερης μέριμνας λόγω των πόρων του στο χωρικό σχεδιασμό. Η υιοθέτηση στα πλέον προς αναθεώρηση χωροταξικά πλαίσια περιφερειών αναμένεται να αλλάξει τον τρόπο αντίληψης,

διαχείρισης και προστασίας των ιδιαίτερων αυτών περιοχών, όπως άλλωστε στράφηκε και η φιλοσοφία του σχεδιασμού, σε μία διαχειρίσιμη και ενεργή περιοχή προς ανθρωπογενείς δραστηριότητες, αξιοποιήσιμη προς όφελος της κοινωνίας και της εθνικής οικονομίας. Οι ζώνες τοπίου που προτείνονται στο χωροταξικό πλαίσιο της περιφέρειας Θεσσαλίας λαμβάνουν υπόψη κατά κύριο λόγο την περιοχή ως φυσικό πόρο, τη φυσική κληρονομιά δηλαδή με τα διάφορα είδη χλωρίδας και πανίδας της εκάστοτε περιοχής. Οριοθετούνται γεωγραφικά βάσει της γεωμορφολογίας του εδάφους και των ιστορικά διαμορφωμένων περιοχών της περιφέρειας, συμπεριλαμβάνοντας παράλληλα τις αλλαγές που υπέστη ο χώρος τις τελευταίες δεκαετίες, την υλική και άυλη κληρονομιά εντάσσοντας αλλά μη δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στην παράδοση και τα έθιμα του τόπου.

Η αναθεώρηση του χωροταξικού πλαισίου Θεσσαλίας (φάση Β' - στάδιο Β1) προτείνει ένα δίκτυο αξιόλογων τοπίων με τέσσερις Ζώνες Τοπίου στο σύνολο σε επίπεδο περιφέρειας, επιδιώκοντας κατά προτεραιότητα την εφαρμογή συντονισμένων δράσεων ανάδειξης και διαχείρισης σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο (ΥΠΕΚΑ, 2014):

Ζώνη Τοπίου	
1	Ανατολικά παράλια Θεσσαλίας
2	Βόρειες Σποράδες
3	Θεσσαλικός κάμπος
4	Θεσσαλική Πίνδος

Πίνακας 7: Ζώνες Τοπίου

Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης, (ΥΠΕΚΑ, 2014)

Η ΤΚ Καρυάς ανήκει στη 1^η ΖΤ Ανατολικά παράλια Θεσσαλίας, η οποία διαιρείται αφενός λόγω ανάλυσης της υπάρχουσας κατάστασης τοπίου, αφετέρου λόγω προσδιορισμού των διαφορετικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της καθεμιάς. Η ΖΤ περιλαμβάνει τον κάτω Όλυμπο ΒΑ, την Όσσα (Κίσαβος), την κοιλάδα των Τεμπών, τις εκβολές του Πηνειού, τις ακτές της ΠΕ Λάρισας, το όρος Πήλιο στα ΝΑ, τις ακτές του Πηλίου και τις ανατολικές ακτές του Παγασητικού. Έτσι προκύπτουν πέντε τοπία στο σύνολο της ΖΤ 1 εκ των οποίων, ένα Τοπίο Διεθνούς Αξίας εκ των δύο της περιφέρειας, δύο Τοπία Εθνικής Αξίας στο σύνολο των επτά, ένα Περιφερειακής Αξίας στο σύνολο των πέντε και το μοναδικό Τοπίο Ιδιαίτερω Υποβαθμισμένο της Περιφέρειας.

Ζώνη τοπίου 1: Ανατολικά παράλια Θεσσαλίας			
Α/Α	Τοπίο	Σημαντικότητα	Σύνολο Τοπίων Θεσσαλίας
1.1	Θεσσαλικός Όλυμπος	Τοπίο Διεθνούς Αξίας	2
1.2	Όρος Πηλίου	Τοπίο Εθνικής Αξίας	7
1.3	Κοιλάδα Τεμπών	Τοπίο Εθνικής Αξίας	
1.4	Όρος Όσσα	Τοπίο Περιφερειακής Αξίας	5
1.5	Δέλτα Πηνειού	Τοπίο Ιδιαίτερω Υποβαθμισμένο	1

Πίνακας 8: Αξιόλογα Τοπία στη ΖΤ 1 (Ανατολικά παράλια Θεσσαλίας)

Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης, (ΥΠΕΚΑ, 2014)

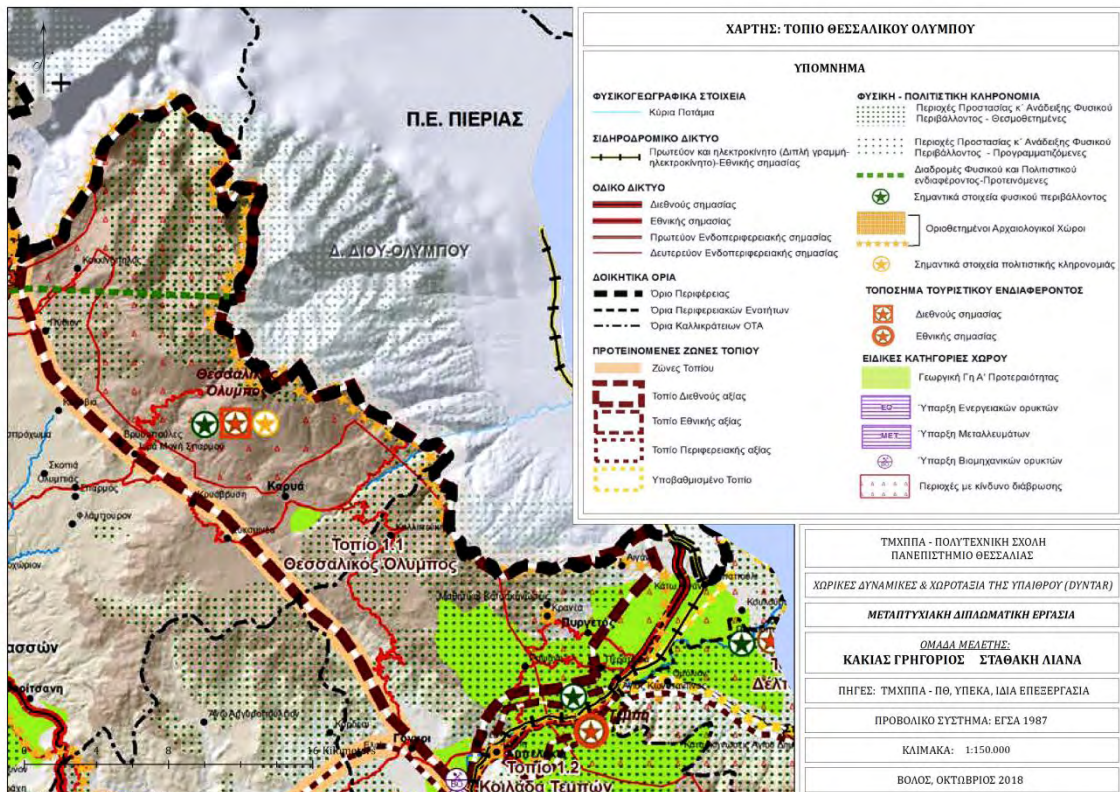
Η ΖΤ διατηρεί μέχρι στιγμής την εικόνα και το χαρακτήρα της με τα φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία του Τοπίου, περιλαμβάνει 60 προστατευόμενες περιοχές του Ν.3739/2011, 61 παραδοσιακούς οικισμούς, 45 ακτές κολύμβησης και 12 αρχαιολογικούς χώρους, ενώ οι κυριότερες πιέσεις που παρατηρούνται είναι η διάβρωση, η γεωργική δραστηριότητα και η δόμηση ιδίως στις παράκτιες περιοχές (ΥΠΕΚΑ, 2014).

Όσον αφορά την ΤΚ Καρυάς, γεωγραφικά εντοπίζεται εντός του τοπίου (1.1) Θεσσαλικός Όλυμπος, Τοπίο Διεθνούς Αξίας που καλύπτεται από μεσογειακά δάση και αλπικά λιβάδια, είναι ο σημαντικότερος ορεινός όγκος της χώρας, χαρακτηρισμένος αρχαιολογικός χώρος⁸, Εθνικός Δρυμός (1938) και αναγνωρισμένος από την UNESCO (1981) ως «Απόθεμα της Βιόσφαιρας» (ΥΠΕΚΑ, 2014).

Στα 500τ.χλμ έκτασης του Ολύμπου σημειώνονται αξιόλογα οικολογικά στοιχεία και φυσικά χαρακτηριστικά ενώ ξεχωριστή για το ελληνικό έδαφος είναι η γεωμορφολογία, η οποία χαρακτηρίζεται από τις διακυμάνσεις υψηλών κορυφών και έντονων χαραδρών που συντίθενται μέσα σε μία περιοχή ιδιαίτερης βιοποικιλότητας. Στο θεσσαλικό τμήμα η υψηλότερη κορυφή του Άνω Ολύμπου αγγίζει τα 2.570μ. και του Κάτω Ολύμπου τα 1.420μ., ενώ οι γνωστότερες χαράδρες είναι του Μαυρόλογγου- Ενιπέα (μήκους 14χλμ.) και του Μαυρατζά- Σπαρμού (μήκους 13χλμ.). Οι καλύψεις γης που εντοπίζονται στο τοπίο είναι τα δάση κωνοφόρων και πλατύφυλλων, οι εκτάσεις με χαμηλή βλάστηση και τα αλπικά -κατά κύριο λόγο- λιβάδια. Στις χρήσεις γης πρέπει να σημειωθεί το χιονοδρομικό κέντρο στη θέση «Βρυσσούλες» Ολυμπιάδας, τα 8 καταφύγια, και η γεωργική δραστηριότητα με τις

⁸ Χαρακτηρισμός Θεσσαλικού Ολύμπου ως αρχαιολογικού χώρου, ΦΕΚ 137 Β' 24-6-1987.

καλλιέργειες να εντοπίζονται χωρικά στις περιοχές της Ολυμπιάδας, της Καρυάς, της Καλλιπεύκης και στις εκβολές του Πηνειού. Όσο για το οικιστικό δίκτυο, αναπτύσσεται στις δυτικές και ΝΑ υπώρειες, με ορεινούς γραφικούς μη χαρακτηρισμένους οικισμούς που αντιπροσωπεύουν το χαρακτήρα της περιοχής, με συμπαγή οικιστική δομή, χωρίς ιδιαίτερη εκτός σχεδίου δόμηση και αρχιτεκτονικά μέτριας σημασίας. Στο θέμα του πολιτισμού και της κληρονομιάς το Τοπίο είναι ιδιαίτερα αναγνωρίσιμο, με βαθιές ρίζες από την αρχαία κίχλας μυθολογία. Περιλαμβάνει μοναστήρια και εκκλησίες από τον 14^ο αι., ορεινές διαδρομές, παράδοση, πολιτιστική κληρονομιά και γραφικά χωριά (ΥΠΕΚΑ, 2014).

Χάρτης 10: Τοπίο Θεσσαλικού Ολύμπου
Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης, (ΥΠΕΚΑ, 2014)

3.3.1. Αξιολόγηση Τοπίου Θεσσαλικού Ολύμπου

Το τοπίο του Θεσσαλικού Ολύμπου κατέχει εξέχουσα θέση στο σύνολο των προτεινόμενων αξιολογών τοπίων της Περιφέρειας Θεσσαλίας μιας και αποτελεί ένα εκ των δύο Τοπίων Διεθνούς Αξίας. Η ειδική μελέτη τοπίου αξιολόγησε τα κριτήρια που αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο 0⁹ με την υψηλότερη βαθμολογία.

Ο Όλυμπος είναι διεθνώς γνωστός αφενός μεν λόγω της ελληνικής μυθολογίας -ήταν το σπίτι των δώδεκα Ολύμπιων Θεών-, αφετέρου δε λόγω της γεωγραφικής του ποικιλομορφίας. Η υψηλότερη κορυφή του Ολύμπου (Μύτικας 2.918μ.) κατέχει τη δεύτερη θέση σε Βαλκανικό επίπεδο, αν και δεν ανήκει διοικητικά στην Π. Θεσσαλία. Στην Π. Θεσσαλίας το υψηλότερο σημείο φθάνει τα 2.570μ. που την καθιστά υψηλότερη στο σύνολο της περιφέρειας. Το τοπίο,

⁹ Πίνακας 3: Κριτήρια αξιολόγησης/ κατηγοριοποίησης Τοπίου

όπως οριζόμενο στο προτεινόμενο χωροταξικό σχέδιο της περιφέρειας, έχει σημαντική έννοια για την περιφέρεια και την (μικρο)περιοχή που οριοθετείται εντός των ορίων. Η αξία που έχει τουλάχιστον σε εθνικό επίπεδο ενδυναμώνεται με την αναγνώριση στο χωροταξικό πλαίσιο της περιφέρειας προσθέτοντας παράλληλα και την προσωπικότητα που αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος αναφέροντας το τοπωνύμιο Όλυμπος. Η τοπική κοινωνία διατηρεί τον παραδοσιακό χαρακτήρα που κληρονόμησε, επιτυγχάνοντας την ελάχιστη δυνατή αλλοίωση στο πλαίσιο εναρμόνισης με τη σύγχρονη εποχή και την ποιότητα ζωής που προσφέρεται. Οι οικισμοί διατηρούν τον τοπικό χαρακτήρα επηρεαζόμενοι σημαντικά από αυτούς του θεσσαλικού κάμπου στην πολεοδομία και αρχιτεκτονική τους, προσαρμοσμένοι όμως στα δεδομένα του ορεινού χαρακτήρα.

Η κύρια ασχολία του τοπικού πληθυσμού αναφέρεται στο πρωτογενή τομέα παραγωγής δεδομένης της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει η περιοχή με τα χαρακτηριστικά και τη βιοποικιλότητα (κλίμα, ορεινή περιοχή, διακυμάνσεις γεωμορφολογίας, λιβάδια, σημαντικός αριθμός διαφόρων ειδών πανίδας και χλωρίδας). Στον τουριστικό κλάδο δεν παρουσιάζεται σημαντική δραστηριότητα, περιορίζονται μόνο σε παροχή υπηρεσιών εστίασης κατά κύριο λόγο (ταβέρνες με τοπική γαστρονομία), ενώ τα καταλύματα είναι ελάχιστα παρά το γεγονός ύπαρξης χρήσεων και δραστηριοτήτων προσέλκυσης τουρισμού (γενικού και ειδικού, θρησκευτικού, ορεινού, χειμερινού κα.). Η ανεπτυγμένη εικόνα του Ολύμπου εντοπίζεται στο τμήμα της ΠΚΜ, στα χωριά της ΠΕ Πιερίας όπου ο τουριστικός τομέας είναι ανεπτυγμένος, αξιοποιεί την τοπική παράδοση και κληρονομία προς όφελος της κοινωνίας με τη προσφορά υπηρεσιών ποιότητας καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Σε θεσμικό επίπεδο ο Όλυμπος έχει χαρακτηριστεί εθνικός δρυμός (1938) υπό την εποπτεία του ομώνυμου φορέα διαχείρισης, υπάρχει εγκεκριμένη Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (2010) και έχει προταθεί να χαρακτηριστεί ως εθνικό πάρκο. Η δραστηριοποίηση προστασίας της περιοχής του Ολύμπου φανερώνει αφενός το σημαντικό χαρακτήρα της τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αφετέρου της συνειδητοποιημένης κοινωνίας που οφείλει να προστατεύσει και διατηρήσει τον αξιόλογο χαρακτήρα με τα ενδιαιτήματα που συναντώνται προκειμένου να τα κληροδοτήσει σε επόμενες γενιές.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός επιχειρεί την αρμονική συνύπαρξη των δραστηριοτήτων με το περιβάλλον και κατευθύνει τον υποκείμενο σχεδιασμό στο προσδιορισμό επιτρεπόμενων και μη χρήσεων, σεβόμενος την βιοποικιλότητα σε μία προσπάθεια διατήρησης της φυσικής κατάστασης υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης.

Απαραίτητη είναι η σύνταξη ενός αναπτυξιακού σχεδίου που λαμβάνει υπόψη την προστασία της περιοχής, ως ένα τοπίο όχι απόλυτης προστασίας και διατήρησης αλλά συμβολής στην παραγωγική διαδικασία καθημερινών ανθρωπογενών δραστηριοτήτων. Ένα αναπτυξιακό σχέδιο παρουσιάζει στην τοπική κοινωνία ευκαιρίες και δυνατότητες ενεργοποίησης των τοπικών της πόρων με όφελος την ανάδειξη και αξιοποίηση του τοπίου.

3.4. Περίπτωση μελέτης: Μέλι Ολύμπου

3.4.1. Το μέλι και τα παράγωγά του

Μέλι είναι η φυσική γλυκιά ουσία που παράγουν οι μέλισσες του είδους *Apis mellifera* από το νέκταρ των φυτών ή από εκκρίσεις ζώντων μερών φυτών ή εκκρίματα εντόμων απομυζούντων φυτά ευρισκόμενα πάνω στα ζώντα μέρη των φυτών, τα οποία οι μέλισσες συλλέγουν, μετατρέπουν αναμειγνύοντας με ειδικές ύλες του σώματός τους, αποθέτουν, αφυδατώνουν, εναποθηκεύουν και φυλάσσουν στις κηρήθρες της κυψέλης, προκειμένου να ωριμάσουν (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο, 2002).

Από τις μέλισσες παράγονται εκτός από το μέλι, η πρόπολη, το κερί και το δηλητήριο, ουσίες που ήδη από την αρχαιότητα χρησιμοποιούντα για θεραπείες ασθενειών (Αδαμοπούλου, 2018, σ. 13). Μετά την χρήση των αντιβιοτικών, η δυτική ιατρική περιορίσε την χρήση του μελιού, φαινόμενο που ωστόσο φαίνεται να διαφοροποιείται με την στροφή της ιατρικής σε εναλλακτικές θεραπείες και πιο φυσικές μεθόδους αντιμετώπισης των ασθενειών.

3.4.2. Κλίμα και χλωρίδα της περιοχής του Ολύμπου

Η γεωμορφολογία και η ποικιλία της χλωρίδας, δίνει την ευκαιρία στις μέλισσες (*Apis mellifera*) να παράγουν μεγάλη ποικιλία μελιών από κωνοφόρα και εσπεριδοειδή δέντρα, θυμάρι ή άλλης ανθικής καταγωγής, η οποία δίνει στο τελικό προϊόν τις δικές του ειδικές αισθητηριακές ιδιότητες (Mundo et al.,2004).

Το κλίμα του Ολύμπου ποικίλλει, ανάλογα με την εποχή και το υψόμετρο και επηρεάζεται από τη γεωγραφική θέση, τον όγκο του βουνού, τα πετρώματα και τις πλαγιές του. Στις χαμηλές πλαγιές είναι μεσογειακό χαρακτηριζόμενο από θερμά και ξηρά καλοκαίρια και ήπιους αλλά βροχερούς χειμώνες. Στη μέση ορεινή ζώνη το καλοκαίρι είναι δροσερό και μάλλον ξηρό. Την άνοιξη και το φθινόπωρο παρατηρούνται συχνές βροχοπτώσεις, ενώ το κλίμα τον χειμώνα είναι βαρύ και ψυχρό με χιονοπτώσεις. Στην ανώτερη ζώνη, πάνω από τα 2.000μ., τα καλοκαίρια είναι σύντομα, με συχνές βροχοπτώσεις. Βροχές και κρύο επικρατούν την άνοιξη και το φθινόπωρο, ενώ ο χειμώνας είναι εξαιρετικά βαρύς και μακρύς, με συχνές χιονοπτώσεις. Συχνό φαινόμενο αποτελεί η αναστροφή των θερμοκρασιών και της υγρασίας, καθώς και η εμφάνιση πολλών μικροκλιμάτων. Οι μεταβολές των κλιματολογικών συνθηκών, η υψομετρική διαφορά, η ποικιλία του ανάγλυφου και η μικρή απόσταση από τη θάλασσα επηρεάζουν την κατανομή των διαφόρων φυτικών συστημάτων. Υπάρχουν συνολικά πέντε διαδοχικές υψομετρικές ζώνες βλάστησης χωρίς σαφή όρια μεταξύ τους (Τσαδήλα, 2015):

- i. Από 0 - 300μ. είναι η ζώνη όπου καλλιεργούνται κυρίως αμπέλια και ελιές, ευδοκιμούν πολλά οπωροφόρα δέντρα και φύονται τα φρύγανα.
- ii. Από 300 - 700μ., στη ζώνη των αείφυλλων σκληρόφυλλων (μακκία), υπάρχουν τα πλατύφυλλα αειθαλή με συνηθέστερα είδη καστανιές, δρυς, κουμαριές κ.α.

- iii. Από τα 700 - 1600μ. εκτείνεται η ζώνη με μικτό δάσος κωνοφόρων και φυλλοβόλων. Κυρίαρχο είδος βλάστησης είναι η μαύρη πεύκη. Εμφανίζονται ακόμη η οξιά, σε μικρές ομάδες η ελάτη, σποραδικά η φτελιά, η αγριοκερασιά, ο ίταμος, η κρνανιά και μια σημαντική ποικιλία από ποώδη φυτά.
- iv. Από τα 1600 - 2100μ. εκτείνεται η ζώνη του ορεινού δάσους κωνοφόρων, με το χαρακτηριστικό και σπάνιο είδος πεύκου το ρόμπολο καθώς και την ορεινή πεύκη. Η ζώνη αυτή αντιπροσωπεύεται από ασθενή ποώδη βλάστηση που περιλαμβάνει σπάνια είδη φυτών, ενδημικά των Βαλκανίων.
- v. Πάνω από το όριο των 2100μ. εκτείνεται η αλπική ζώνη, όπου στα λιβάδια, στους βράχους και στις απότομες πλαγιές ζουν μερικά από τα ωραιότερα ελληνικά αγριολούλουδα και τα περισσότερα ενδημικά φυτά του Ολύμπου. Στη χλωρίδα του Ολύμπου έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα πάνω από χίλια επτακόσια είδη φυτών (25 ενδημικής ελληνικής χλωρίδας). Στην γυμνή από δέντρα αλπική ζώνη υπάρχουν πάνω από 150 είδη φυτών. Από αυτά, τα μισά βρίσκονται μόνο στη Βαλκανική χερσόνησο και τα είκοσι τρία είναι ενδημικά του Ολύμπου, μοναδικά στον κόσμο.(Πηγή: Εθνικός Δρυμός Ολύμπου)

3.4.3. Ιδιότητες μελιού Ολύμπου

Σύμφωνα με μελέτη της Σχολής Επιστημών Υγείας του Τμήματος Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας της Χριστίνας Τσαδήλα (Λάρισα 2015), εκτιμήθηκε η αντιβακτηριακή δράση δειγμάτων μελιού από διαφορετικές βοτανικές πηγές, της γεωγραφικής περιοχής του Ολύμπου όπως επίσης και οι μηχανισμοί της αντιμικροβιακής τους ικανότητας. Χρησιμοποιήθηκαν δείγματα μελιού που προέρχονταν από την γεωγραφική περιοχή του Ολύμπου και από διαφορετικές βοτανικές πηγές. Επιπλέον ως δείγμα χρησιμοποιήθηκε και το μέλι Manuka που παράγεται από το νέκταρ που συλλέγουν οι μέλισσες από τα άνθη του μεγάλου θάμνου *Leptospermum Scroparium*, (γνωστό και ως Tea Tree ή θάμνος Manuka) στο βόρειο μέρος της Νέας Ζηλανδίας και έχει αντιμικροβιακές ιδιότητες οι οποίες έχουν **πιστοποιηθεί από ανεξάρτητα πιστοποιημένα εργαστήρια σε Νέα Ζηλανδία** και Ηνωμένο Βασίλειο. Το μέλι αυτό αποτέλεσε το θετικό control, δηλαδή τα δείγματά από την ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου συγκρίθηκαν με αυτό για τον έλεγχο της αντιβακτηριακής τους δράσης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας προέκυψε ότι όλα τα δείγματα μελιού, ανεξάρτητα της βοτανικής τους προέλευσης, εμφάνισαν αντιβακτηριακή δραστηριότητα έναντι των παθογόνων. Μάλιστα, κάποια από τα δείγματα ήταν ακόμη πιο αποτελεσματικά στην αναστολή της μικροβιακής ανάπτυξης σε σχέση με το μέλι Manuka.

Ομοίως στο πλαίσιο μεταπτυχιακή διατριβής της Τζήκα Παρασκευής στο πλαίσιο του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Βιοχημείας και Βιοτεχνολογίας (με τίτλο «Αναστολή της παραγωγής μολυσματικών παραγόντων (virulence factors) της *pseudomonas aeruginosa* παρουσία μελιών Ολύμπου») εκτιμήθηκε η δράση των μελιών του

Ολύμπου από διάφορες φυτικές πηγές, όσον αφορά την πιθανή αναστολή μολυσματικών παραγόντων της *Pseudomonas aeruginosa* παρουσία αυτών. Στην μελέτη εξετάστηκαν 21 δείγματα μελιού της περιοχής του Ολύμπου, συγκριτικά με το καλύτερα μελετημένο μέλι στον κόσμο, Manuka 550+ και ένα συνθετικό μέλι που παρασκευάστηκε στο εργαστήριο. Το συμπέρασμα της έρευνας ήταν ότι τα μέλια εκτός από αντιμικροβιακή δράση εμφάνισαν και πολύ καλή αναστολή των μολυσματικών παραγόντων της *P. aeruginosa* και δη αρκετά από τα μέλια του Ολύμπου εμφάνισαν πολύ καλή ανασταλτική δράση σε σύγκριση με το διεθνώς αναγνωρισμένο μέλι Manuka. Τα αποτελέσματα αυτά αποτελούν ενθαρρυντικά δεδομένα για την ιατρική χρήση του μελιού.

3.5. Επιτόπια έρευνα - Συνάντηση με δρώντες

Η επιτόπια έρευνα διεξήχθη στον οικισμό της Καρυάς που διοικητικά ανήκει στην ΤΚ Καρυάς και την ομώνυμη ΔΕ, του Δήμου Ελασσόνας της ΠΕ Λάρισας. Η τοπική Κοινότητα Καρυάς βρίσκεται εντός ορίων του Τοπίου Θεσσαλικού Ολύμπου, ο οικισμός διατηρεί μόνιμους κατοίκους όλο το χρόνο, ενώ κατά καιρούς έχει προσελκύσει για μόνιμη κατοικία πληθυσμό από μεγάλα αστικά κέντρα χωρίς να φέρουν ουδεμία καταγωγή από το συγκεκριμένο τόπο. Τέλος, στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας υπήρξε συνάντηση με τον τέως πρόεδρο συλλόγου ΜΕΣΚ Ολύμπου και μελισσοκόμο με τον οποίο ακολούθησε κατευθυνόμενη συζήτηση-συνέντευξη η οποία και ακολούθως παρατίθεται:

Το πλεονέκτημα του μελιού Καρυάς οφείλεται στα φυσικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος. Το βουνό ξεκινάει από χαμηλό υψόμετρο και φτάνει σε υψηλό οπότε και η βλάστηση σε κάθε υψόμετρο δεν είναι ίδια. Υπάρχει λοιπόν διαφορετική υψομετρική διαφορά και θερμοκρασία. Η μέλισσα κινείται τέσσερα χιλιόμετρα, δεξιά, αριστερά. Σε αυτά τα τέσσερα χιλιόμετρα η μέλισσα βρίσκει ποικιλία βλάστησης και γι' αυτό το μέλι δεν προέρχεται από ένα είδος πχ μόνο καστανιά ή μόνο ακακία, έχει τίλιο, αγκάθι, θυμάρι. Μάλιστα αυτό που δίνει διαφορετικότητα στο μέλι του Ολύμπου είναι το αγκάθι, πολλές ποικιλίες αγκαθιών. Το αγκάθι έχει βαθιές ρίζες στο χώμα ώστε και ακόμα και σε περιόδους ξηρασίας η μέλισσα να μπορεί να τραφεί και να δώσει μέλι. Αλλά και όταν βρέχει δίνει ακόμα περισσότερο μέλι.

Η κύρια απασχόληση του δρώντος είναι η μελισσοκομία ενώ προηγουμένως ήταν επιπλοποιός και η μελισσοκομία ήταν δευτερεύουσα απασχόληση. Η μελισσοκομία είναι παραδοσιακή ενασχόληση της οικογένειας. Προηγουμένως απασχολείτο και ο πατέρας του και πάλι ως δευτερεύουσα απασχόληση.

Τα μελίσσια βρίσκονται σε όλη την περιοχή που αγκαλιάζει τον Όλυμπο. Δεν αλλάζει δημοτική ενότητα αλλά μετακινεί τα μελίσσια για να 'πιάνει' όλες τις ανθοφορίες.

Οι μελισσοκόμοι δίνουν εξαιρετικά μεγάλη βαρύτητα στη σωστή δουλειά στην αληθινή. Αγαπούν πολύ τον τόπο τους και δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην αειφορία.

Στην Καρυά υπάρχει 150 χρόνια παράδοση στην μελισσοκομία. Οι προπαππούδες είχαν στα σπίτια τους 10-15 μελίσινα. Τότε το μέλι χρησίμευε και ως ανταλλακτικό μέσο με άλλα κτηνοτροφικά προϊόντα και λάδι που δεν υπάρχει στην περιοχή.

Σήμερα, δύο ασχολούνται μόνιμα με την μελισσοκομία ως κύρια ενασχόληση και άλλοι επτά έχουν την μελισσοκομία ως δευτερεύουσα απασχόληση. Από όλους αυτούς ένας μόνο διαμένει μόνιμως στην Καρυά. Οι μελισσοκόμοι θέλουν μεταδώσουν τις γνώσεις τους και την εμπειρία τους στα παιδιά τους. Επίσης πολλοί συνταξιούχοι ασχολούνται με την μελισσοκομία μετά την συνταξιοδότησή τους.

Αναφορικά με τους υπάρχοντες συλλόγους εντοπίζονται οι: Μελισσοκομικός σύλλογος Λάρισας και μελισσοκομικός σύλλογος Ελασσόνας. Οι σύλλογοι βοηθούν τους μελισσοκόμους ως προς τα διοικητικής φύσεως ζητήματα, δηλώσεις ΟΣΔΕ κλπ. Επίσης, διοργανώνονται και σεμινάρια.

Στην Ουγγαρία που επισκέφθηκε ο «δρών» παρατήρησε ότι είναι πολύ εξελιγμένες οι μέθοδοι της μελισσοκομίας ωστόσο δεν έχουν την ίδια την ποιότητα του μελιού.

Το μορφωτικό επίπεδο των μελισσοκόμων είναι υψηλό με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση.

Απουσιάζει ο συντονισμός, σε περίπτωση που υπάρξει προσπάθεια συλλογική υπάρχει κλίμα – διάθεση να πιστοποιηθεί το προϊόν.

Υπάρχει διάθεση να πιστοποιήσουν αλλά είναι αρνητικοί στο να έρθουν μελισσοκόμοι από την Αθήνα οι οποίοι περιστασιακά θα ασχοληθούν με τα μελίσινα, απλά για να φέρουν 5-10 μελίσινα μόνο και μόνο για εμπορικούς λόγους χωρίς καμία σύνδεση με την παράδοση, χωρίς καμία επαφή με την κοινωνία. Οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι είναι να γίνει αντικείμενο κοινότητας εκμετάλλευσης το μέλι και να μην αναδειχθεί όπως πρέπει.

Ενώ η μέλισσα συντελεί στη διατήρηση της βιοποικιλότητας λόγω της επικοινωνίας, δημιουργούνται κάποιες τριβές με κτηνοτρόφους οι οποίοι δεν συνειδητοποιούν τη σημασία της μέλισσας και διαμαρτύρονται γιατί φοβούνται για τα ζώα τους μη τυχόν και τσιμπηθούν από μέλισσα. Συνήθως αυτό γίνεται από ανθρώπους που δεν έχουν συναίσθηση αυτής της σημασίας και βλέπουν μονόπλευρα την φύση.

Η οριοθέτηση της περιοχής γίνεται με άτυπη συνεννόηση μεταξύ των μελισσοκόμων και δεν υπάρχει επίσημη συναπόφαση.

Οι ποσότητες είναι μικρές για να εξαχθούν και λόγω του ότι δεν υπάρχει πιστοποίηση και ως εκ τούτου ανάγκη για μεγαλύτερη παραγωγή δεν υπάρχει ενημέρωση για το πώς μπορεί να γίνει η εξαγωγή.

Τα μελίσινα είναι τοποθετημένα σε χαμηλό υψόμετρο αλλά φτάνουν σε απόσταση ακτίνας 4 χλμ. από το μελίσι. Δεν τοποθετούνται ψηλά λόγω του ότι όταν έχει χαμηλή θερμοκρασία οι μέλισσες καταναλώνουν περισσότερο μέλι και δίνουν μικρότερη παραγωγή.

Η Καρυά έχει γυμνάσιο, δημοτικό και νηπιαγωγείο. Έχει 25 παιδιά συνολικά. Οι νέοι γονείς ασχολούνται με τη κτηνοτροφία.

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος των υλικών πόρων του τοπίου είναι η φωτιά και όχι η ανθρώπινη επέμβαση.

Η Καρυά είναι το χωριό που φτιάχνει δυνατά μελίσσια. Η ατμόσφαιρα είναι καθαρή, το περιβάλλον είναι αγνό, δεν υπάρχουν φυτοφάρμακα. Είναι περιοχή φυσική χωρίς παρεμβάσεις. Οι μόνες παρεμβάσεις προέρχονται από ντόπιους οι οποίοι χρειάζονται ξυλεία για το σπίτι τους, που είναι η ελάχιστη επέμβαση.

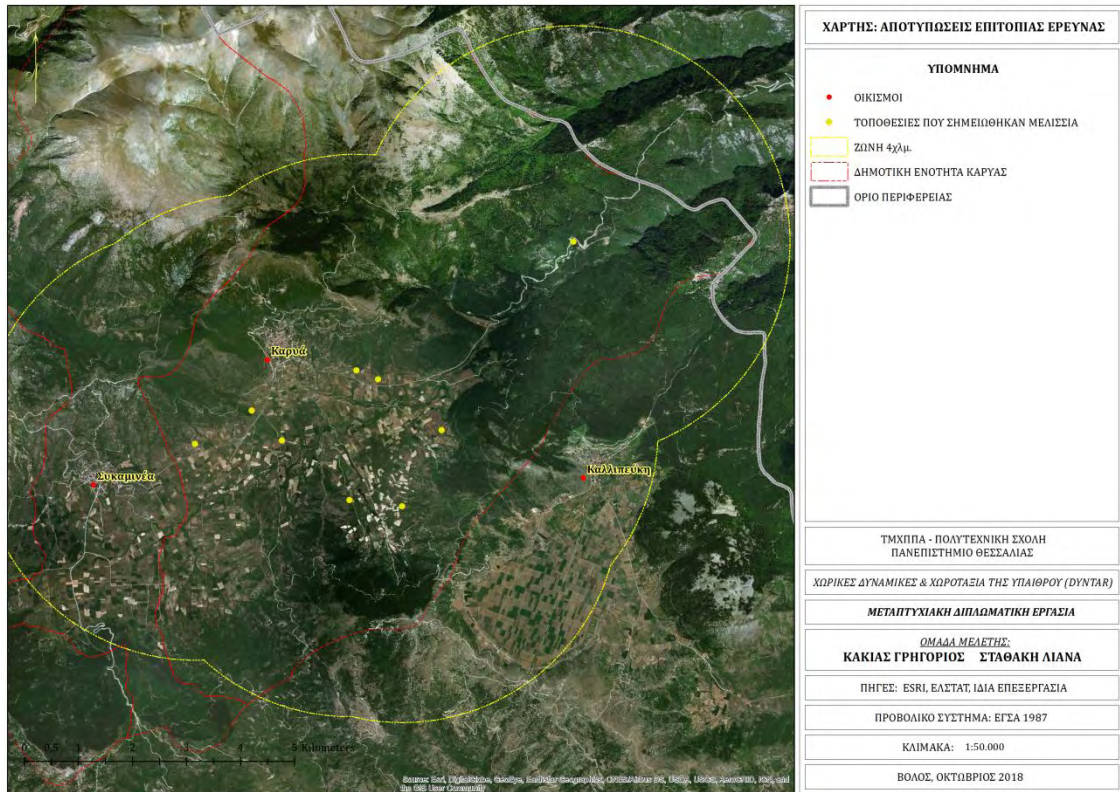
Θεωρεί πως η παράδοση είναι υψίστης σημασίας και πρέπει να διατηρηθεί. Να μείνει ο κόσμος στα χωριά. Οι αποστάσεις πλέον είναι μικρές και δεν στερούνται τα χωριά από τις ανέσεις των πόλεων .

Οι άνθρωποι που επιλέγουν το μέλι της Καρυάς είναι συνειδητοποιημένοι ως προς τη διατροφή τους και επιλεκτικοί με τα προϊόντα που καταναλώνουν. Αυτοί που προτιμούν το μέλι Καρυάς δεν είναι απλά άτομα που θέλουν να φάνε ένα μέλι, το επιλέγουν συνειδητά.

Τα μελίσσια που έχει είναι 160.

Δεν υπάρχει τουριστική υποδομή. Υπήρχε παραδοσιακός ξενώνας αλλά δεν λειτουργεί πλέον εδώ και πέντε χρόνια. Υπάρχουν μόνο ενοικιαζόμενα δωμάτια στην Καρυά και στην Συκαμινέα.

Υπάρχουν και ομογενείς που το καλοκαίρι επισκέπτονται το χωριό με αποτέλεσμα ο πληθυσμός να διπλασιάζεται και να ξεπερνά τους χίλιους κατοίκους

Χάρτης 11: Αποτύπωση επιτόπιας έρευνας
 Πηγή: Επεξεργασία ομάδας μελέτης

3.5.1. Συμπεράσματα έρευνας

Η κατευθυνόμενη συζήτηση με τον κ. Καβαρατζή απέδωσε πολλούς καρπούς στην εν λόγω ερευνητική προσπάθεια. Η εξήγηση των εννοιών της εδαφικής ανάπτυξης των ιδιότυπων προϊόντων και του Τοπίου αποδείχθηκε κατανοητή σε μεγάλο βαθμό. Ο συνεντευξιαζόμενος μελισσοκόμος και τέως πρόεδρος του συλλόγου ΜΕΣΚ Όλυμπος ανέφερε ενέργειες των τοπικών παραγωγών και των συλλόγων της ΠΕ Λάρισας για την οργάνωση και διακριτοποίηση του προϊόντος χωρίς να στεφθούν όμως με επιτυχία. Σημαντικό μειονέκτημα για τον οικισμό όπως ισχύει για το σύνολο της χώρας είναι το φαινόμενο της αστυφιλίας με την εγκατάλειψη των ορεινών οικισμών και το μαρασμό τους, ωστόσο σημειώθηκαν παραδείγματα μόνιμων κατοίκων δεκαετίας όπου εγκατέλειψαν την ελληνική πρωτεύουσα για τη ζωή στο χωριό που προσφέρει ποιότητα και απαλλάσσει από το άγχος και στρες της καθημερινότητας.

Το μέλι είναι ένα προϊόν με παράδοση για τον τόπο την Καρυάς, συνδέεται βέβαια με την κληρονομιά από γενιά σε γενιά και χαρακτηρίζεται από την ιστορία που δημιουργήθηκε από πάππου προς πάππου στο πέρασμα των χρόνων. Η όρεξη και η επιθυμία είναι παράγοντες που συναντά κανείς στους τοπικούς παραγωγούς μελιού και των υποπροϊόντων του, η συνεννόηση δεν είναι ακατόρθωτη καθώς έχει επιχειρηθεί με σημαντικά βήματα προόδου. Ωστόσο λείπει το κίνητρο, η αιτία δηλαδή που θα προκαλέσει την αναγνώριση της ποιότητας του προϊόντος τους στην αγορά, η αγκύρωση δηλαδή με τον τόπο. Η επεξήγηση της σημασίας που προσδίδει ο όρος *αγκύρωση με τον τόπο* στο προϊόν παρουσίασε τον ενθουσιασμό του συνεντευξιαζόμενου εκφράζοντας από μεριάς του την επιθυμία των τοπικών παραγωγών της

ποιοτικής αναγνώρισης και σύνδεσης του προϊόντος με την περιοχή. Δεδομένου ότι η μέλισσα ταξιδεύει σε ακτίνα 4 χλμ. σύμφωνα με τον παραγωγό η ονομασία που δίνεται στο προϊόν προκειμένου να φανεί η εντοπιότητα βασίζεται στην περιοχή του Ολύμπου πρώτον και με δευτερεύουσα σημασία στον οικισμό.

Το Τοπίο όπως το υιοθετεί ο χωροταξικός σχεδιασμός και επεξηγεί η ευρωπαϊκή σύμβαση δεν ήταν άμεσα αντιληπτό δεδομένης της γενικής σύγχυσης που επικρατεί μεταξύ τόπου και τοπίου. Η σύσταση του τοπίου Θεσσαλικού Ολύμπου όπως ορίζεται από το αναθεωρημένο χωροταξικό πλαίσιο, αναγνωρίζοντας παράλληλα τόσο τους υλικούς όσο και τους άυλους πόρους, προκάλεσε την περιέργεια πώς μπορεί να επιτευχθεί και την απορία πως θα ωφελούσε τους τοπικούς παραγωγούς. Τέλος, η αναφορά σε ένα σύστημα εγγύησης ποιότητας των τοπικών προϊόντων που παράγονται εντός οριοθετημένης ζώνης τοπίου με όρους και προϋποθέσεις, που παράλληλα θα δίνει στα προϊόντα του ένα έμβλημα (πιθανώς το λογότυπο) και θα εγγυάται την αυθεντικότητά του είναι αυτό που κατά τον συνεντευξιαζόμενο λείπει από τους παραγωγούς της περιοχής και ανεπιτυχώς έχει επιχειρηθεί πολλάκις.

Κεφάλαιο 4^ο: Εφαρμογή της μεθοδολογίας

4.1. Αξιολόγηση σημερινής κατάστασης της μελισσοκομικής παράγωγης στην περιοχή

Στην Καρυά Ολύμπου εντοπίζονται μελισσοκομικές εγκαταστάσεις:

- ~ Του μελισσοκόμου- γεωπόνου Γεωργίου Σαμαρά ο οποίος διατηρεί σταθερά μελισσοκομία στην Καρυά Ολύμπου σε υψόμετρο 900-1000m. Συγκεκριμένα σε δασικές και λιβαδικές περιοχές κοντά στο χωριό Καρυά Ολύμπου παράγει μέλι που προέρχεται από μια πληθώρα αυτοφυών φυτών σε δασικές τοποθεσίες μακριά από κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα που θα μπορούσε να επιβαρύνει το περιβάλλον. Τις κύριες πηγές νέκταρος αποτελούν φυτά της περιοχής όπως αγριοτρυφύλλα, αγριοβικος, διάφορα είδη ρίγανης, βατομουριές, αγράμπελη, βελανιδιά, καστανιά, διάφορα αγκάθια, φλόμος¹⁰.
- ~ Του μελισσοκόμου Χρήστου Καβαρατζή ο οποίος διατηρεί μελίσσια στην περιοχή της Καρυάς Ολύμπου

Εκτός των παραπάνω μελισσοκόμων υπάρχουν άλλοι μελισσοκόμοι στην περιοχή οι οποίοι ωστόσο δεν έχουν ως κύρια δραστηριότητα την μελισσοκομία. Είναι άνθρωποι που κατοικούν στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Λάρισας και του Δήμου Ελασσόνας και έχουν εγκατεστημένα τα μελισσοκομεία τους στην περιοχή της Καρυάς και του Θεσσαλικού Ολύμπου. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι με την μελισσοκομία στην περιοχή απασχολούνται συνταξιούχοι. Οι μελισσοκόμοι που διατηρούν μελισσοκομεία στην περιοχή είναι ανώτερου και ανώτατου επιπέδου και ασχολούνται με την μελισσοκομία με ευσυνειδησία, διάθεση για διαρκή εκπαίδευση στο αντικείμενο και με βαθύ αίσθημα ότι δεν εκτελούν απλώς μια εργασία αλλά ως «επίκουροι» του φυσικού περιβάλλοντος και της αειφορίας του μέσω της επικοινωνίας στην οποία προβαίνει η μέλισσα.

4.2. Κοινότητα οικονομική αξιοποίηση

Η μελισσοκομία είναι μια δυναμική της υπαίθρου της περιοχής Καρυάς Ολύμπου με πολλές εναλλακτικές επιλογές εκτός του μελιού όπως ο βασιλικός πολτός, η γύρη, η πρόπολη και το κερί. Εντούτοις, είναι εξαιρετικά περιορισμένη ενημέρωση του καταναλωτή ως προς τις ευεργετικές ιδιότητες του συγκεκριμένου μελιού οι οποίες τα τελευταία χρόνια τεκμηριώνονται και με επιστημονικές μελέτες. Επιπλέον, δεν υπάρχει δομημένη στρατηγική ως προς τη διάκριση και τη βελτίωση της ποιότητας του μελιού ούτε βεβαίως ως προς την πιστοποίησή του με βάση την υπάρχουσα ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις υπάρχουσες γεωγραφικές ενδείξεις.

¹⁰ Ανθόμελο της παραγωγής του 2010 κατέκτησε την Τρίτη θέση σε πανευρωπαϊκό διαγωνισμό μελιού της Apislanvia στη Βάρνα το 2010.

Αποτέλεσμα της μη ανεπαρκούς ανάδειξης του μελιού και των παραγώγων του είναι να εμφανίζεται το παράδοξο του ότι ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη θέση σε πυκνότητα μελισσοσμηνών στην Ευρώπη να μην γίνεται ανάδειξη και ενεργοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων τόσο του μελιού όσο και των άλλων προϊόντων της μέλισσας. Ειδικότερα στην περιοχή του Ολύμπου ενώ υπάρχουν μελισσοκόμοι, δεν υπάρχει οποιαδήποτε μέχρι στιγμής ενέργεια προς την κατεύθυνση της απόκτησης ταυτότητας πολύ δε περισσότερο στην απόκτηση γεωγραφικής ένδειξης για τα προϊόντα της μέλισσας. Αποτέλεσμα είναι το μέλι να διατίθεται σε περιορισμένο κύκλο καταναλωτών που είτε βρίσκονται στην περιοχή είτε είναι ιδιαίτερα ευσυνείδητοι ως προς την διατροφή τους. Με αυτόν τον τρόπο ένα μέλι διαπιστωμένα επιστημονικώς μοναδικό λόγω των αντιμικροβιακών ιδιοτήτων του να μην έχει αναδειχθεί και κατ' επέκταση να αντιμετωπίζεται όπως κάθε άλλο μέλι πωλούμενο στην ίδια τιμή όπως και κάθε άλλο μέλι της Ελλάδος.

4.3. Αναγκαίες παρεμβάσεις για την ανάδειξη και ενεργοποίηση των επιμέρους πόρων και κατ' επέκταση του τοπίου

Το εγχείρημα της ανάδειξης του ιδιότυπου εδαφικού πόρου του Ολύμπου και του μελιού ως προϊόντος μελέτης μπορεί να βασιστεί α) στο χωροταξικό σχεδιασμό που παρουσιάστηκε στο κεφάλαιο 1.2 της θεωρητικής προσέγγισης της παρούσας εργασίας και β) στη χρήση εργαλείων διακρίτοτητας και ιδιοτυπίας των πόρων που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 1.3 της θεωρητικής προσέγγισης.

Πιο αναλυτικά οι αναγκαίες παρεμβάσεις περιλαμβάνουν:

- Οριοθέτηση γαιοτόπου (terroir) της μελισσοκομικής δραστηριότητας. Η οριοθέτηση προκύπτει σε ακτίνα 4χλμ. από τον τόπο χωροθέτησης των μελισσιών και την περιοχή στην οποία αυτά μετακινούνται.
- Την απονομή ταυτότητας προστατευόμενου τοπίου Ολύμπου που θα συναρτάται με την τοπική ιστορία και κουλτούρα και θα αποτελεί υπόβαθρο για το μέλι.
- Διεκδίκηση γεωγραφικής ένδειξης για το μέλι «προστατευόμενου τοπίου Ολύμπου».
- Εφαρμογή ενός Συμμετοχικού Συστήματος Εγγυήσεων που θα ενσωματώνει τη διαφύλαξη και διαχείριση του προστατευόμενου τοπίου Ολύμπου και την προώθηση των γεωργικών και μη προϊόντων που παράγονται στον συγκεκριμένο τόπο. Αυτό, δεν σημαίνει απαραίτητα την επιχειρηματική βάση των παραγωγών αλλά σε πρώτο επίπεδο μπορεί να βασιστεί στην καθιέρωση κοινών δράσεων συνεργασίας στον τομέα της ανάδειξης του προϊόντος του «μελιού» καθώς και του «προστατευόμενου τοπίου» από το οποίο αυτό προέρχεται.
- Χρήση τεχνικών «εδαφικού μάρκετινγκ» προκειμένου να εμπλακούν οι τοπικοί φορείς διαχείρισης και οι σύλλογοι στην εκπαίδευση των καταναλωτών αναφορικά με το

τοπικά παραγόμενο προϊόν «μέλι» του Θεσσαλικού Ολύμπου και τη σημασία διαχείρισης του προστατευόμενου τοπίου στο οποίο αυτό παράγεται.

- Υιοθέτηση του «καλαθιού των εδαφοποιημένων προϊόντων και υπηρεσιών» διαμέσου της ανάδειξης της τοπικής κουζίνας, της επανέναρξης του δημοτικού τουριστικού ξενώνα, της δημιουργίας υποδομών αγροτουρισμού και την διοργάνωση σεμιναρίων ενημέρωσης του κοινού σχετικά με τη παραγωγή του μελιού, των παράγωγων προϊόντων του και των λοιπών τοπικών παραδοσιακών προϊόντων.

Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα

Ένα από τα βασικά ζητήματα που απείλησε τον ελληνικό χώρο κυρίως τα τελευταία 50 χρόνια είναι αυτό της αστυφιλίας, τόσο για τα μεγάλα αστικά κέντρα όσο και για τις μικρές επαρχιακές πόλεις και χωριά που συναντώνται στον ύπαιθρο χώρο. Η αστικοποίηση επηρέασε με διαφορετικό τρόπο το χώρο, τα μεγάλα αστικά κέντρα αντιμετώπιζαν το ζήτημα της υπερσυγκέντρωσης του πληθυσμού οπότε και τη δημιουργία νέων υποδομών προς στέγαση, ενώ ταυτόχρονα ο ύπαιθρος χώρος βίωνε την εγκατάλειψη και απαξίωση για μία ζωή σύγχρονη, γεμάτη παροχές και υπηρεσίες. Το φαινόμενο άφησε ισχυρό στίγμα στον ύπαιθρο χώρο ο οποίος σήμερα δείχνει τα σημάδια της περιθωριοποίησης έναντι του αστικού, παράλληλα όμως αρχίζει να παρουσιάζει ενδιαφέρον από τη μεριά των μονίμων κατοίκων οι οποίοι εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες επιδιώκουν τη βιωσιμότητα του τόπου τους. Αποτελεί βασικό μέλημα του χωρικού σχεδιασμού η άρση της χωρικής ανισότητας που δημιουργήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες, παρουσιάζοντας ευκαιρίες για τους κατοίκους της υπαίθρου και κίνητρα για την προσέλκυση νέων.

Η αναθεώρηση των ΠΠΧΣΑΑ (φάση Β1) φανερώνει την διαφορετική αντίληψη για το χώρο δίνοντας σημαντική βαρύτητα στην ύπαιθρο σε αντίθεση με το υπάρχον. Στη λογική αυτή συνέβαλε κατά πολύ η κατευθυντήρια γραμμή που ακολουθεί η ΕΕ για τον ύπαιθρο χώρο που χωρίς αυτόν δεν θα υπήρχε η σημερινή αστικότητα.

Η ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο οδηγεί σε μια νέα εποχή τόσο σε επίπεδο σχεδιασμού όσο και στο βαθμό αναγνώρισης των περιοχών που συνθέτουν ιδιαίτερα τοπία. Το τοπίο λαμβάνει σημαντική θέση και ιδιαίτερη μελέτη σε περιφερειακό επίπεδο, κατηγοριοποιείται βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του και κατατάσσεται με μία κλίμακα αξίας.

Ο Χωροταξικός Σχεδιασμός αναλαμβάνει να σηκώσει το φορτίο της έρευνας και αξιολόγησης Τοπίων, καθώς πρώτον πρόκειται για σχεδιασμό περιφερειακού επιπέδου και δεύτερον δίνει κατευθυντήριες γραμμές προς τον υποκείμενο σχεδιασμό προκειμένου να υπάρχει αρμονική σχέση μεταξύ χρήσεων γης και δραστηριοτήτων. Ωστόσο, τόσο η αναγνώριση ΖΤ όσο και η μελέτη τους είναι ζήτημα βαρύνουσας σημασίας για την κοινωνία και την ποιότητα ζωής καθώς μπορεί να καθορίσει και ελέγξει τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Το προϊόν ως το αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας ανθρωπογενών δραστηριοτήτων μπορεί να φέρει άυλα στοιχεία γνωστά για την τοπική κοινωνία άγνωστα όμως για την υπόλοιπη. Το τοπίο ως μία οριοθετημένη οντότητα μπορεί να χαρακτηρίζεται από τους εν λόγω άυλους πόρους, να καταγράφει την παράδοση στο όνομα του και να είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τα τοπικά παραγόμενα προϊόντα του δίνοντάς τους εγγυημένη ποιότητα. Προϋπόθεση αυτής της διαδικασίας είναι η αναγνώριση αφενός, η μελέτη των υλικών και άυλων στοιχείων που συνθέτουν το τοπίο ως οντότητα αφετέρου.

Την αρχή του εγχειρήματος που υιοθετήθηκε με την σύμβαση για το Τοπίο το 2000 στη Φλωρεντία κάνει ο χωροταξικός σχεδιασμός, αφού λαμβάνεται υπόψη στο σχεδιασμό του

χώρου. Η ανάδειξη και εξέλιξη του εγχειρήματος δεν αρκείται σε ένα κείμενο πλαίσιο αλλά στην ίδρυση ενός φορέα διαχείρισης με οργανωμένο αναπτυξιακό σχεδιασμό που σκοπός του πρέπει να είναι η διαφύλαξη των υλικών και άυλων πόρων, φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Καίριας σημασίας είναι και η αναγνώριση της παράδοσης που συνθέτει αυτή την οντότητα μέσα στο χρόνο από τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς και τα παραγόμενα τοπικά προϊόντα.

Η μελέτη και αναγνώριση τοπικών προϊόντων δεν αποτελεί μόνο διαδικασία έρευνας ενός φορέα αλλά και ενεργοποίησης των τοπικών δρώντων οι οποίοι οφείλουν να συμμετέχουν στη διαδικασία επικυρώνοντας τα δεδομένα. Με τη συμμετοχική διαδικασία βοηθούν στην αναγνώριση εκείνων των στοιχείων που ορίζουν την ιδιοτυπία και εντοπιότητα των προϊόντων δίνοντας βαρύτητα στον τόπο παραγωγής.

Ωστόσο, οι παραγωγοί οφείλουν να πιστοποιούν την παραγωγή διαδικασία των τοπικών προϊόντων από παραδοσιακές συνταγές στους καταναλωτές, κάτι που μπορεί να επιτευχθεί με την εφαρμογή ενός συμμετοχικού συστήματος εγγύησης ποιότητας. Σε ένα τέτοιο σύστημα είναι αναγκαία η ομαδικότητα και η από κοινού απόφαση των διαφόρων ενεργειών των δρώντων.

Εφόσον γίνεται λόγος για εδαφική ανάπτυξη συμπεραίνεται πως οι δρώντες και η συμμετοχική διαδικασία είναι τα δύο βασικά συστατικά μιας επιτυχημένης προσπάθειας ανάδειξης των ιδιότυπων τοπικών προϊόντων τους. Όλο το εγχείρημα βασίζεται στους δρώντες και στη θέληση τους να ενεργοποιήσουν την περιοχή αναδεικνύοντας τους τοπικούς πόρους, μετατρέποντας τους από κοινότυπους σε ιδιότυπους, δημιουργώντας παράλληλα την αγκύρωση με το χώρο. Στη διαδικασία αυτή σημαντική είναι η συνεργασία του φορέα διαχείρισης Τοπίου, των δημοτικών και περιφερειακών αρχών όπως και η δραστηριοποίηση των συλλόγων παραγωγών- παραγόμενων προϊόντων για τη χάραξη κοινής πολιτικής μεταξύ τους και τη διεκδίκηση χρηματοδοτήσεων από επενδυτικά και αναπτυξιακά εργαλεία.

Το Τοπίο από μόνο του φέρει μια εικόνα, μία ταυτότητα και μία αξία που ο φορέας διαχείρισης καλείται να υπερασπιστεί, να διαχειρισθεί την κληρονομιά του και να συμβάλει ταυτόχρονα στη βιωσιμότητα του. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να παρουσιασθούν με ένα έμβλημα τοπίου (λογότυπο) που η σύνθεση του θα αναφέρεται στην κληρονομιά και ιστορία της περιοχής, κάνοντας ευρέως γνωστή την αξία του. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται η ευκαιρία στα ιδιότυπα τοπικά παραγόμενα προϊόντα της χρησιμοποίησης προς όφελος τους, πιστοποιώντας την αξία τους και προσδίδοντας τους εμφανώς την αναγνωρισιμότητα που επιδιώκουν.

Το έμβλημα τοπίου μπορεί να εγγυηθεί την ποιότητα των προϊόντων και η χρησιμοποίηση του πρέπει να γίνεται από παραγωγούς που συμμετέχουν στο ΣυσΕ προκειμένου να παρέχεται η αναγκαία εγγύηση προς το φορέα διαχείρισης, χρησιμοποίησης του εμβλήματος τοπίου σε αθηντικά προϊόντα, κατασκευασμένα με παραδοσιακούς τρόπους και τεχνικές.

Δεδομένου ότι γίνεται λόγος για ποιοτικά προϊόντα, που παράγονται εντός τοπίου ανεξαρτήτως της έκτασης του, η παραγωγική διαδικασία βασίζεται σε τρόπους που φέρουν ποιότητα και όχι ποσότητα. Συνεπώς το τελικό αγαθό πρέπει να προέλθει από ένα εκτεταμένο σύστημα παραγωγής, μη επηρεαζόμενο από ρυπογόνες δραστηριότητες που ενδέχεται να το προσβάλλουν και να μειώσουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, δηλαδή την ποιότητα.

Η αναγνώριση της ιδιοτυπίας των προϊόντων γίνεται εμφανής και από το δίκτυο συνεργασίας των τοπικών παραγωγών, το οποίο μέσα από τη διαδικασία του εδαφικού μάρκετινγκ, τη συνεννόηση με τους συλλόγους και τη συμβολή του συστήματος εγγύησης ποιότητας αναμένεται να αυξηθεί. Το δίκτυο υπάρχει ήδη, περιορίζεται όμως σε τοπικό- περιφερειακό επίπεδο και αντιπροσωπεύει άτομα που επιζητούν ποιοτικά και αυθεντικά τοπικά προϊόντα χωρίς περαιτέρω επεξεργασία. Η αύξηση του δικτύου καταναλωτών σε πανελλήνιο και διεθνές επίπεδο είναι επιθυμητή, στα πλαίσια πάντα της φέρουσας ικανότητας παραγωγής και τιμολόγησης του προϊόντος βάσει των ιδιότυπων στοιχείων του.

Συμπερασματικά, η υιοθέτηση του τοπίου στο χωροταξικό σχεδιασμό και η σύσταση φορέα διαχείρισης μπορούν να αποτελέσουν την αρχή δημιουργίας ενός πρότυπου συστήματος ανάδειξης ιδιότυπων προϊόντων με αναπτυξιακές μελέτες, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα εμμέσως την ποιότητα που παρέχει το αναφερόμενο τοπίο και τη θέληση των δρώντων στην ενεργοποίηση και αξιοποίηση του προς όφελος της τοπικής οικονομίας, με μια αμφίδρομη σχέση ελέγχου- διαχείρισης και κυκλική μεταξύ δρώντων, φορέα τοπίου, δημοσίων αρχών και καταναλωτών.

Βιβλιογραφία

- Allaire, G. (2013). Προϊόντα του τόπου (terroir): πολιτισμικές διαστάσεις και προσδοκίες της κοινωνίας. Στο Θ. Ανθοπούλου (Επιμ.), *Περί εντοπιότητας και ιδιοτυπίας των τροφίμων* (Γ. Μελισσουργός, Μεταφρ., σσ. 106-120). Αθήνα: Παπαζήση.
- Beletti, G., & Marescotti, A. (2013). Τυπικά αγροδιατροφικά προϊόντα, τοπικοί πόροι και αιεφόρος αξιοποίηση. Στο Θ. Ανθοπούλου (Επιμ.), *Περί εντοπιότητας και ιδιοτυπίας των τροφίμων: Μια εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών* (Γ. Μελισσουργός, Μεταφρ., σσ. 121-141). Αθήνα: Παπαζήση.
- Cloke, P., Marsden, T., & Mooney, P. (2006). *Handbook of Rural Studies*. London: SAGE.
- Elassona.com.gr. (2018). *Καρυά*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 25, 2018, από Πλήρης οδηγός για την πόλη και την επαρχία Ελασσόνας: http://www.elassona.com.gr/m_eparxia/karya/index.php
- karya-olymprou.gr. (2014). *Μ.Ε.Σ.Κ Καρυωτών Λάρισας - Ιστορία του Συλλόγου*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 25, 2018, από Καρυά Ολύμπου: <http://www.karya-olymprou.gr/index.php/foreis/joomlaorg/istoria-tou-sylogou-2/103-m-e-s-k-karyoton-larisas-istoria-tou-sylogou>
- Pecqueur, B. (2001). Qualité et développement territorial: l'hypothèse du panier de biens et de services territorialisés. *Économie rurale* (261), σσ. 37-49.
- Planète Terroirs. (2010, Ιανουάριος 29). *The Future needs terroirs*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 10, 2018, από UNESCO: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/sc_mab_terroirs_EN.pdf
- Terra Thessalia. (2015, Νοέμβριος 28). *Terra Thessalia*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 4, 2018, από Χάρτα Συνεργασίας των Μικρών Γαλακτοκομικών Εδαφικών Περιοχών της Θεσσαλίας: http://www.terrathessalia.gr/about-us/assembly/xarta_sinergasias.pdf
- Woods, M. (2010). *Rural (Key ideas in geography)*. London: Routledge.
- Woods, M. (2011). *Γεωγραφία της υπαίθρου*. (Θ. Ανθοπούλου, Επιμ., & Γ. Μελισσουργός, Μεταφρ.) Αθήνα: Κριτική.
- Αδαμοπούλου, Α. (2018). *Αναστολή της παραγωγής μολυσματικών παραγόντων (virulence factors) της Pseudomonas aeruginosa παρουσία μελιών του Ολύμπου (Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία)*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 25, 2018, από Ιδρυματικό Αποθετήριο Πανεπιστημίου Θεσσαλίας: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/49050/17950.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- AENAL A.E. (2002). *Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της διευρυμένης κοινότητας Καρυάς και Αξιοποίηση των Φυσικών και Πολιτισμικών στοιχείων του Ολύμπου*. Επιχειρησιακό σχέδιο, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας, Λάρισα.

Ανθοπούλου, Θ. (2013). Γεωγραφικές ενδείξεις και δυναμικές εδαφικής ανάπτυξης στην Ελλάδα. Η δύσκολη ανάδυση της συλλογικής δράσης. Στο Θ. Ανθοπούλου (Επιμ.), *Περί εντοπιότητας και ιδιοτυπίας των τροφίμων: Μια εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών* (Γ. Μελισσοουργός, Μεταφρ., σσ. 255-279). Αθήνα: Παπαζήση.

Βλαντού, Α. (2010, Οκτώβριος 25). *Το τοπίο ως αντικείμενο νομικής προστασίας: σχέσεις και αντιφάσεις μεταξύ κανόνων δικαίου και πραγματικότητας*. Ανάκτηση Αύγουστος 29, 2018, από Νόμος + Φύση: <https://nomosphysis.org.gr/12194/to-topio-os-antikeimeno-nomikis-prostasias-sxeseis-kai-antifaseis-metaksu-kanonon-dikaiou-kai-pragmatikotitas-oktobrios-2010/>

Γιαννακούρου, Γ., & Καυκαλάς, Γ. (2014). Επανεξετάζοντας τη χωροταξία σε περίοδο κρίσης: αναγκαιότητα, περιεχόμενο και προϋποθέσεις της μεταρρύθμισης. Στο Μ. Μασουράκης, & Β. Χ. Γκόρτσος (Επιμ.), *Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής* (σσ. 511-522). Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Γουργιώτης, Α. (2014). Η Συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στο χωρικό σχεδιασμό και το τοπίο. (Α. Σαπουνάκης, & Δ. Σταθάκης, Επιμ.) *Αειχώρος* (19), σσ. 38-57.

Γούσιος, Δ. (2017). *Terroir*. Στο *ΠΜΣ: Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου - DYNSTAR (Παρουσιάσεις μαθήματος)*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Γούσιος, Δ. (2016-2017). *Εδαφική προσέγγιση και χωροταξία της υπαίθρου, (Ελληνο-γαλλικό Μεταπτυχιακό: Χωρικές Δυναμικές και Χωροταξία της Υπαίθρου (DYNSTAR))*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας - ΤΜΧΠΠΑ.

Γούσιος, Δ. (2013). Η εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης της υπαίθρου: από την κληρονομημένη στην κατασκευασμένη εδαφική περιοχή. Στο Θ. Ανθοπούλου (Επιμ.), *Περί εντοπιότητας και ιδιοτυπίας των τροφίμων: Μια εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών* (Γ. Μελισσοουργός, Μεταφρ., σσ. 72-105). Αθήνα: Παπαζήση.

ΓΠΧΣΑΑ. (2008). Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. *ΦΕΚ* (Α 128), 2253-2300.

Δ. Ελασσόνας. (2018). *Αγροτική Ανάπτυξη - Κτηνοτροφία*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 25, 2018, από Δήμος Ελασσόνας: <https://www.dimoselassonas.gr/index.php>

Δ. Ελασσόνας. (2016, Μάιος). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ελασσόνας 2015-2019. Α' φάση - Στρατηγικός Σχεδιασμός*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 21, 2018, από Δήμος Ελασσόνας: https://www.dimoselassonas.gr/images/nea-anakoinwseis/Stratigiko_τελικο%20draft_30-5-2016.pdf

Δήμος Ελασσόνας. (2018). *Δημοτική Ενότητα Καρυάς*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 15, 2018, από Δήμος Ελασσόνας: <https://www.dimoselassonas.gr/index.php/dimotikes-enotites/d-e-karyas>

- Δήμος Λαρισαίων. (2008, Νοέμβριος 29). *Ψηφιακή πολιτιστική πύλη*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 16, 2018, από Αποδράσεις- Διαδρομές στη Θεσσαλία: Καρυά: http://culture.larissadimos.gr/article.php?article_id=201&topic_id=31&level=3&belongs=&area_id=17&lang=gr
- Δοξιάδης, Θ., & Λιβέρη, Δ. (2013). *Υπαιθρος χώρος, Τοπίο και Τοπική Ανάπτυξη*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 3, 2018, από European Regional Science Association - Ελληνικό Τμήμα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/24_doxiadis_liveri_ersagr13.pdf
- ΕΛΣΤΑΤ. (2011). *Μόνιμος Πληθυσμός Απογραφής 2011*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 15, 2018, από Ελληνική Στατιστική Αρχή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011>
- Εργαστήριο Αγροτικού Χώρου - ΠΘ. (2015). *Οδηγός Διακριτοποίησης τοπικών αγροδιατροφικών προϊόντων*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Ευαγγέλου, Ι., & Τσιλίρας, Α. (2013). *Η συμβολή των επιχειρήσεων τοπικών προϊόντων στη δημιουργία και προώθηση μιας εικόνας τόπου. Η γαστρονομική ταυτότητα του Μεσολογγίου*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 1, 2018, από European Regional Science Association - Ελληνικό Τμήμα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/65_evangelou_tsiliras_ersagr13.pdf
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014, Ιούλιος 15). Πλήρης αξιοποίηση της ευρωπαϊκής τεχνογνωσίας που βασίζεται στην παράδοση: η Επιτροπή ξεκινά δημόσια διαβούλευση σχετικά με την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων για μη γεωργικά προϊόντα. Βρυξέλλες/ Στρασβούργο.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο. (2002). Οδηγία 2001/110/ΕΚ της 20ής Δεκεμβρίου 2001 για το μέλι. *Επίσημη Εφημερίδα* (L 10), 47-52.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2015). *Πρόταση ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την πιθανή επέκταση της ενωσιακής προστασίας της γεωγραφικής ένδειξης σε μη γεωργικά προϊόντα (2015/2053 (INI))*.
- Καβαρατζής, Χ. (2018, Σεπτέμβριος 30). Το μέλι Ολύμπου: Η περιοχή και οι ιδιαιτερότητες του. (Γ. Κάκιας, & Λ. Σταθάκη, Συνέντευξη στους/στις)
- Καρακώστας, Ι. Κ. (2000). *Περιβάλλον και Δίκαιο*. Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Κίζος, Θ., & Βακουφάρης, Χ. (2006, Μάιος). Αγροτική Ανάπτυξη ή Ανάπτυξη της Υπαιθρου; Εννοιολογικές Μεταβολές στην Κοινή Αγροτική Πολιτική και η Ελληνική Προσέγγιση στην Εφαρμογή της. *Γεωγραφίες* (11), σσ. 34-50.
- Λαμπριανίδης, Λ. (2012). *Οικονομική Γεωγραφία: Στοιχεία θεωρίας και εμπειρικά παραδείγματα* (2η εκδ.). Αθήνα: Πατάκη.
- Μπεριάτος, Η. (2007). Για μια πολιτική του Τοπίου στην Ελλάδα. Στο Η. Μπεριάτος, & J. Ballesta (Επιμ.), *Θεωρία και πολιτική τοπίου: Ελληνικές και Γαλλικές εμπειρίες* (σσ. 67-71). Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.

- Μπεριάτος, Η. (2013). *Χωροταξικός σχεδιασμός και εδαφικές - διοικητικές δομές: Ζητήματα χωρικής διακυβέρνησης σε τοπική κλίμακα*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 3, 2018, από European Regional Science Association - Ελληνικό Τμήμα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf
- Νόμος 1126 & 1127. (1981). Κύρωση Διεθνούς Συμβάσεως για την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς - Αρχαιολογικής Κληρονομιάς. *ΦΕΚ*, 32 (Α), 321-336.
- Νόμος 3827. (2010). Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου. *ΦΕΚ*, 30 (Α), 375-398.
- Νόμος 3937. (2011). Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις. *ΦΕΚ*, Α (60), 1619-1666.
- Παγώνης, Θ., & Βασενχόβεν, Λ. (2010, Μάρτιος). *Η προσέγγιση της χωρικής διακυβέρνησης. Θεωρία, Ευρωπαϊκή εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2018, από ΔΠΜΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ, Μάθημα: Θέματα αστικού σχεδιασμού: courses.arch.ntua.gr/fsr/140417/1-1.pdf
- Παπαϊωάννου, Α. Ι. (2014). *Καρυά Ολύμπου*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 15, 2018, από Πως θα φτάσετε: <http://www.karya-olympou.gr/index.php/i-karya/ros-tha-ftasete-xartis>
- Τσαδήλα, Χ. (2015). *Μελέτη της αντιβακτηριακής δράσης μελιών της περιοχής του Ολύμπου έναντι staphylococcus aureus & pseudomonas aeruginos (Πτυχιακή εργασία)*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 25, 2018, από Ιδρυματικό Αποθετήριο Πανεπιστημίου Θεσσαλίας: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/43063/14104.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Τσιλιμίγκας, Γ., & Γουργιώτης, Α. (2014). Η διαχείριση του τοπίου στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού. (Α. Σαπουνάκης, & Δ. Σταθάκης, Επιμ.) *Αειχώρος* (19), σσ. 24-37.
- ΥΠΕΚΑ. (2014). *Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Θεσσαλίας (B1)*. Αθήνα.
- ΥΠΕΚΑ. (2011). Έγκριση προδιαγραφών για τη σύνταξη των ΠΠΧΣΑΑ (προδιαγραφές αξιολόγησης - αναθεώρησης - εξειδίκευσης Περιφερειακών Πλαισίων). *ΦΕΚ*, 45 (ΑΑΠ), 381-403.
- ΥΠΕΧΩΔΕ. (2003). *Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας*. *ΦΕΚ*, 1484 (Β), 20749-20780.

Παράρτημα

Στο παράρτημα παρατίθεται φωτογραφικό υλικό από την επιτόπια έρευνα στον οικισμό της Καρυάς και την ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου.

Άποψη Τοπίου

Άποψη ΤΚ Καρυάς, οικισμού και πόρων

Επιτόπια έρευνα - Συνάντηση με τον τέως πρόεδρο ΜΕΣΚ Ολύμπου

Μελίσσια στην Καρυά και την ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου

